

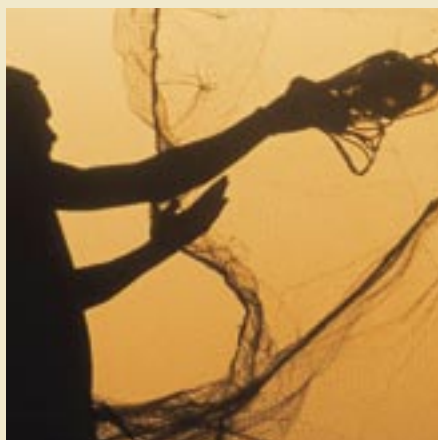

Omslag: Visa Image/HH

674 De rechter moet motiveren waarom hij afwijkt van uitdrukkelijk onderbouwde standpunten van verdachte of officier. Daarvan kunnen advocaten gebruikmaken die de **betrouwbaarheid van getuigenbewijs** bestrijden. Met de tips van Van Oosten en Takens wordt het voeren van betrouwbaarheidsverweer dankbaar werk.

678 Nederlandse rechtspersonen en natuurlijke personen worden steeds vaker gedaagd in Amerikaanse procedures. De mogelijkheden om in de VS **stukken te verkrijgen van een Nederlandse gedaagde** zijn vele malen ruimer dan in Nederland. Een schets van de mogelijkheden en de grenzen van de 'pre-trial-discovery'-procedure en het Haags Bewijsverdrag.

686 De Orde wil eigen **toezicht** organiseren op de **naleving van de Wetten Wid en MOT**. Frans van Velsen, voorzitter van de Belangenvereniging van Ondernemende Advocaten, meent dat dit ernstig in strijd is met het beroepsgeheim. Hij houdt een hartstochtelijk pleidooi tegen preventieve controle op advocaten met een beroep op terreurbestrijding, en verafschuwt medewerking daaraan door de Orde. Namens de Algemene Raad reageert algemeen secretaris Jan Suyver.

In de volgende nummers

- ▶ Beoordeling van verzoek om voorlopig getuigenverhoor
- ▶ Kroniek straf(proces)recht
- ▶ Nieuwe terrorismewetgeving
- ▶ De waarde van een onderneming
- ▶ Nieuwe mededingingswet

ARTIKELEN

- 674** Voeren van betrouwbaarheidsverweer wordt dankbaar werk
Geertjan van Oosten & Ralph Takens
- 678** Nederlandse stukken in Amerikaanse procedures
Simone A.G. Hoogeveen
- 682** Nieuwe Wet op de jeugdzorg kan nieuwe Savanna-zaak niet voorkomen
Ad van der Linden
- 686** Geen preventieve zelfcontrole in het wilde weg
Frans van Velsen
- 690** Advocaat op de sofa
Vera Spaans
- 693** **BOEKBESPREKING**
Het denkraam van de civilist
Georg van Daal

VASTE RUBRIEKEN

- 664** **ACTUALITEITEN**
- ▶ Frits Posthumus: 'Officier moet advocaat niet als vijand zien'
 - ▶ Merk laden, *Matthijs Kaaks*
 - ▶ Per 15 oktober Rv vergaand aangepast
 - ▶ 'Bedrijven moeten zich voorbereiden op een massaclaim'
 - ▶ Rechter dagvaardt advocaat en journalist
 - ▶ In race naar partnerschap zijn mannen in het voordeel
- 694** **MOORDKUIL**
- ▶ Criminaliserende toegangscontrole voor advocaten
Babur Beg
 - ▶ Het schijnverhoor van de getuige-deskundige
Jan Frijters
- 696** **DE CULTUUR VAN**
Chantal Verweijmeren
Jan Pieter Nepveu
- 698** **BRIEVEN**
Voorkennis bij onderhandelingen
- 698** **'OVER MIJN ADVOCAAAT' II**
Françoise

VAN DE ORDE

- 673** ▶ Van de deken: Ontbrekende bladzijde
- 699** ▶ Besluitenlijst Collegevergadering
- 700** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 707** ▶ Personalía
- 673** **COLOFON**

Advocaat-generaal Frits Posthumus:

‘Officier moet advocaat niet als vijand zien’

Foto: Ineke Oostveen

Frits Posthumus (links, in gesprek met Geertjan van Oosten en journalist Lex van Almelo): ‘De drempel naar herziening is nogal hoog; het is heel moeilijk om een novum te hebben, de Schiedammer parkmoord laat dat duidelijk zien’

Lex van Almelo, journalist

Zijn rapport over de dwalingen in de zaak van de Schiedammer parkmoord oogste veel lof en de aanbevelingen worden nu uitgewerkt in een verbeterprogramma. Persoonlijk heeft advocaat-generaal Frits Posthumus ‘geen principiële bezwaren’ tegen de aanwezigheid van de advocaat bij het politieverhoor of bij gesprekken tussen het OM en forensische experts. ‘De zaaksofficier moet zich verplaatsen in de advocaat en deze niet als vijand zien.’

‘Nee, ik was niet bang het eigen nest te bevuilen met een kritisch rapport. Wel vroeg ik mij af hoe er binnen het OM gereageerd zou worden na publicatie van het rapport. De reacties zijn tot nu toe positief en er wordt volop gewerkt aan de implementatie van de aanbevelingen. Ik had nooit gedacht dat het rapport zo’n impact zou hebben,’ zegt Frits Posthumus, in een gesprek dat half oktober plaatsvond met redactielid Geertjan van Oosten en ondergetekende journalist van het *Advocatenblad*.

De voormalig officier zware criminaliteit kreeg van het College van Procureurs-Generaal de opdracht een diagnose te stellen en voorstellen te doen voor het recept. ‘Het moest een objectief en eerlijk rapport worden. Ik kreeg de vrije hand en heb geen enkel moment het gevoel gehad dat ik niet kon schrijven wat ik wilde’, zegt Posthumus.

Hoewel het een open en kritisch rapport is, hoor je hier en daar toch het verwijt dat het OM de zaak zelf heeft onderzocht.

Het voordeel van een binnenstaander is dat men meer bereid is om mee te werken aan het onderzoek en beter luistert naar de aanbevelingen.

BIJ HET POLITIEVERHOOR

Wat vond u de meest in het oog springende fout in deze zaak?

De overtuiging dat B. de dader was, won het van de objectiviteit van het onderzoek. Overigens was het niet vreemd dat B. als verdachte is aangemerkt. Hij was in het park, had seksuele belangstelling voor kinderen en hij had een fiets die leek op een fiets die vlak bij de plaats

van het delict lag. De bekentenissen hebben B. de das om gedaan.

Geen wonder dat hij bekende onder de psychologische druk die de verhoorders uitoefenden. Waar leren zij dat?

Ik kan niet in zijn algemeenheid zeggen wat goede verhoormethodes zijn. Maar ik vind het wel een riskante aanpak als rechercheurs zeggen: ‘Laten wij er nu eens van uitgaan dat je het gedaan hebt...’ Rechercheurs moeten zich ervan bewust zijn dat sommige verdachten – of getuigen – daarin heel gemakkelijk meegaan. *Daarom pleit u er ook voor audiovisuele opnamen te maken van verhoren.*

Ja. Mijn idee is om alle verdachtenverhoren – en soms ook getuigenverhoren – op te nemen in zaken die heel gevoelig liggen, zoals kindermoord, zaken met een groot afbreukrisico voor het OM, labiele verdachten...

Drugszaken niet?

Dat weet ik niet. Het moet wel praktisch blijven. Je kunt niet eisen dat alles wordt opgenomen. En je zit ook met de vraag of de bekentenis bijvoorbeeld geldig is als de politie onverwacht een verdachte spreekt. In mijn rapport verwijs

MATTHIJS KAAKS

Het merk laden

ik naar de richtlijn van het OM, die hierover in de maak is. Overigens wil ik wel een nuance aanbrengen: in de huidige situatie worden verklaringen voorgelegd of voorgelezen aan de verdachte en door hem ondertekend. De politie schrijft niet zomaar wat op.

Zou de politie niet ook een zelfonderzoek moeten instellen?

Toen ik met mijn evaluatieonderzoek begon, liep er in Rotterdam al een interne evaluatie, het Salvador-onderzoek. Ik heb gebruikgemaakt van hun werk.

De deken van de Nederlandse Orde van Advocaten, Els Unger, heeft in haar jaarrede gepleit voor de aanwezigheid van de advocaat bij het politieverhoor. Heeft u daar principieel bezwaar tegen?

Ik persoonlijk niet. Maar het roept allerlei vragen op: moet de advocaat in dezelfde ruimte? Moet hij achter glas? Mag hij meepraten? Mag het alleen bij bepaalde zaken? Moet gewacht worden met het verhoor totdat de advocaat er is? De kosten? Misschien ligt hier een taak voor de RC.

Je zou de bekentenis ook als bewijsmiddel kunnen schrappen, zoals rechtspsycholoog Peter van Koppen voorstelt.

Nee, die heb je nodig om te weten waarom de verdachte het heeft gedaan en wat er precies is gebeurd. In de meeste zaken heb je trouwens geen reden om te twijfelen aan de betrouwbaarheid van de bekentenis.

ADVOCaat VAN DE DUIVEL

In uw rapport schrijft u dat het OM en de politie tegenspraak moeten organiseren. Hoe? Moet iemand opzettelijk advocaat van de duivel spelen?

Bij de politie zou bijvoorbeeld de analist die rol kunnen spelen. Of je kunt een koppel pro en een koppel contra het bewijs vormen. De leidinggevende moet ervoor zorgen dat die contra-rol tot zijn recht komt.

Wat kan het OM doen om de sturende rol van de zaaksofficier te verbeteren?

Je moet helder voor ogen hebben wat het leiden van een onderzoek inhoudt, waar je je als officier juist wel/niet mee moet bemoeien en daarbij handelen volgens de beroepsethiek. Je moet voorkomen dat je een opspoorder met de opspoorders wordt en je moet je verplaatsen in de rechter en de advocaat. Zie de advocaat niet als je vijand.

Zou de advocaat er niet bij moeten zijn als de officier twijfels over DNA-bewijs gaat bespreken met NFI-deskundigen?

Als dat van tevoren duidelijk is, zou dat best een optie kunnen zijn, ja. Ik vind dat je als officier de plicht hebt om het dossier zo samen te stellen dat je de rechter en de advocaat in staat stelt hun werk te doen. In het requisitoir mag de officier best zijn beeld van de zaak geven, maar het dossier moet evenwichtig zijn. Belangrijke dingen mogen daarin niet ontbreken.

Bent u ervoor dat de advocaat alle relevante stukken mag opvragen, een soort disclosure-achtige procedure?

Het is beter als interne journaals worden uitgezonderd. Daar staan vaak gevoelige gegevens in die voor de verdediging niet relevant zijn, zoals telefoonnummers en namen. Ook staat er soms informatie over bepaalde aspecten van een opsporingstechniek in. Als deze journaals kunnen worden opgevraagd, loop je het risico dat je twee versies krijgt: de interne en externe.

‘Ik wil graag je commentaar’, zei Marc Blom van Nauta, ‘maar onder embargo. De campagne is nog strikt geheim.’

Hij had al een tijdje niet gebeld en ik had uit de krant moeten vernemen dat Nauta bezig was met de positionering van het merk NAUTA en daar een reclamebureau voor in de arm had genomen, die het ‘merk’ zou ‘gaan laden’.

‘Natuurlijk’, zei ik. ‘Laat maar horen’. Ik was vooral benieuwd wat het reclamebureau er van gebrouwen had. Het was geen gemakkelijke opdracht om Nauta Dutilh te voorzien van een nieuw imago. Ik moest onmiddellijk aan Stibbe denken dat een paar jaar geleden zeven lettergrepen over boord zette en aankondigde *pro bono* werk te gaan doen (waarom horen we daar nooit meer wat over?). Ook de andere grote kantoren worstelen om boven de rest uit te komen.

Als ze allemaal rondbazuinen dat ze *available around the clock* te zijn en *state-of-the-art services* leveren, schiet het niet erg op. En daar komt nog bij dat de kantoren door de onderlinge roulatie van medewerkers en partners aan – onvrijwillige – kruisbestuiving doen.

Werkelijk onderscheidend is er niemand, ondanks alle marketingmanagers die zijn aangetrokken.

‘Het concept is in twee lettergrepen samen te vatten’, zei Marc Blom. Hij haalde diep adem en zei met diepe en nasale stem:

‘Nau Tá!’

‘Dat klinkt Chinees’, zei ik.

‘Precies. We laten Dutilh vallen. En we moeten de klemtoon verleggen, zeiden de creatieven, we gaan ons meer op de Chinese markt richten. Dat doet nog bijna niemand.’

‘Is dat alles?’ Vroeg ik een beetje teleurgesteld.

‘Je zou het eigenlijk moeten zien. De *visuals* zijn veelzeggend. Een foto van de Chinese muur. De zwarte Nauta stip wordt een spleetje en er komen verschillende pay-offs zoals:

Nau Tá: If you need Chinese Walls.’

Ik liet dat even op in werken. ‘Wat is daarvan nou de boodschap?’

‘Het is toch een aardige woordspeling? Maar dat is natuurlijk niet het enige. We kondigen aan dat Nau Tá een kantoor opent in Beijing. Als eerste onafhankelijke Nederlandse advocatenkantoor.’

Ik wierp tegen dat er toch wat meer moest gebeuren om werkelijk onderscheidend vermogen te verkrijgen. Iets dat de markt aange-naam verrast.

‘Zoals?’

‘Begin een sectie asielrecht. Sinds de brand op Schiphol staat dat in de volle belangstelling en het is een verdrukt specialisme. Er is geen enkel groot kantoor dat die knowhow in huis heeft.’

‘Je denkt toch niet’. Klonk het spetterend.

‘Zie het als een stukje engagement, met name Amerikaanse cliënten zien dat graag bij hun *corporate lawyer*. Als ze die zaken ook doen dan moeten het wel *good guys* zijn.’

‘Hm’ zei Marc, ‘misschien nog niet zo gek. En het klinkt wel geinig: *Nauta Dutilh doet ook asiel.*’

Door de stroomlijning van het hoger beroep zullen correctiemogelijkheden verdwijnen. Werkt dat geen fouten in de hand?

Ik vind de stroomlijning van het hoger beroep voor een deel wel terecht. Als de advocaat bijvoorbeeld allerlei getuigen bewaart voor het hoger beroep is het goed dat dat wordt tegengegaan, want dat hoort in de eerste aanleg thuis. En in zijn algemeenheid kun je zeggen dat de appèlrechters er zeer wel van doordrongen zijn dat zij de laatste feitelijke instantie zijn.

REVISIECOMMISSIE

De Commissie-Posthumus moet een structureel karakter krijgen. Is het wel verstandig die commissie onder te brengen bij het OM?

De Commissie-Posthumus was eigenlijk geen commissie. Ik werd bijgestaan door een wetenschapper, een oud-commissaris van politie en een politieteam. Op dit moment wordt nog nagedacht over de opdracht die zo'n commis-

sie zou moeten krijgen. Wat voor soort zaken? Wie kunnen die aanhangig maken? Moeten de zaken afgedaan zijn? Hoe voorkom je een overlapping met bestaande procedures? Hoe voorkom je dat er een extra laag ontstaat? Als je de grenzen te eng trekt, vallen sommige zaken ten onrechte buiten de boot. Doe je het te ruim dan wordt de commissie overspoeld. Mij lijkt het interessant om met zo'n commissie verder te gaan. In de praktijk is de drempel naar herziening nogal hoog; het is heel moeilijk om een novum te hebben. De Schiedammer parkmoord laat dat duidelijk zien.

Zou het niet beter zijn als die commissie volledig onafhankelijk wordt?

Dat weet ik niet. Als het gaat om het doen van revisieverzoeken zou ik het niet gek vinden als het OM dat doet. Deelname van wetenschappers of oud-advocaten is natuurlijk mogelijk. Maar wat is er nu eigenlijk op tegen als het bin nen het Openbaar Ministerie zou gebeuren?

Gezien de kritiek op het OM lijkt dat geen handige move.

Het gaat om de resultaten van de onderzoeken, niet om wie onderzoekt.

Zou er niet een revisiecommissie moeten komen van Britse snit?

Ik weet niet hoe die commissie werkt en vind het daarom moeilijk er iets over te zeggen. Maar ik vind wel dat het OM heel goed in staat is kritisch naar zichzelf te kijken en naar het functioneren van collega's. Ik denk dat er op korte termijn meer duidelijkheid ontstaat over de plannen. Rond de behandeling van de justitiebegroting in de Tweede Kamer in november zullen de contouren van het verbeterprogramma wel zichtbaar zijn.

Of advocaten en rechters door het rapport kritischer zijn geworden, weet ik niet uit eigen ervaring. Sinds de verschijning van het rapport ben ik niet zo vaak in de rechtszaal geweest.

Per 15 oktober Rv vergaand aangepast

Robert Hendrikse, advocaat¹

Op 15 oktober jl. is de Aanpassingswet Burgerlijk Procesrecht² in werking getreden (*Staatsblad* 2005, 484). Deze wet, eerder ook wel aangeduid als de 'Veegwet', beoogt verbeteringen aan te brengen in het op 1 januari 2002 in werking getreden herziene burgerlijk procesrecht, en gaat verder dan het verhelpen van wetstechnische onvolkomenheden.³ Van de vele wijzigingen springen de volgende het meest in het oog:

- aanpassing van de art. 6 en 8 Rv aan de EEX-verordening en codificatie van de door de HR in NJ 2003/113 gegeven regel dat betekening op de voet van art. 63 Rv binnen veertien dagen moet worden gevolgd door verzending aan een ontvangende instantie;
- ambtshalve toets relatieve bevoegdheid in kantonzaken (art. 110 lid 1 Rv);
- aan art. 343 Rv wordt een tweede volzin toegevoegd waardoor verduidelijkt wordt dat het niet nodig is om in een appèldagvaarding de in art. 139 Rv genoemde rechtsgevolgen, verbonden aan het niet-

verschijnen door geïntimeerde, te vermelden. Ook wordt buiten twijfel gesteld dat de substantiëringsplicht en de bewijsaan draagplicht niet gelden voor de dagvaarding in hoger beroep;

- hoger beroep, ingesteld tegen een tussenvonnis waartegen ingevolge art. 337 lid 2 Rv geen hoger beroep openstaat voordat het eindvonnis is gewezen, heeft geen schorsende werking (art. 350 lid 2 Rv);
- een nieuw lid 4 van art. 700 Rv verplicht tot oproeping van financiële en overheidsinstellingen als bedoeld in art. 212a, onder a, van de Faillissementswet indien wordt verzocht om op tegoeden van dergelijke instellingen conservatoir beslag te leggen.

Voor de dagelijkse praktijk is het van belang te weten dat in de tweede druk (2005) van *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering* met de (bij het ter perse gaan nog voorgenomen) wijzigingen uit de Aanpassingswet BPR rekening is gehouden. In het voorwoord wordt dit toegelicht. Indien de Aanpassingswet meer dan een corrigerende wijziging op een artikel meebrengt, wordt de nieuwe versie van het

artikel respectievelijk het gewijzigde artikel lid cursief weergegeven. Bespreking van de wijziging vindt plaats onder de aantekening 'komend recht'. Indien de Aanpassingswet alleen maar een correctie op een artikel impliceert, wordt deze wijziging enkel onder het kopje 'komend recht' besproken.

Van belang is nog dat in art. XIII Aanpassingswet voor dezelfde overgangsrechtelijke aanpak is gekozen als bij het per 1 januari 2002 ingevoerde Rv. Kort weergegeven komt dat neer op onmiddellijke werking in een nieuwe instantie en eerbiedigende werking voor de lopende instantie. Bij hoger beroep wordt volgens het nieuwe recht geprocedeerd.

NOTEN

- ¹ Advocaat bij Van Doorne te Amsterdam.
- ² Wet van 8 september 2005 tot aanpassing van enkele onderdelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enige andere wetten in verband met het nieuwe procesrecht.
- ³ Het wetsvoorstel Aanpassingswet BPR werd al op 1 mei 2003 bij de Tweede Kamer ingediend (Kamerstukken 28 863). Kort daarna heeft Willem Heemskerk in het *Advocatenblad* de belangrijkste aanpassingen besproken (*Advocatenblad* 2003-11, p. 484 en 485). In het tijdschrift *JBPR* van 26 juni 2003 staat H.W. Wiersma uitgebreider stil bij de op dat moment nog voorgenomen aanpassingen (*JBPR* 26-06-2003, afl. 3, p. 240-253).

Rechter dagvaardt advocaat en journalist

Heeft mr. Hans Westenberg, vice-president van de Rechtbank Den Haag, uitvoerig gebeld met een van de partijen, voorafgaand aan een zitting die hij ging doen? Heeft hij vervolgens de andere partij gebeld, en gezegd dat hij eigenlijk geen behoefte had aan diens pleidooi? En als dat inderdaad zo is, wat zegt dat dan over zijn rechterlijke partijdigheid? Deze vragen spelen inmiddels ruim een jaar in een bodemprocedure voor de rechtbank Rotterdam, die Westenberg heeft aangespannen tegen journalist Micha Kat, advocaat Hugo Smit (ex-Simmons & Simmons Trenite) en uitgever Memory Productions. Maandag 31 oktober jl. troffen de partijen elkaar opnieuw in Rotterdam.

Smit zei in Kats boek *Topadvocatuur* (2004): '(...) bij grote claims leert de ervaring dat Nederlandse rechters nerveus worden. Er gaan opeens gekke dingen gebeuren, zoals rechters die uit-

voerig met advocaten gaan bellen over de zaak. In de Chipsholzaak is dat ook gebeurd met Mr Westenberg van de Haagse Rechtbank.' (In de 'Chipsholzaak' waarin Smit elf jaar geleden optrad, werd gestreden over hectares grond rond Schiphol, ter waarde van honderden miljoenen gulden.) Westenberg leest in Smits uitlating dat hem gebrek aan rechterlijke onpartijdigheid wordt verweten, en zijn advocaat, Boukema van Pels Rijcken, stelde onder andere dat dit in strijd was met de advocateneed van Smit. Hij vroeg een verklaring voor recht van de onrechtmatigheid van de uitlating, op korte termijn.

Hugo Smit zegt dat hij Westenberg niet van partijdigheid en onbekwaamheid wilde beschuldigen. Zijn advocaat, Knijff van De Brauw, herhaalde verleden week dat Smit slechts zijn persoonlijke opvatting gaf dat Nederlandse rechters nog niet vertrouwd zijn met megacclaims.

Westenberg zou er door dagvaarding van Smit en Kat (en diens uitgever) zelf een publiek debat van hebben gemaakt over zijn functioneren als rechter. Micha Kat daarentegen heeft lont geroeken en meent dat het veel zegt dat Westenberg zich zo druk maakt. Zijn advocaat, Matthijs Kaaks van Boekx advocaten, voerde getuigenverklaringen op die aannemelijk moesten maken dat Westenberg vaker met partijen belde en op diverse manieren minstens de *schijn* van partijdigheid wekte. Hij vond het stuitend dat de Raad voor de rechtspraak, met 'gemeenschaps-geld', alle proceskosten en advocaatkosten van Westenberg betaalt, in een zaak die de rechter zelf is begonnen. Alleen al door die 'oorlogskas' zou er geen sprake zijn van *equality or arms*, wat strijd met art. 6 EVRM zou opleveren.

Uitspraak 16 december a.s.

(LH)

'Bedrijven moeten zich voorbereiden op een massaclaim'

foto Hypsos/Fred van Heusden

Vera de Leeuw, journalist

Onder de titel 'Massaclaims!? Nachtmerrie of noodzaak' stond het jaarlijkse NautaDutilh seminar op 1 november jl. in het teken van de nieuwe wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (WCAM).² Piet Holthuis, D-G Wetgeving, Rechtspleging en Rechtsbijstand van het ministerie van Justitie schetste nog eens de voordelen van deze wet voor zowel veroorzakers als benadeelden. Volgens hem is het belangrijkste verschil met de zogeheten *class action*-zaken in de Verenigde Staten dat niet nog eens alle individuele gevallen aan een juridische procedure worden onderworpen. De Nederlandse aanpak zou tot meer harmonie leiden bij het vinden van een oplossing, in lijn met het overheidsstreven om alternatieve geschilbeslechting te stimuleren. Partijen moeten het eens zijn voordat ze naar de rechter gaan. Een ander verschil met de VS is dat in ons land geen *blackmail settlements*, gedwongen schikkingen, kunnen plaatsvinden.

Tijdens het debat tussen Ben Knüppe, chief legal officer en lid van de Raad van Bestuur van Dexia Bank, en Paul de Vries, VEB-directeur, lanceerde de eerste het idee om belangenverenigingen te voorzien van een 'Kemakeur', om het vele kaf onder het koren te scheiden. De criteria waaraan belangenverenigingen zouden moeten voldoen: transparantie van de organisatie, voor-

Daniel Meron, van het Amerikaanse Department of Justice, spreekt

opstellen van het belang van de aangeslotenen in plaats van eigen gewin, goede administratieve organisatie, deskundig bestuur en onafhankelijke raad van toezicht. Zo zou tevens voorkomen kunnen worden dat bij bepaalde acties de (financiële) belangen van de personen achter de belangenorganisatie zwaarder wegen dan die van de achterban.

Advocaat Daan Lunsingh Scheurleer was ook voorstander van zo'n kwaliteitskeurmerk, om de samenloop van identieke groepsacties tegen te gaan. De dubieuze stichtingen en verenigingen typeerde hij als '305a freeriders', doelend op het wetsartikel in het BW. Bedrijven moeten en kunnen zich volgens Lunsingh Scheurleer

voorbereiden op een massaclaim: 'analyseer juridische risico's, maak daar beleid op en stel een plan van aanpak op'.

Interessant was de zienswijze van twee Amerikaanse juristen, Daniel Meron van het Department of Justice en advocaat Jonathan Schiller van het kantoor Boies Schiller & Flexner. Terwijl Meron het beeld van een in belang afnemend *class action*-systeem in de VS schetste, een ontwikkeling die zijn regering bovendien wenst, hield Schiller de aanwezigen voor dat 'no cure no pay' uiteindelijk alleen maar in het voordeel van de cliënten is. Hij deed dit op zo'n aansprekende wijze dat Holthuis de enige van de aanwezigen was die ertegen protesteerde.

Supermarktadvocaat sneller ingevoerd dan verwacht

door Patrick van IJzendoorn

De Britse regering wil de advocatuur grondiger hervormen dan Sir David Clementi had aanbevolen. In een voorlopig wetsvoorstel geeft minister van Grondwetzaken Lord Falconer alle ruimte aan Multi-Disciplinary Practices (MDP's), grote kantoren waarop advocaten zij aan zij werken met accountants, notarissen, bankiers en andere niet-juristen. Afgelopen zomer had

Lord Falconer

Clementi, zelf een accountant, de regering geadviseerd om eerst eens te kijken of Legal-Disciplinary Practices (LDP's) werken alvorens een sprong in het diepe te wagen met MDP's. In LDP's zouden advocaten samenwerken met andere juristen. Falconer heeft geen behoefte aan zo'n a zijntest. Volgens het ministerie werken sommige advocaten nu al nauw samen met bijvoorbeeld makelaars en

zorgt het wetsvoorstel voor een beter toezicht, dat er bovendien voor moet zorgen dat Enron-achtige toestanden niet plaatsvinden.

Falconer weet zich gesterkt door een recent rapport waarin wordt vastgesteld dat eigendom van advocatenkantoren goed in handen kan zijn van niet-advocaten. De Law Society reageert gematigd positief op de voorstellen, de Bar Council betreurt het wanneer de zelfstandige barristers veranderen in zakenmensen. Staatssecretaris Bridget Prentice: 'Ik zie geen reden waarom het voor consumenten moeilijker moet zijn om juridische bijstand in te slaan dan een blik bonen.'

Advocatuur in Moldavië

€ 5,25 per dag voor toevoegingszaken

Marieke van der Pijl, Bureau van de Orde

Nu Roemenië op de drempel staat van de EU, neemt ook de belangstelling voor het naastgelegen Moldavië toe. Tijdens een eerdere fact finding-missie constateerde de CCBE (koepel van Europese balies) dat de situatie van de Moldavische advocaten de aandacht nodig heeft van hun Europese beroepsgenoten. Tijdens de conferentie 'The legal profession in Europe', eind oktober in Moldavië, bleek dat men daar voor de toelating tot de balie bijna een papegaai moet zijn.

Moldavië heeft ruim 4 miljoen inwoners en er zijn ongeveer 1200 advocaten, waarvan tweederde in de hoofdstad is gevestigd. Slechts de helft van de advocaten betaalt de maandelijkse bijdrage van € 3,25 aan de Orde. Misschien niet zo verwonderlijk in een land met een gemiddeld inkomen van € 110 per maand in de hoofdstad, en € 40 in de rest van het land. Dit lage inkomen leidt tot een ander groot probleem: corruptie. Niet alleen politieagenten en rechters proberen veelal hun lage inkomen op enigerlei wijze aan te vullen, ook advocaten laten zich soms daartoe verleiden. Moldavië is sinds 1995 lid van de Raad van Europa. In de periode 2001-2005 is het land ongeveer twintig

keer veroordeeld wegens schending van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Op dit moment worden vergunningen om de praktijk uit te oefenen verleend door het ministerie van Justitie, in de toekomst zal dit mogelijk aan de Orde worden overgelaten. De Orde, wiens president een voormalig parlementslid is, is geen sterke en efficiënte organisatie, en heeft te weinig mensen om het werk te verrichten. Dit ondanks het feit dat in 2004 slechts vijf nieuwelingen tot de balie werden toegelaten.

Alvorens het balie-examen te mogen afleggen, dient een aantal jaar onder toezicht van een advocaat te worden gewerkt en moet de stagiaire zich laten registreren bij het ministerie van Justitie. Een goed geheugen lijkt overigens een eerste vereiste te zijn voor het behalen van het balie-examen. Er worden 400 vragen gesteld over willekeurige wetteksten, waarvan de gexamineerde er maar vijftien fout mag hebben. Het gaat niet om analytische kennis en praktische vaardigheden, maar om reproductie. Aanleiding voor David Keating, een Engelse *solicitor* en één van de sprekers tijdens de conferentie, om op te merken dat 'advocaten niet als een papegaai moeten worden opgeleid'.

LASTIGE TOELATING

Er waren ongeveer negentig Moldavische advocaten aanwezig bij de conferentie, voor wie

de deelname gratis was.

Daarnaast waren er vertegenwoordigers van een consumentenorganisatie, de gerechtshoven, de Raad van Europa en het Europees Parlement. In de ochtend werd gesproken over gefinancierde rechtsbijstand in Europa en Moldavië. Een Moldavische advocaat is blij als hij € 5,25 per dag krijgt voor 'toevoegingszaken'.

Europarlementariër Marianne Mikko sprak over de toekomst van Moldavië in EU-verband, in het bijzonder in het licht van het Transnistrië-probleem. Na het uiteenvallen van de USSR ontstond de onafhankelijke republiek Moldavië, maar een deel van het land werd uitgeroepen tot de republiek Transnistrië met als doel de Russische minderheid te beschermen. Dit is een lastige situatie voor het land, aangezien de stroomkrachtcentrales in Transnistrië liggen en naar willekeur worden afgesloten. Ook de belangrijkste spoorwegen liggen daar.

Na de lunch werd er gesproken over de vraag wat 'onafhankelijk advocaat' inhoudt. Ook werd gesproken over de rol van de advocaat in relatie tot de gerechten, de politie en de staat. Na enige aanmoediging door middagvoorzitter Jeroen Brouwer ontstond een levendige discussie over

> onder andere die lastige toelatingsexamens. Ook werd gesproken over de positie van de illegale Moldaviërs in de rest van Europa, naar schatting tussen de 600.000 en een miljoen. Toen kwamen ook onderwerpen als de organisatie van de Moldavische Orde en de corruptie aan bod.

De conferentie werd mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van diverse leden van de CCBE, waaronder Nederland. Door veertien landen, waaronder ook de nieuwe EU-landen met een klein budget, is in totaal ongeveer € 17.000 gedoneerd. Ook Soros en ABA CEELI hebben de conferentie gesponsord. De organisatie van George Soros is voornamelijk actief in Oost- en Centraal-Europa en de voormalige USSR. De Amerikaanse ABA CEELI is ook in Centraal-Europa doende; ze heeft zeven Moldavische advocaten in dienst, die het land doorreizen en juridisch advies geven. Binnenkort komen twee Amerikaanse advocaten voor een jaar naar Moldavië voor juridische bijstand tegen een kleine vergoeding.

In race om partnerschap zijn mannen in het voordeel

Lokke Moerel,
partner bij De Brauw Blackstone Westbroek

Woensdag 26 oktober, 18.00 uur, Le Garage met valet parking, dertig vrouwelijke equity partners van de vijftien grootste advocatenkantoren op rood pluche – van elk kantoor waren twee partners met verschillend rechtsgebied uitgenodigd – en de inleiders Nicole Edelenbos (partner Boer & Croon) en Dorine Burmanje (voorzitter Raad van Bestuur Kadaster). Tijdens deze tweede ronde tafel voor vrouwen in de top van de advocatuur zal er worden gepraat over leiderschapskwaliteiten in de advocatuur.¹ Een reader van 200 pagina's (samengesteld door OSR) en de punten voor Permanente Opleiding onderstrepen het karakter van studiemiddag.

Een manager is degene die de zaken organisatorisch goed regelt, een leider past niet alleen op de winkel maar is bovenal in staat de koers te bepalen en anderen ertoe te inspireren deze te volgen. Mannen zijn hiërarchischer ingesteld, en competitiever, en leggen nadruk op inzet en prestaties, blijkt uit onderzoek verzameld in de reader. Vrouwen kenmerken zich eerder door collegialiteit, samenwerken, ontplooiing van capaciteiten en balans tussen werk en privé. Voor succesvol leiderschap is een goede invulling van de vrouwelijk getinte leiderschapskwaliteiten vereist: goed luisteren, inlevingsvermogen, creëren van vertrouwen en transparantie. Mannen aan de top zijn er veelal van overtuigd dat ze ook over deze eigenschappen beschikken, en daarvoor dus geen vrouwen nodig hebben. Nog geen derde deel van hun ondergeschikten dacht er ook zo over, de rest ondervond een schrijnend gebrek aan belangstelling. Terwijl vrouwelijke managers die deze onmisbare leiderschapsvaardigheden etaleren, door de mannelijke top worden verweten geen mannelijke leiderschapsvaardigheden als rationaliteit en besluitvaardigheid te hebben.

Edelenbos geeft een sprekend voorbeeld. Bij een voordracht voor toetreding tot een Raad van Be-

Foto: Jean-Pierre Berentsen

stuur vonden de zittende mannelijke leden dat een vrouwelijke kandidaat bij een (overigens geslaagde) fusie die ze had begeleid 'nogal op de achtergrond' was gebleven. Edelenbos typeerde het door de vrouw getoonde leiderschap als een juist bij een fusie aangewezen vorm van *faciliterend leiderschap*, waarbij meer dienend dan hiërarchisch wordt opgetreden. (De vrouwelijke kandidaat werd toch aangenomen.) En een vrouw die overwegend mannelijke leiderschapskwaliteiten vertoont, wordt als onvrouwelijk getypeerd, als te ambitieus. De aanwezigen herkennen zich hierin. Wie van hen is niet op enig moment voor kenau versleten?

OMGEKEERDE BEWIJSLAST

De voorbeelden uit de advocatuur borrelen op. Een vrouwelijke medewerkster kondigde aan zwanger te zijn. De partners vroegen: dan ga je zeker part time werken (terwijl partner worden voor parttimers toen nog niet mogelijk was)? Toen ze zei dat ze full time bleef werken was de reactie: hoe moet het dan met je kind, ben je niet te ambitieus? Eensgezind stellen de aanwezigen

vast dat 'te ambitieus' alleen van vrouwen wordt gezegd.

Burmanje geeft als oplossing een goede haat-liefde verhouding met mannen. Je zult het spel volgens de (mannelijke) regels moeten spelen. Botst het toch, los het dan met humor op. Veel van de aanwezigen hebben dit recept met succes gevolgd. De meesten van hen hebben geen hindernissen ondervonden bij hun weg naar de maatschap. Feit blijft echter dat sinds eind jaren tachtig minstens zoveel vrouwen als mannen advocaat werden, terwijl de doorstroom van vrouwen naar de maatschap ver achterblijft.

Burmanje en Edelenbos geven een verklaring. Mannen zijn vooral vertrouwd met hun eigen leiderschapskwaliteiten en zoeken die ook bij hun opvolger. De vrouwen die deze kwaliteiten vertonen – de meeste aanwezigen rekenen zich tot die categorie – ondervinden geen hinder naar de top. Sluit een vrouw niet aan bij het vertrouwde beeld, dan vinden mannen het een riskante keus. De vrouw zal dan eerst haar leiderschap moeten bewijzen. Gevolg is een omgekeerde bewijslast: vrouwen moeten eerst hun leiderschap laten zien, voordat ze het vertrouwen krijgen; mannen krijgen dat vertrouwen totdat het tegendeel blijkt. Bij de start zijn mannen in het voordeel.

Bij de keuze van compagnons zou het criterium niet moeten zijn het vertonen van mannelijke leiderschapskwaliteiten (krachtige uitstraling etc), maar *effectiviteit* van leiderschap, zo wordt de aanwezigen voorgehouden. Evenals: bestuurstaken gaan niet samen met de inhoudelijke diepgang van een advocatenpraktijk. Genoeg stof voor een volgende bijeenkomst.

NOOT

1. Zie *Advocatenblad* 2004-10, p. 479 voor een verslag van de eerste bijeenkomst, die evenals de tweede was georganiseerd door OSR Juridische opleidingen.

ADVOCAAT EN VROUW

Op 9 december a.s. organiseert OSR in Utrecht het symposium advocaat en vrouw over de positie van alle vrouwen in de balie.

Informatie: www.osr.nl

ORDENIEUWS

OPROEP

Graag inlichtingen over
advocatuur tijdens bezetting

De Orde heeft aan het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) te Amsterdam opdracht verleend tot het verrichten van een vooronderzoek naar de positie en het functioneren van de advocatuur in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. In het onderzoek zal bijzondere aandacht worden besteed aan de positie van joodse advocaten. De opdracht zal worden uitgevoerd door dr. J.P. Meihuizen. De resultaten van het vooronderzoek zullen in een rapport worden neergelegd.

Eenieder die over de Nederlandse advocatuur tijdens de Duitse be-

zetting mondeling of schriftelijk inlichtingen kan verschaffen, wordt dringend verzocht dit te doen. Bovendien wordt iedereen die relevant documentatiemateriaal (archieven, brieven, dagboeken, krantenknipsels, foto's etcetera) heeft, gevraagd dit ter beschikking te stellen ten behoeve van het onderzoek.

Reacties liefst zo spoedig mogelijk en uiterlijk voor 15 december aanstaande richten aan: NIOD, t.a.v. dr. J.P. Meihuizen, Herengracht 380, 1016 CJ Amsterdam, j.meihuizen@niod.nl, tel. 020-52 33 800.

Nederduits advocatensymposium

Komende 11 en 12 november vindt in Amsterdam het *derde Nederlands-Duits Advocatensymposium* plaats. Het symposium, georganiseerd door de Deutscher Anwalt Verein (DAV) en de Nederlandse Orde van Advocaten, wordt geopend door algemeen deken Els Unger en vice-president Friedrich Graf von Westphalen van de DAV. (De laatste werd geïnterviewd in het *Advocatenblad* van 14 oktober jl.) Thema's:

cultuurverschillen tussen Nederlandse en Duitse advocaten, verschillen bij contractsonderhandelingen en precontractuele aansprakelijkheid, vennootschapsrecht en bestuurdersaansprakelijkheid. Er is een simultaan tolk aanwezig. Deelname levert 8 PO-punten op en kost € 390.

Meer informatie: Caroline van der Sluys, 070-335 35 86, c.vandersluys@advocatenorde.nl

'Het advocatenkantoor van de toekomst'

Op 24 november a.s. organiseert de Orde in De Doelen in Rotterdam het najaarssymposium over de toekomst van het middelgrote advocatenkantoor (20 tot 60 advocaten). Wat zijn de overlevingskansen in een sterk concurrerende

markt? Tijdens het symposium worden de resultaten gepresenteerd van een onderzoek naar het commercieel vermogen van deze categorie kantoren. De Economische faculteit van de Vrije Universiteit Amsterdam voerde het

Onterechte schorsing
advocaat uit Equatoriaal
Guinee

Eind juni van dit jaar is de advocaat Fabián Nsue Nguema zonder voor aankondiging of concrete beschuldiging door de deken uit de Equatoriaal Guinese Orde van Advocaten gezet. Bekend is dat Nsue zich kritisch heeft uitgesproken ten opzichte van de huidige regering van Equatoriaal Guinee. Nsue is behalve advocaat ook secretaris generaal van de politieke partij Unión Popular.

Amnesty International gaat er vanuit dat Nsue geschorst is op politieke gronden. In 2002 zou Nsue een groep mensen verdedigen die de regering omver hadden willen werpen. Hij werd echter gearresteerd, gemarteld en bracht een halfjaar in de gevangenis door wegens laster jegens het staatshoofd. Op internet rouleerde namelijk een door hem ondertekend document waarin hij de regering bekritiseerde. In dezelfde periode hief de toenmalige minister van Justitie de Orde van Advocaten op en ontsloeg de deken. Twee jaar later stelde de minister weer een 'onafhankelijke' Orde in. Echter, tot de verkiezingen voor deken werd maar één kandidaat toegelaten: de zwager van de President.

Concrete aanleiding voor Nsues recente schorsing is waarschijnlijk dat hij een groep Zuid-Afrikaanse burgers bijstond die werden verdacht ingehuurd te zijn om de Equatoriaal Guinese regering omver te werpen. Het proces verliep volgens Amnesty, die het proces liet observeren, niet eerlijk. Nsues cliënten waren vermoedelijk gemarteld, de rechters vond hij partijdig en de aanklager onzorgvuldig. Nsue heeft inmiddels beroep aangetekend tegen zijn schorsing bij het hoogste gerecht van Equatoriaal Guinee.

Stichting Advocaten voor Advocaten heeft haar zorgen over de onpartijdigheid van de Equatoriaal Guinese Orde van Advocaten uitgedrukt in een brief aan de deken en de autoriteiten van Equatoriaal Guinee. Wilt u voor Nsue of andere advocaten die ondersteuning behoeven ook actie ondernemen, mail dan vooral naar info@advocatenvooradvocaten.nl.

Voor meer informatie over de situatie in Equatoriaal Guinee en die van Fabián Nsue Nguema in het bijzonder, zie: http://www.amnestyusa.org/countries/equatorial_guinea/index.do

Meer informatie over Stichting Advocaten voor Advocaten vindt u op onze nieuwe website: <http://www.advocatenvooradvocaten.nl>

onderzoek uit. Meer dan 30 kantoren met een omvang van 20 tot 60 advocaten hebben meegedaan aan dit onderzoek.

Kosten voor deelname aan het symposium: € 95. Deelname levert 3 punten op

voor de Permanente Opleiding. Aanmelding dient schriftelijk te geschieden: Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag.

AGENDA

Actuele ontwikkelingen in het ontslagrecht

Op dinsdag 22 november a.s. organiseert het Juridisch Genootschap 's-Hertogenbosch een bijeenkomst over de actuele ontwikkelingen in het ontslagrecht. Prof. dr. A.T. J.M. Jacobs, verbonden aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Tilburg, bespreekt deze actuele ontwikkelingen. Onderwerpen als flexibilisering; gouden handdruk; verhouding tussen contracten voor bepaalde en onbepaalde tijd in de praktijk komen daarbij onder andere aan de orde. De bijeenkomst wordt georganiseerd in Hotel Mövenpick, Pettelaarpark 90, 5216 PH 's-Hertogenbosch, tel. 073-6874674, tijdstip: 20:30 - 22:00. Aanmelding: uiterlijk donderdag 17 november a.s. per e-mail bij de secretaris, mr. R.J. Koopman, koopman@bogaerts-engroenen.nl, tel. 0411-675 533.

RIMO-prijs 2005-2006

Elke twee jaar reikt de Vereniging voor de bestudering van het Recht van de Islam en het Midden-Oosten een prijs uit voor een scriptie, tijdschriftartikel of ander geschrift. De prijs dient ter bekroning van oorspronkelijk onderzoek. De winnaar (bij voorkeur onder de 35 jaar) wordt uitgenodigd een voordracht te houden over het ingezonden thema op het

jaarlijks RIMO-symposium en de tekst ervan zal in de RIMO-serie worden gepubliceerd. De hoogte van de prijs 2005-2006 is vastgesteld op 500 euro.

Inzendingen in vijfvoud, vóór 1 januari 2007 zenden naar: vereniging RIMO, t.a.v. mw. N.M. Desing, ISIM, Postbus 11089, 2300 EB Leiden.

Wie wil er redactielid ondernemings- en insolventierecht worden?

Het *Advocatenblad* is hét algemene vakblad voor advocaten, en presenteert juridische analyses, achtergrondbeschouwingen en nieuws over de beroepsgroep en over die rechtsontwikkelingen die voor advocaten van belang zijn. Het blad is het officiële orgaan van de Orde; voor de redactionele pagina's, de niet-Ordepagina's, is een onafhankelijke redactie van zo'n tien advocaten verantwoordelijk. In de redactie zijn de diverse rechtsgebieden, soorten kantoren en regio's van de balie goed vertegenwoordigd, zij het dat we wegens vertrek van een redactielid nu een advocaat zoeken die (ook) thuis is op ondernemings- en insolventierecht. Gezien de huidige samenstelling hoopt de redactie op iemand die werkt buiten de Randstad.

Afgezien van een maandelijkse middag bent u ongeveer een halve dag per maand kwijt aan het lezen van de stukken en de omgang met auteurs; voor het bijwonen van de redactievergadering is een vacatiegeld beschikbaar.

Wat wij bieden: een stimulerende maandelijks vergadering - een middag in Den Haag -, verbreding van de horizon, uitbreiden van uw redactionele (of schrijf)ervaring en sowieso: afwisseling in uw advocatenbestaan.

U kunt mailen of schrijven naar redactiesecretaris Linus Hesselink (zie colofon); informatie is in te winnen bij Linus Hesselink (070-441 52 26) en bij advocaat Georg van Daal (030-299 55 55)

ONAFHANKELIJKE GESPECIALISEERDE BOARDROOM CONSULTANCY EN ONDERSTEUNING ADVOCATUUR

Ondersteuning advocatuur bij geschillen ter zake van:
fusies en overnames; jaarrekeningen, accountantscontrole en
accountantsverklaringen; belangenverstrengelingen;
waarderingsvraagstukken en schadebepaling

Optreden als deskundige in procedures

Second opinions, arbitrage en bijzondere onderzoeken

Advisering beheersingsvraagstukken en administratieve
automatisering,
bedrijfseconomische en accountancy vraagstukken

“De accountant beoordeeld -
De onmisbare schakel voor herstel van vertrouwen”

Drs. Ruud H. Veenstra RA, Kluwer 2005

ISBN: 90 13 02540 4

VEENSTRA
ACCOUNTANCY-CONSULTANTS

Galerij 3, 1411 LH NAARDEN
tel.: 035-6943060 fax: 035-6951632

www.veenstraaccountancy.nl

85e jaargang – 11 november 2005 – nr. 15
Verschijnt elke drie weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. B.J. Th. Bouma
mr. drs. G.C. van Daal
mr. Y. van Gemerden
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. L.H. Rammelo
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureauredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klijsen
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitaal archief Advocatenblad

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis)
Baliencertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steeckerweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 2,05 per mm
bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 16: 18 november 2005
afl. 17: 9 december 2005

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 160 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.
Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

Ontbrekende bladzijde

Els Unger

Het *Advocatenblad* van 15 juni 1940 opende met een in memoriam voor twee gesneuvelde confrères: de Maastrichtse advocaat Cornelis Jozef Daniëls had het leven gelaten bij de verdediging van de Grebbergen, en de Amsterdamse advocaat Alexandre Louis François Jacques de Vries was gevallen bij de Kerk van Achterveld in de gemeente Barneveld. Over 'eenige andere confrères heerscht nog onzekerheid,' aldus toenmalig hoofdredacteur jonkheer G.W. van der Does.

Het *Advocatenblad* verscheen in de oorlog tot en met juni 1942. Het eerste reguliere naoorlogse nummer verschijnt op 15 december 1945, met daarin een korte terugblik op de oorlogsjaren. De balans is somber, stelde secretaris mr. P.W. van Doorne. 'Veel, vele leden zijn aan de Nederlandsche balie gewelddadig ontvallen. Zij zijn gevallen in den oorlog en in den verzetsstrijd, zij zijn omgekomen in ballingschap, zij zijn gedood door oorlogshandelingen. (...) Wij herdenken hen, die als slachtoffers zijn gevallen, en verheugen ons erover, dat velen van onze vervolgd confrères in de balie zijn teruggekeerd.'

Voormalig algemeen deken Jeroen Brouwer en de Amsterdamse deken Hans van Veggel bezochten vorig jaar een tentoonstelling in Keulen over het lot van joodse advocaten in Duitsland na 1933. Deze (reizende) tentoonstelling was samengesteld door de Bundesrechtsanwaltskammer en de Anwaltsverein, in samenwerking met een gespecialiseerd historisch instituut uit New York.

In een bijeenkomst van enkele (oud-)dekens en een vertegenwoordiger van het NIOD ontstond naar aanleiding daarvan het idee om een onderzoek te (laten) doen naar de geschiedenis van de Nederlandse advocatuur in de Tweede Wereldoorlog, en de positie van joodse advocaten in het bijzonder. In de bestaande geschiedschrijving van de Nederlandse advocatuur, waaronder het boek *Twee eeuwen advocatuur* van E.W.A. Henssen (1998), is namelijk weinig te vinden over 1940-1945. We kunnen spreken van een witte vlek, zeker in vergelijking met bijvoorbeeld de geschiedschrijving over de rechterlijke macht in die periode.

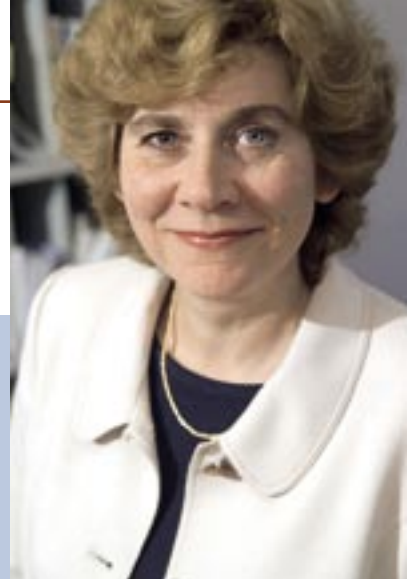
Bekend is dat advocaten door middel van allerlei procedures instrumenteel zijn geweest bij het voorkomen van deportaties en het 'ariseren' van joodse ondernemingen en ander joods bezit. Maar wat was de omvang van deze activiteiten? Waren er ook collaborerende advocaten? En welke rol hebben advocaten gespeeld in bijvoorbeeld de strafprocedures van de Duitse bezetter?

In de zomer hebben de Orde en het NIOD een eerste verkennend onderzoek uitgevoerd naar aanwezige bronnen. De uitkomsten van dit onderzoek waren dusdanig dat de Algemene Raad heeft besloten een vooronderzoek te financieren om de bronnen en eventuele lacunes inhoudelijk te onderzoeken.

De rapportage van het vooronderzoek moet eind dit jaar gereed zijn. Op basis daarvan wordt besloten of een langlopend historisch onderzoek naar de advocatuur in de Tweede Wereldoorlog gerechtvaardigd is.

Mogelijk zijn er advocaten die deze periode bewust hebben meegemaakt. Ik nodig hen graag uit om te reageren op de oproep in de 'Actualiteiten', hiervoor in dit nummer. Ook advocaten van na de oorlog die kennis dragen van relevant onderzoeksmateriaal – mogelijk verborgen in kantoorarchieven – roep ik op dit te melden aan de onderzoeker.

De Algemene Raad acht het van groot belang dat deze ontbrekende bladzijde in de geschiedschrijving van de advocatuur wordt ingevoegd. Weliswaar zestig jaar na dato, maar beter laat dan nooit.

Nieuwe artikel 359 Sv lid 2 biedt munitie voor stille revolutie

Voeren van betrouwbaarheidsverweer wordt dankbaar werk

Geertjan van Oosten¹

redactielid en advocaat te Amsterdam

Ralph Takens²

advocaat te Utrecht

Sinds 1 januari jl. moet de rechter motiveren waarom hij afwijkt van uitdrukkelijk onderbouwde standpunten van verdachte of officier. Daarvan kunnen advocaten gebruikmaken die de betrouwbaarheid van getuigenbewijs bestrijden. Van Oosten en Takens geven enkele tips.

De eisen aan de motivering van een strafvonnis worden tegenwoordig vooral bepaald door wat procespartijen naar voren hebben gebracht. Deze meer contradictoire benadering is de achtergrond van de wet die op 1 januari jl. in werking trad, waardoor onder meer het tweede en derde lid van art. 359 Sv zijn gewijzigd.³ Doel van de wijziging was een efficiëntere uitwerking van strafvonnissen: bij bekende verdachten zou voortaan een uitwerking van de gebezigde bewijsmiddelen achterwege kunnen blijven, waardoor tijdwinst wordt geboekt.⁴

Een bekende verdachte betwist de tenlastelegging niet, zodat de bewezenverklaring tussen partijen geen punt van discussie is. Omdat het de bekende verdachte die in hoger beroep gaat alleen te doen is om de strafmaat, is het niet noodzakelijk de bewijsmiddelen uit te werken, zo was de gedachte. De daardoor vrijkomende menskracht kan aan andere werkzaamheden worden besteed, iets wat gezien de overbezette gerechten zeer wenselijk werd geacht. Daarom werd het wetsvoorstel door het parlement omarmd. Door een bizarre gang van

zaken is de rechterlijke motiveringsplicht echter niet alleen verschaald.

TWEE KANTEN

De Kamerleden Wolfsen (PvdA) en Griffith (VVD) dienden bij de behandeling van het voorstel een amendement in dat tot doel had de motiveringsplicht van de rechter aan te scherpen: 'Meer dan thans het geval is moet een rechterlijke uitspraak in het licht van de discussie ter terechtzitting inzicht geven in de redenen die hebben geleid tot de aard en hoogte van de opgelegde straf of maatregel. Ook een vrijspraak moet in dat licht worden gemotiveerd, door in het vonnis aan te geven waarom de rechtbank het bewijs niet voldoende wettig en overtuigend acht.'

Uit deze motivering spreekt niet zozeer

bezorgdheid over de vraag of de verdachte en zijn raadsman het vonnis begrijpen, maar eerder zorg over de (tanende?) acceptatie van rechterlijke beslissingen door het publiek. Dat klopt ook, want in eerste instantie was de bedoeling van het amendement slechts om de bestaande praktijk van reageren op verweren van de verdediging uit te breiden tot de betogen van het Openbaar Ministerie. Toch had de medaille van Wolfsen en Griffith – na tussenkomst van minister Donner die het amendement te eenzijdig vond – wel degelijk twee kanten. In de toelichting op het amendement wordt namelijk opgemerkt dat het feit dat het de rechter bij een bekende verdachte makkelijker wordt gemaakt, ook moet betekenen dat een verdachte die uitdrukkelijk een – onderbouwd – andersluidend stand-

Het vonnis was vaak het product van plakken en knippen van belastende delen uit verklaringen, met daaronder een streep: 'wettig en overtuigend bewezen'

punt inneemt, recht heeft op een inzichtelijke en gemotiveerde weerlegging door de rechter: 'Daar tegenover staat dat de door de verdediging en/of door de officier van justitie ingenomen en onderbouwde standpunten expliciet moeten worden besproken in het vonnis als ze niet worden gevolgd.'

Uiteindelijk leidde de interventie van de Kamerleden tot de nieuwe laatste volzin van art. 359 Sv lid 2: 'Het vonnis geeft, indien de beslissing afwijkt van door de verdachte dan wel de officier van justitie uitdrukkelijk onderbouwde standpunten, in het bijzonder de redenen op die daartoe hebben geleid.'

STRUCTUUR ONDUIDELIJK

Deze aanvulling lijkt de hele structuur van artt. 358 en 359 Sv overhoop te halen.⁵ In de eerste plaats omdat het verschil tussen de exceptieve verweren enerzijds en de verweren omtrent bewijs en strafoplegging anderzijds vanuit motiveringsoogpunt materieel wordt opgeheven. Elk verweer

behoeft namelijk, mits uitdrukkelijk onderbouwd, voortaan gelijke beantwoording in het vonnis. En in de tweede plaats omdat het verschil in procespositie tussen het OM en de verdachte, vanuit de motiveringsverplichting, wordt opgeheven. Groenhuijsen is dan ook verbaasd dat deze wijziging zonder parlementaire discussie – en met goedvinden van minister Donner – door beide Kamers is overgenomen.

Ook de toekomstige (thans plaatsvervangend) P-G bij de Hoge Raad Fokkens betreurt het dat over dergelijke fundamentele wijzigingen niet eerst een grondige discussie is gevoerd en dat de bespreking ervan terecht is gekomen in de marge van een wetsvoorstel over een ander onderwerp.⁶ Verder signaleert hij dat onduidelijk is wat precies de verhouding is tussen het nieuwe art. 359 Sv en de artt. 358 lid 3 Sv en 359a Sv. Nu art. 359 Sv zo ruim is geformuleerd, kunnen allerhande verweren immers vallen binnen het bereik van art. 359 Sv, maar ook

binnen dat van art. 358 lid 3 Sv en/of art. 359a Sv.⁷

HANDSCHOEN OPNEMEN

De vraag is hoe de nieuwe bepaling in de praktijk moet worden toegepast. Fokkens stelt dat op verweren met betrekking tot de op te leggen straf⁸ maar ook op bewijsverweren vaker dan tot nu toe het geval was uitdrukkelijk moet worden gereageerd.⁹ Hij acht dit een goede zaak omdat de kwaliteit van beslissingen op de vragen van de artt. 348 en 350 Sv wordt bevorderd door het contradictoire karakter van het strafproces en de daarbijbehorende responsieplicht op verweren in het vonnis.

Nu wat Fokkens schrijft niet zelden geldend recht wordt, dient de strafrechtadvocaat deze handschoen op te nemen. Zij moet – en kan nu ook – het de rechter moeilijk maken door uitdrukkelijk en gemotiveerde standpunten in te nemen over onder meer de betrouwbaarheid van getuigenverklaringen. Dit was vroeger vaak een belangrijk, maar weinig bevredigend aspect van het vak.

PLAKKEN EN KNIPPEN

Iedere strafpleiter kent de teleurstelling dat de rechter een vurig en gemotiveerd pleidooi tot vrijspraak, wegens onbetrouwbaarheid van het (getuigen)bewijs, met een enkele pennensreek terzijde schoof in een veroordelend vonnis. De rechter was niet verplicht om aan te geven waarom aan het standpunt van de verdachte en zijn raadsman geen geloof of belang werd gehecht. De weerlegging van het standpunt hoefde slechts te blijken uit de gebezigde bewijsmiddelen. Uit de aanvulling op het verkorte vonnis bleek dan – maanden later – slechts dat de getuigen, waarvan de onbetrouwbaarheid door de verdediging gemotiveerd was bepleit, toch (deels) voor het bewijs waren gebruikt. Het vonnis bleek niet zelden het product van het

1 Advocaat bij De Vilder & Van Oosten.

2 Advocaat bij Starmans & Van Ruymen.

3 Memorie van Toelichting, Kamerstukken II 2003-2004, 29 255, nr. 3, p. 6. In de Nota naar aanleiding van het verslag, Kamerstukken II 2003-2004, 29 255, nr. 5, noemt de minister van Justitie nog: 'Wat verandert is dat de rechter zijn beslissingen meer motiveert in het licht van hetgeen partijen naar voren hebben gebracht en verdeeld houdt.'

4 Memorie van Toelichting, Kamerstukken II 2003-2004, 29 255, nr. 3, p. 6.

5 Zie ook Groenhuijsen, 'Over toeval in het wetgevingsdebat over strafprocesrecht: de uitbouw van een contradictoire gedingstructuur in strafzaken', in *Delict & Delinquent* 2005, afl. 4/23, p. 351 e.v.

6 J.W. Fokkens, 'De wijziging van artikel 359 lid 2 Sv: een stap op weg naar een contradictoir strafproces', in: *Knigge-bundel*, p. 145

7 Zie J.W. Fokkens, a.w., p. 145-146

8 Zie bijvoorbeeld voor een beschouwing over de consequenties voor strafverweren het artikel van M.J.M. Verpalen in *Sancties*, afl. 2, 2005, p. 65 e.v.

9 Zie J.W. Fokkens, a.w., p. 147-148.

plakken en knippen van (belastende) delen uit verklaringen, waaronder een streep werd gezet met daaronder de woorden: ‘wettig en overtuigend bewezen’.

Tot meer was de rechter niet verplicht gezien de standaardoverweging van de Hoge Raad dat het in beginsel aan de rechter die over de feiten oordeelt is voorbehouden om, binnen de door de wet getrokken grenzen, van het beschikbare bewijsmateriaal datgene tot het bewijs te bezigen hetwelk hem uit een oogpunt van betrouwbaarheid dienstig voorkomt en datgene terzijde te stellen wat hij voor het bewijs van geen waarde acht.¹⁰ Deze beslissing behoeft behoudens bijzondere gevallen geen motivering.¹¹ Hierop is veel kritiek. Leijten schreef bijvoorbeeld: ‘Het strafvonnis dat vaak niet eens volledig hoeft te zijn (kop-staartvonnissen) geniet terecht geen enkele sympathie of faam in juridisch Nederland.’¹²

SALOMONSCRITERIA

Hoe kan men het nu de rechter moeilijker maken tot een veroordeling te komen? Uit twee geruchtmakende zaken, waarin de rechter – onverplicht – inzicht gaf in zijn gedachtegang, zijn criteria te putten die gebruikt kunnen worden om het betrouwbaarheidsverweer uitdrukkelijk te onderbouwen.

Op 17 maart 2005 heeft de Rechtbank Amsterdam het vonnis uitgesproken in de zaak tegen twintig Hells Angels die verdacht werden van het om het leven brengen van drie clubleden. In die zaak was een verklaring afgelegd door een getuige die er belang bij had om een gewenste verklaring af te leggen omdat er een deal met hem was gesloten. De rechtbank overweegt in de samenvatting:

⦿ Betrouwbaarheid van de getuige D.

Voordat de verklaringen van de getuige D voor het bewijs kunnen worden gebezigd zal moeten worden nagegaan of deze als geloofwaardig en betrouwbaar kunnen worden aangemerkt. *Dit geldt vanzelfsprekend voor iedere verklaring van welke getuige dan ook* maar in het bijzonder ten aanzien van de verklaringen van getuigen met wie een “deal” is gesloten [cursivering GjvO & RT]. Deze getuigen kunnen immers een belang hebben bij het afleggen van onjuiste verklaringen

DE CRITERIA IN VERKORTE FORM

- Bevat de verklaring tegenstrijdigheden?
- Heeft de getuige een bevredigende verklaring voor eventuele tegenstrijdigheden?
- Zijn de eventueel opeenvolgende verklaringen consistent?
- Is de getuige later met nieuwe gegevens gekomen? Zo ja, waarom pas later?
- Passen de verklaringen in het overig bewijsmateriaal? Zo nee, hoe verklaart de getuige de afwijking?
- Komt de verklaring overeen met objectieve gegevens die de verklaarder niet kent?
- Komt de verklaring overeen met later naar voren gekomen onderzoeksgegevens die de verklaarder niet kon beïnvloeden?
- Maakt de getuige een oprechte, betrouwbare indruk?

omdat hun een beloning in het vooruitzicht wordt gesteld, te weten een korting op de strafeis van een derde. Daarin zouden zij grond kunnen vinden een verhaal te vertellen waarvan zij menen dat dit bij Justitie in goede aarde valt. Als één of meer verklaringen als ongeloofwaardig moeten worden aangemerkt, zullen zij van het bewijs moeten worden uitgesloten.

(...)

Op welke wijze moet nu de rechtbank zich een oordeel vormen over de betrouwbaarheid van de afgelegde verklaringen? Zonder uitputtend te willen zijn zal het volgende moeten worden nagegaan:

- a. Zijn de verklaringen consistent? Daarmee wordt bedoeld dat vanaf het begin tot aan het einde steeds in overwegende mate hetzelfde is betoogd. Het mag niet zo zijn dat in verklaring 2 zus, in verklaring 7 zo, in de 13e dit en in de 18e dat is verklaard.
- b. Zijn in de verklaringen tegenstrijdigheden te constateren? En zo ja, gaat het hier om hoofd- dan wel om bijzaken? Als er zodanige verschillen zijn vast te stellen, heeft de getuige daar een bevredigende verklaring voor? Heeft hij zich vergist en heeft hij deze vergissing willen herstellen of zijn er andere factoren die de verschillen kunnen verklaren en zijn deze verklaringen dan aannemelijk?
- c. Is de getuige op enig moment met nieuwe gegevens op de proppen gekomen? Zo ja, waarom heeft hij dan niet van meet af aan open kaart gespeeld? Heeft hij een aan-

nemelijke verklaring voor het feit dat hij niet vanaf het begin open is geweest?

- d. Passen de verklaringen in overig bewijsmateriaal? Indien dat niet het geval is, hoe kan de getuige dan verklaren dat zijn relaas afwijkt van andere bewijsmiddelen?
- e. Maakt de getuige ter zitting een oprechte, betrouwbare indruk?¹³

Wij zo vrij om deze criteria – omdat ze in hun vanzelfsprekendheid zo wijs zijn – te noemen naar de voorzitter van de kamer die zich boog over de Hells Angels-zaak, mr. F. Salomon: de Salomonscriteria.¹⁴ Deze criteria zijn goed bruikbaar in elke zaak waarin de betrouwbaarheid van getuigenbewijs een rol speelt, nu iedere getuige een belang heeft of kan hebben bij het afleggen van zijn verklaring.

WIJKERCRITERIA

In de zogeheten Wijker-moordzaak, die heeft geleid tot het arrest van het Amsterdamse hof van 25 juli 2003¹⁵ was sprake van soortgelijke problematiek in een zaak die ruime (media)aandacht had gekregen; hierdoor was over de verdachten in brede kring gespeculeerd. Het hof was zich terdege bewust van het probleem dat dit vormde bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van de getuigenverklaringen. Dit blijkt met name uit de eerste twee (van in totaal vijf) criteria die het hof in die zaak hanteert:

De Salomons- en Wijkercriteria

*horen thuis in de ‘artikel 359 lid 2-kit’
van iedere strafpleiter*

6 In de eerste plaats kan worden gekeken naar of hetgeen is verklaard, overeenkomt met of steun heeft in – zo te noemen – objectieve feitelijke gegevens die in het onderzoek naar voren zijn gekomen, voordat de verklaring is afgelegd, en waarvan degene, die de verklaring heeft afgelegd, geacht kan worden geen kennis te dragen

(...)

Voorts kan worden gekeken naar of hetgeen is verklaard, overeenkomt met of steun heeft in gegevens die in het onderzoek naar voren zijn gekomen, nadat de verklaring is afgelegd, en op het bestaan waarvan degene, die heeft verklaard, geen invloed kan hebben gehad.¹⁶

Een betrouwbaarheidsverweer gevoerd aan de hand van deze criteria, die zoals de rechtbank al aangaf niet uitputtend zijn, doet de kans op een responsieplicht sterk toenemen. Het zijn immers criteria die de rechter zelf hanteert.

KRITISCHER ZELFREFLECTIE

Een betere wijze van motiveren komt de acceptatiegraad van het vonnis bij verdachte en publiek ten goede. Dit hoeft geen betoog en wordt ook door de rechterlijke macht onderkend.¹⁷ Gemotiveerd weerleggen zou ook de kwaliteit van een veroordeling op zichzelf vergroten, nu het de rechter noopt tot een kritische(r) beschouwing van zijn eigen gedachtegang.¹⁸ Dat dit geen vanzelfsprekendheid is wordt helaas bewezen door een aantal zaken die recentelijk konden wor-

den aangemerkt als gerechtelijke dwaling of blunder.¹⁹

De verdediging kan door gebruik te maken van de Salomonscriteria en de Wijkercriteria de rechter wellicht een voorzet geven tot een kritischer blik op het getuigenbewijs

en hem dwingen tot een gemotiveerde – en juiste – keuze. Wij zijn dan ook van mening dat deze criteria thuishoren in de ‘artikel 359 lid 2-kit’ van de strafpleiter, zodat het voeren van betrouwbaarheidsverweren niet alleen noodzakelijk is maar ook dankbaar werk. ●

10 Zie HR 26 november 2002, NJ 2003, 20; HR 10 september 2002, NJ 2002, 474; HR 27 juni 2000, NJ 2000, 580 en Corstens, handboek, 4e, p. 666).

11 Zoals bijvoorbeeld Meer en Vaart-verweren, Dakbedekker-verweren, verweren inzake onrechtmatige bewijsgaring en specifieke verweren waarin de betrouwbaarheid van bewijsmateriaal centraal staat.

12 Jan Leijten, ‘Last Post’, *Amsterdam: De Balie* 1998, p. 72-73. Citaat overgenomen uit de bijdrage van Y. Buruma aan voornoemde Knigge-bundel, p. 73-74.

13 LjN: AT0873, Rechtbank Amsterdam.

14 Zie ook 1 Koningen vers 3 (Salomonsoordeel).

15 LjN: AN9571.

16 De overige drie door het hof genoemde criteria komen weer min of meer overeen met voornoemde Salomonscriteria.

17 Inmiddels is er met veel succes een proef tot verbetering van strafvonnissen uitgevoerd in het ressort Arnhem en het arrondissement Utrecht. Dit Promis-project (PROject Motiveringsverbetering In Strafvonnissen) is recentelijk afgesloten en leidde volgens alle procesdeelnemers, alsmede naar het oordeel van de toetsingscommissie tot een aanmerkelijke verbetering.

18 Zie voor een uiterst interessante cri de coeur over de wijze waarop de verdediging gehinderd wordt haar taak te vervullen de op 17 juni jl. uitgesproken rede ter gelegenheid van de sluitingszitting van het Haagse baliejaar, binnenkort bijgewerkt gepubliceerd in *Trema*, en nu te vinden op www.xs4all.nl/~rvtadmin/aan_de_orde/2005-04/sluitingszittingsrede.htm.

19 Zoals de Zaanse paskamermoord, de Schiedammer parkmoord, de Vuurwerkkramp (Andre de V.) en de Puttense moordzaak.

Fishing expeditions versus exhibitieplicht

Simone Hoogeveen
advocaat te Amsterdam

De Amerikaanse civiele rechtsgang kent twee procedurele fasen die worden beheerst door de Federal Rules of Civil Procedure: de 'pre-trial-discovery' en het 'trial'.¹ De 'pre-trial-discovery'-fase is bedoeld om partijen in de gelegenheid te stellen zelfstandig het benodigde bewijs te verzamelen. Zij hebben in een 'pre-trial-discovery' de mogelijkheid om gedurende een bepaalde periode van de wederpartij te verlangen dat stukken worden geopenbaard die van belang zijn voor de procedure en die in de 'possession, custody or control' zijn van de wederpartij.² De eiser dient weliswaar aan te geven welke documenten hij wenst in te zien, maar daaraan is meestal al voldaan met een verzoek als: 'alle documenten die zien op X in de periode tussen Y en Z'.

Als de Amerikaanse rechter jurisdictie heeft over een Nederlandse gedaagde, kan ook een Nederlandse gedaagde worden verplicht zich te onderwerpen aan de pre-trial-discovery, en dus worden verplicht documenten over te leggen waarover hij 'control' heeft. Het is niet vereist dat de documenten zich bevinden binnen de territoriale jurisdictie van de Amerikaanse rechter. Er is (al) 'control' over documenten wanneer een partij juridisch gezien de macht over de documenten heeft of het recht heeft de documenten op verzoek te verkrijgen.³ Dat een Nederlandse gedaagde door documenten over te leggen in strijd zou handelen met Nederlandse regelgeving of relevante niet-Nederlandse regelgeving, wil niet zeggen dat hij géén 'control' heeft over die documenten.⁴

Nederlandse rechtspersonen en natuurlijke personen worden steeds vaker gedaagd in Amerikaanse procedures. Daarom is het van belang te weten welke methoden van bewijs- en feitenverzameling er bestaan. De mogelijkheden om in de Verenigde Staten stukken te verkrijgen van een Nederlandse gedaagde zijn vele malen ruimer dan in Nederland. Een schets van de mogelijkheden en de grenzen van de 'pre-trial-discovery'-procedure en het Haags Bewijsverdrag.

Documenten die naar Amerikaans recht niet behoeven te worden overgelegd, zijn documenten die volledig irrelevant zijn voor de procedure of documenten die onder de kwalificatie 'privileged' vallen. Bij deze laatste categorie moet gedacht worden aan documenten die de communicatie tussen advocaat en cliënt betreffen ('attorney-client-privilege') alsmede aan documenten die zijn opgesteld ter voorbereiding op of ten behoeve van een procedure ('work-product-doctrine').

HAAGS BEWIJSVERDRAG

De Verenigde Staten zijn partij bij het Haags Bewijsverdrag.⁵ Dit brengt echter niet met zich dat de Federal Rules of Civil Procedure daarvoor moeten wijken. Het Haags Bewijsverdrag hoeft niet exclusief te worden toegepast wanneer in een Amerikaanse procedure documenten worden (opgevraagd die zich bevinden in een van de landen aangesloten bij het Haags Bewijsverdrag. Het is en blijft aan de Amerikaanse rechter om te bepalen of een buitenlandse gedaagde zich dient te onderwerpen aan de 'pre-trial-discovery'-procedure. Bij een dergelijke beslissing zal de Amerikaanse rechter rekening

houden met de behoefte van de eiser aan de informatie, de soevereine belangen van de buitenlandse staat en de effectiviteit van de voorgestelde discovery-procedure.⁶

Verplicht de Amerikaanse rechter de buitenlandse gedaagde zich te onderwerpen aan de 'pre-trial-discovery'-procedure, dan hoeft de Amerikaanse eiser de weg van het Haags Bewijsverdrag niet meer te volgen – de mogelijkheden schriftelijk bewijs te vergaren zijn in de Verenigde Staten groter dan op grond van het Haags Bewijsverdrag. Dat is anders als een dergelijke verplichting door de Amerikaanse rechter niet wordt aangewend.

Er zijn ook andere situaties denkbaar waarin een eiser in een Amerikaanse procedure naar Nederland zal uitwijken om documenten van de Nederlandse gedaagde te verkrijgen. Als een Nederlandse vennootschap in een Amerikaanse procedure wordt gedaagd, zal meestal worden begonnen met het betwisten van de rechtsmacht van de Amerikaanse rechter, door middel van een zogenoemde 'motion to dismiss'. Als een 'motion to dismiss' is ingediend, kan een gedaagde – behoudens zeer specifieke

Zolang de Amerikaanse rechter niet heeft beslist over een 'motion to dismiss', probeert de eiser soms via het Haags Bewijsverdrag documenten in Nederland te verkrijgen

omstandigheden – niet worden onderworpen aan een ‘pre-trial-discovery’ totdat door de Amerikaanse rechter op die ‘motion to dismiss’ is beslist.⁷ In de praktijk blijkt dat deze schorsing de eiser ertoe kan bewegen te proberen om via het Haags Bewijsverdrag documenten in Nederland te verkrijgen.

Ook wanneer de eiser in Amerika wordt geconfronteerd met het einde van de Amerikaanse ‘pre-trial-discovery’-periode zonder dat hij de benodigde documenten heeft verkregen, kan hij het Haags Bewijsverdrag aangrijpen. Door dezelfde do-

cumenten via het Haags Bewijsverdrag op te vragen, kan de ‘pre-trial-discovery’-periode wellicht worden verlengd.⁸

VOORWAARDEN EXHIBITIEPLICHT

Een eiser in een Amerikaanse procedure kan dus met een beroep op het Haags Bewijsverdrag trachten via Nederland de beschikking te krijgen over documenten. Dit verzoek om assistentie bij de bewijsgaring wordt ook het verzoek tot een rogatoire commissie genoemd. Hierbij richt de rechter waar de zaak dient het verzoek tot de bevoeg-

de rechterlijke autoriteit van de staat waar het bewijsmiddel zich bevindt.⁹ Rogatoire commissies die betrekking hebben op het overleggen van schriftelijke bewijsstukken reiken niet verder dan hetgeen met toepassing van de regels van het nationale recht van de aangezochte staat voor verwezenlijking vatbaar is.¹⁰ De Nederlandse rechter zal een verzoek tot het overleggen van bepaalde documenten moeten beoordelen aan de hand van de bijzondere exhibitieplicht van art. 843a Rv. Op grond van dit artikel kan degene die daarbij een rechtmatig belang heeft

1 De Federal Rules of Civil Procedure zijn raadpleegbaar via <http://classaction.findlaw.com/research/frcp.pdf>.

2 Vergelijk *International Civil Procedures*, D. Campbell and C. Campbell, Lloyd’s of London Press Ltd., 1995, p. 745.

3 Zie bijvoorbeeld *Cochran Consulting v. Uwatec USA*, 102 F.3d 1224, 1230 (FED.Cir., 1996).

4 Er werd in een dergelijke situatie bijvoorbeeld ‘control’ aangenomen in *Société Internationale pour Participations Industrielles et Commerciales S.A. v. Rogers*, 357 U.S. 197 (1958) en in *Societe Nationale Industrielle Aerospatiale v. United States District Court*, 482 U.S. 522 (1987). Geen verplichting tot het overleggen van documenten werd bijvoorbeeld aangenomen in *Cochran Consulting v. Uwatec USA*, 102 F.3d 1224, 1230 (Fed.

Cir., 1996). Ook is het mogelijk dat wordt gezocht naar een (tussen)oplossing door de gedaagde een verzoek te laten indienen bij de bevoegde buitenlandse instantie om de documenten over te (mogen) leggen, vergelijk bijvoorbeeld, *Laker Airways Ltd. v. Pan Am World Airways*, 103 F.R.D. 42, 47-48 (D.D.C. 1984).

5 Verdrag inzake de verkrijging van bewijs in het buitenland in burgerlijke en in handelszaken van 18 maart 1970.

6 *Societe Nationale Industrielle Aerospatiale v. United States District Court*, 482 U.S. 522 (1987).

7 Private Securities Litigation Reform Act, 15 U.S.C.A Sect 78u-4(b)(3)(1997) belet de ‘pre-trial-discovery’ totdat op die ‘motion to dismiss’ is beslist, tenzij een partij zich met succes beroept

op het feit dat specifieke ‘pre-trial’ noodzakelijk is om bewijs te behouden of schade te voorkomen.

8 Op papier althans. Of en tot welk moment de Amerikaanse rechter het toelaat dat deze documenten in het geding worden gebracht, is een vraag van Amerikaans recht die ik hier buiten beschouwing zal laten.

9 Vergelijk J.M. Hebly, *Internationale bewijsgaring in burgerlijke zaken; een tussenstand*, Trema 1993 p. 578. Voor een uitgebreidere bespreking van de verdragsregeling zie het commentaar van P. Vlas op het Bewijsverdrag in de *losbladige Burgerlijke Rechtsvordering*, Verdragen deel 2.

10 Vergelijk HR 11 maart 1994, NJ 1995/3, r.o. 3-4 waarin wordt verwezen naar de artikelen 9-11 en 12 lid 1 sub a van het Haags Bewijsverdrag.

De eiser in een Amerikaanse procedure die in Nederland een kortgeding start, doet er goed aan die vordering mede te baseren op art. 843a Rv

inzage, afschrift of uittreksel vorderen van bepaalde bescheiden aangaande de rechtsbetrekking waarin hij of zijn rechtsvoorganger partij zijn. Dit artikel geeft de bijzondere exhibitieplicht weer en past bij de verruiming van de processuele mededelingsplichten die de afgelopen jaren in het burgerlijk procesrecht zijn beslag heeft gekregen.¹¹

Voor een succesvol beroep op art. 843a Rv moet aan drie cumulatieve vereisten zijn voldaan. De eiser of verzoeker moet in de eerste plaats een rechtmatig belang hebben bij de inzage, het uittreksel of het afschrift. Dat rechtmatig belang kan bijvoorbeeld voortvloeien uit de rechtsverhouding tussen partijen. Voorts is het recht op inzage, uittreksel of afschrift slechts toegekend aan degene die partij was bij de rechtsbetrekking (waaronder ook de rechtsbetrekking uit onrechtmatige daad valt) of zijn rechtsvoorganger, en dus niet aan derden.¹² Ten slotte moet het verzoek van eiser gericht zijn op met name genoemde documenten. Er is dus géén sprake van een algemeen inzage-recht.¹³ Anders gezegd: de bijzondere exhibitieplicht van art. 843a Rv ziet op de situatie dat de inhoud van een schriftelijk bewijsmiddel aan een partij in beginsel wel min of meer bekend is, maar dat zij dat niet in haar bezit heeft.¹⁴

Degene die de beschikking heeft over de gevraagde documenten kan de gevorderde inzage, afschriften of uittreksels op grond van art. 843a lid 4 Rv weigeren indien daarvoor gewichtige redenen zijn, zoals vertrouwelijke persoonlijke of bedrijfsmatige gegevens, of indien redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een behoorlijke rechtsbedeling ook zonder verschaffing van de gevraagde documenten is gewaarborgd, bijvoorbeeld als bewijs via een getuigenverhoor kan worden verkregen.¹⁵

De rechter zal moeten afwegen of een partij een onredelijk voordeel geniet of de wederpartij een onredelijk nadeel lijdt doordat dat bepaalde stuk in de procedure niet als bewijsmiddel beschikbaar komt.¹⁶

GEEN FISHING EXPEDITION

Welke documenten kunnen nu in Nederland worden (op)gevraagd op grond van het Haags Bewijsverdrag? Hiervoor is het voorbehoud dat Nederland heeft gemaakt bij het

Haags Bewijsverdrag van belang. Op grond van art. 23 van het Haags Bewijsverdrag kunnen verdragsluitende staten verklaren geen uitvoering te geven aan rogatoire commissies 'tot het houden van een procedure welke in de Staten waar de Common Law geldt bekend is als "pre-trial discovery of documents"'. Nederland heeft een dergelijke verklaring gedaan en heeft daaraan toegevoegd dat onder *pre-trial-discovery of documents* wordt verstaan elk verzoek dat van een persoon verlangt: (i) aan te geven welke voor de procedure relevante documenten hij in zijn bezit, onder zijn hoede of tot zijn beschikking heeft dan wel (ii) andere documenten over te leggen dan die welke nauwkeurig zijn benoemd en die hij naar het oordeel van de rechter in zijn bezit, onder zijn hoede of tot zijn beschikking heeft.¹⁷

Met deze verklaring wordt beoogd 'fishing expeditions' te voorkomen. Zoals blijkt uit de Memorie van Toelichting bij de invoering van art. 843a Rv heeft ook de wetgever expliciet beoogd 'fishing expeditions' te voorkomen,¹⁸ onder andere door het vereiste van 'rechtmatig belang' te koppelen aan 'bepaalde bescheiden'. Ook de voorwaarde dat de eiser partij moet zijn in de rechtsbetrekking waarop de opgevraagde documenten betrekking hebben, heeft de strekking 'fishing expeditions' de pas af te snijden.¹⁹

Overigens is er niet alleen sprake van een 'fishing expedition' als documenten worden opgevraagd alleen om te bezien of er voldoende gronden aanwezig zijn om een vordering in te stellen, maar ook in het geval documenten gedurende een lopende procedure worden opgevraagd. Het gaat er niet om bij welke stánd van de (Amerikaanse) procedure een dergelijk verzoek wordt ingediend, maar óf een verzoek wordt gekwalificeerd als een 'fishing expedition'.

26 RESPECTIEVELIJK 50 VERZOEKEN

De rechter zal van geval tot geval moeten beoordelen of sprake is van 'bepaalde bescheiden' als bedoeld in art. 843a Rv. Een praktijkvoorbeeld moge dit verduidelijken. In een tweetal rogatoire commissies van

de Rechtbanken te Zutphen (sector kanton Harderwijk) en Amsterdam (sector kanton) werd door Amerikaanse eisers een verzoek ingediend tot het overleggen van documenten door Nederlandse gedaagden in een Amerikaanse procedure.²⁰ In de procedure voor de sector kanton Harderwijk ging het, geheel volgens Amerikaanse traditie, om 26 verzoeken tot het overleggen van documenten betrekking hebbend op een tijdsperiode van drie jaar. De omschrijving van de documenten was in de trant van: 'alle documenten betreffende de kredietvoorwaarden en -overeenkomsten', 'alle documenten betreffende de communicatie met accountants', et cetera. De kantonrechter overwoog dat een dergelijk verzoek op gespannen voet staat met de eis dat alleen overlegging van 'bepaalde bescheiden' kan worden gevraagd en dat de verlangde bescheiden een aanzienlijk nauwkeuriger beschrijving vergden.

Het verzoek moet, aldus de kantonrechter, 'zo duidelijk zijn dat de partij die stukken moet overleggen, op eenvoudige wijze kan weten om welke stukken het gaat. Het kan niet zo zijn dat die partij of de rechter zich telkens moet afvragen of een bepaald stuk nu wel of niet gevraagd wordt. De formulering van het verzoek met de lijst van definities en opdrachten is zo ruim geformuleerd dat het uit proceseconomisch oogpunt wellicht simpeler was geweest aan te geven welke documentatie uit genoemde periode niet hoefde te worden overgelegd (...) Het gaat er niet om dat het verzoek in kwantitatieve zin beperkt zou moeten worden, maar om een gebrek aan precisering in de vraagstelling'.

Eenzelfde soort beslissing werd gegeven door de kantonrechter te Amsterdam. Hier ging het om een vijftigtal verzoeken tot het overleggen van documenten betrekking hebbend op een periode van drie jaar, waarbij de documenten ongeveer als volgt werden aangeduid: 'alle management letters en concepten daarvan', 'alle notulen van de vergaderingen van de raad van bestuur en aandeelhoudersvergaderingen', et cetera. De kantonrechter overwoog hier dat in geen van

de verzoeken sprake is van enig met name genoemd document nu telkens gevraagd werd om generiek omschreven aantallen (meestal: alle) documenten met betrekking tot (aspecten van) een rechtsverhouding. Het enkele uitsplitsen van die aspecten is, aldus de kantonrechter, bepaald onvoldoende, om te concluderen dat in de rogatoire commissie wordt gevraagd om gespecificeerd omschreven individuele documenten.

SCHORSENDE WERKING

Wat de uitvoerbaarheid bij voorraad van een eventuele eindbeschikking van een rogatoire commissie betreft: de verweerder in een rogatoire commissie zal belang kunnen hebben bij de schorsende werking van een in eerste aanleg gegeven toewijzende beschikking. In het geval de verweerder na een toewijzende beschikking (en hangende een hogerberoepsprocedure) zou kunnen worden gedwongen om de gevraagde documenten aan verzoekers te verschaffen, zullen immers zowel verzoekers als de buitenlandse rechter kennisnemen van (de inhoud van) die documenten. Hiermee is hoger beroep zinloos geworden, waardoor de verweerder feitelijk een instantie mist. Waar in andere gevallen zekerheidstelling nog uitkomst zou kunnen bieden, biedt dat in gevallen als deze geen soelaas. Meer dan zekerheidstelling voor de feitelijke teruggave van de fysieke documenten is immers niet mogelijk. Het is dan ook raadzaam als verweerder in een rogatoire commissie de kantonrechter te verzoeken uitvoerbaarheid bij voorraad aan de eindbeschikking te onthouden.

PRIKKEL

Welke (andere) mogelijkheden heeft een Amerikaanse eiser in Nederland als de Amerikaanse rechter de Nederlandse gedaagde heeft onderworpen aan de discovery-procedure en de Nederlandse gedaagde weigert daaraan te voldoen?²¹ Hij kan de weg van het Nederlandse kort geding bewandelen, als de eiser bijvoorbeeld met een dwangsom een prikkel wil verbinden aan de nakoming van de verplichting tot het overleggen van documenten.

Ik kan mij voorstellen dat de Nederlandse kortgedingrechter dan in de afweging zal betrekken of een rechtskeuze of forumkeuze door partijen is gemaakt. Is gekozen voor Amerikaans recht en/of de Amerikaanse rechter dan zal de Nederlandse kortgedingrechter zich wellicht, voorzover al niet onbevoegd op grond van het forumkeuze-beding, terughoudend opstellen, zeker bij het opleggen van een dwangsom. Is Nederlands recht van toepassing en/of verklaart de Nederlandse rechter zich bevoegd, dan kan het zijn dat deze zich enigszins vrijer kan en wil bewegen.

Wellicht biedt ook in deze gevallen een rechtstreeks beroep op art. 843a Rv enig houvast voor de kortgedingrechter: een vordering tot het opvragen van documenten op grond van art. 843a Rv behoort in alle gevallen tot de mogelijkheden. De eiser zou er mijns inziens dan ook goed aan doen zijn vordering (mede) te baseren op dit artikel. Al was het alleen maar om de Nederlandse kortgedingrechter in elk geval de mogelijkheid

te geven de 'Amerikaanse rechtsgang' en de 'Nederlandse rechtsgang' zoveel mogelijk naast elkaar te laten bestaan.²²

ONBEVREDIGEND

De mogelijkheden om in de Verenigde Staten stukken te verkrijgen van een Nederlandse gedaagde zijn vele malen ruimer dan in Nederland. Dit blijft ook zo, nu het verzoek om een rogatoire commissie op grond van het Haags Bewijsverdrag dient te worden beoordeeld naar Nederlands recht. Dit kan, zeker in een steeds internationaler wordende samenleving, onbevredigend zijn.

In de voorjaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging van Procesrecht in 2003, betreurde R.M.M. Hermans het al dat het *Interimrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht* weinig aandacht besteedt aan de mogelijkheden om, ook in de voorfase, documenten van de wederpartij boven tafel te krijgen.²³ Het definitieve rapport wordt overigens in het voorjaar van 2006 verwacht.

In Nederland is de discussie over de begrenzing en verruiming van het verzamelen van feiten en bewijs nog zeker niet ten einde.²⁴ En in oktober nog was dit hét onderwerp van de gecombineerde vergadering van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht en de Vereniging Corporate Litigation. ●

11 MvT Herziening van het Procesrecht voor burgerlijke zaken, 26 855, nr. 3, p. 188.

12 Vergelijk bijvoorbeeld HR 18 februari 2000, NJ 2001/259; News c.s./ABN-AMRO.

13 T&C Rechtsvordering art. 843a, aant. 3c.

14 Parlementaire geschiedenis van de nieuwe regeling van het bewijsrecht in burgerlijke zaken, 1988, mr. G.R. Rutgers, mr. R.J.C. Flach en mr. G.J. Boon, p. 417.

15 MvT Herziening van het Procesrecht voor burgerlijke zaken, 26 855, nr. 3, p. 188.

16 T&C Rechtsvordering artikel 843a, aant. 3e en 3f.

17 Vergelijk Bijlage I bij het Haags Bewijsverdrag.

18 MvT Herziening van het Procesrecht voor burgerlijke zaken, 26 855, nr. 3, p. 188.

19 Vergelijk Conclusie A-G Strikwerda bij HR 18 februari 2000, NJ 2001/259 ABN AMRO/New International c.s.

20 Ongepubliceerde uitspraken van Rechtbank Zutphen, sector kanton Harderwijk, 10 maart 2003 kenmerk 168830 AZ 02-14 alsmede Rechtbank Amsterdam, sector kanton, 24 april 2003, kenmerk 486628 EA VERZ 02-6280.

21 Welke (juridische) gevolgen dit in de Verenigde Staten heeft, laat ik buiten beschouwing.

22 In dit kader wijs ik op HR 6 februari 1998, NJ 1999/479 en Pres. Rb. Utrecht 9 april 1996, KG 1996/158 in welke gevallen de rechter mijns

inziens heeft getracht de Amerikaanse rechtsgang

en de Nederlandse rechtsgang zoveel mogelijk naast elkaar te laten bestaan.

23 Vergelijk TCR 2003, nummer 3 p. 57.

24 In oktober nog was dit hét onderwerp van de gecombineerde vergadering van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht en de Vereniging Corporate Litigation, met het thema 'Het verzamelen van feiten en bewijs: begrenzing versus verruiming, een kruisbestuiving tussen civiel procesrecht en ondernemingsprocesrecht'.

Nieuwe Wet op de jeugdzorg kan nieuwe

mr. A.P. van der Linden

docent Universiteit Utrecht en kinderrechter

Sinds 1 januari jl. heeft de nieuwe Wet op de jeugdzorg het jeugdrecht gereorganiseerd. Niet alleen is het recht op jeugdzorg wettelijk vastgelegd, er is voortaan één centrale toegang tot de jeugdzorg, en een nieuwe gezinscoach ondersteunt het gezin en zorgt ervoor dat de verschillende vormen van hulpverlening aan één gezin op elkaar worden afgestemd. Kinderrechter Ad van der Linden kent de praktijk van het jeugdrecht en analyseert op basis daarvan de nieuwe wet, in samenhang met twee andere jeugdrechtelijke wetten. Hij is licht sceptisch: ‘Wettelijke druk is onvoldoende om professionals van verschillende disciplines te doen samenwerken in een Bureau jeugdzorg.’

De jeugdzorg staat bijna elke dag in de aandacht. De zaak-Savanna uit Alphen aan den Rijn ligt nog vers in het geheugen. De driejarige peuter Savanna werd door haar moeder mishandeld totdat zij in september 2004 overleed. Uit het onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie voor de Gezondheidszorg bleek dat de hulpverleners in het kader van de vrijwillige en justitiële jeugdzorg alsmede de geestelijke jeugdgezondheidszorg die bij dit gezin waren betrokken, zo langs elkaar heen werkten dat er geen adequate maatregelen zijn genomen om Savanna uit haar levensbedreigende situatie te redden.

De bevindingen van de Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie voor de Gezondheidszorg zijn onthutsend.¹ Uit de conclusies valt op te maken dat het Bureau jeugdzorg geen (systeem van) tijdige interne controle en sturing kent en dat het primair proces niet goed is georganiseerd. Hierdoor lopen minderjarigen die de jeugdbescherming moet beschermen onaanvaardbare risico's. Dat is volstrekt onacceptabel als we bedenken dat de kinderrechter een civielrechtelijke maatregel alleen mag opleggen als een minderjarige ernstig wordt bedreigd in zijn zedelijke of geestelijke belangen of in zijn gezondheid en er geen alternatieve oplossingen meer beschikbaar zijn.

De aanbevelingen van de Inspectie Jeugdzorg op basis van het onderzoek betreffen vooral de organisatie van de jeugdbescherming, zoals toetsing van individuele zaken aan heldere criteria en de veiligheid van het kind. Bij al het handelen van de hulpver-

leners dient het belang van het kind centraal te staan. Deze aanbeveling sluit goed aan bij artikel 3 lid 1 Verdrag inzake de rechten van het kind, waarin de regel is opgenomen dat de belangen van het kind de eerste overweging vormen.

INVESTEREN IN PROFESSIONALS

De administratiefrechtelijke regelingen op het terrein van het jeugdrecht waren in 2004 nog neergelegd in de Wet op de jeugdhulpverlening. Het doel van deze wet was het creëren van een samenhangend geheel opdat de minderjarige cliënt en zijn ouders op optimale hulpverlening konden rekenen. De Savanna-casus laat zien dat het desondanks goed mis kan gaan en deze zaak is helaas niet de enige.²

Kan een nieuwe wet een drama als dat van Savanna voorkomen? Niet ten onrechte schreef de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer dat de oplossing uiteindelijk niet ligt bij het stellen van regels, 'maar bij partijen die hun professionele verantwoordelijkheid nemen en elkaar daarop aanspreken'.³ Met andere woorden: hoe goed de wetgever de wetten ook maakt, de werking ervan staat of valt met hoe er in

de dagelijkse praktijk mee wordt omgegaan. Investeren in de professionals, in intervisie, supervisie en praktijkbegeleiding is van het grootste belang; het belang van het kind zou daarmee nog wel eens meer kunnen zijn geëind dan door de kwaliteit van de wetten.

DRIE VERWEVEN WETTEN

Na een vertraging van meer dan een jaar trad op 1 januari 2005 de Wet op de jeugdzorg in werking.⁴ Dit jaar is het een eeuw geleden dat er een civielrechtelijke, een strafrechtelijke en een administratiefrechtelijke kindernetwet werd ingevoerd.⁵ De administratiefrechtelijke kindernetwet was de Beginselenwet voor de kinderbescherming, in 1990 vervangen door de Wet op de jeugdhulpverlening. Van de drie kindernetwetten is dit de minst bekende. Toch is deze wet ook van belang voor de advocatuur en dat geldt zeker na de invoering van de Wet op de jeugdzorg (Wjz).

Het is voor professionals belangrijk te weten dat de drie wetten onderling nauw zijn verweven. Voor het kunnen toepassen van het jeugdrecht is kennis noodzakelijk van de civielrechtelijke regels uit Boek 1 BW over minderjarigheid, alsmede van de jeugdstrafrechtelijke regels (artt. 77a t/m

Nieuw is de mogelijkheid om bij de kinderrechter in beroep te gaan tegen de ongegrondverklaring van het bezwaar van belanghebbenden tegen het indicatiebesluit

Savanna-zaak niet voorkomen

Foto: Stijn Rademaker/HH

Een nieuwe bewoner van de jeugdinrichting Valkenheide pakt zijn spullen uit en neemt zijn intrek op zijn nieuwe kamer.

77gg Sr en 486 t/m 505 Sv); ten slotte is kennis noodzakelijk van de regels uit de Wjz, het Uitvoeringsbesluit Wjz en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen.⁶

De onderlinge verwevenheid komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in het feit dat de jeugdzorgvoorzieningen bestemd zijn voor zowel minderjarigen met een civielrechtelijke als met een strafrechtelijke titel. De samenhang blijkt eveneens uit het takenpakket van de Raad voor de Kinderbescherming: jeugdstrafzaken, civielrechtelijke justitiële jeugdhulpverleningsmaatregelen, ouderlijk gezag en voogdij, omgangsregelingen en (interlandelijke) adoptie.

In de rechtspraak, bijvoorbeeld in de Rechtbank Amsterdam, komt het regelmatig voor dat een kinderstrafzitting wordt geschorst en de kinderrechter overgaat tot de behandeling van een civielrechtelijke (voorlopige) ondertoezichtstelling, de verlenging daarvan of de (crisis)machtiging tot uithuisplaatsing in een justitiële jeugdinrichting. Daarna wordt dan de behandeling van de kinderstrafzaak voortgezet. Deze handelwijze vereist van de advocaat dat hij of zij van beide onderdelen van het jeugdrecht op de hoogte is.⁷

ZORGAANBIEDERS EN AANBIEDERS VAN ZORG

Het gaat in de Wjz om een meer cliëntgerichte, samenhangende jeugdzorg: betere zorg voor kinderen en hun ouders én versterking van hun positie (dit laatste qua klachtrecht, vertrouwenspersoon en medezeggenschapsrecht). Onder het begrip jeugdzorg

- 1 *Onderzoek naar de kwaliteit van het hulpverleningsproces aan S. Inspectie Jeugdzorg: Utrecht, maart 2005; Algemene rapportage betreffende het onderzoek naar de kwaliteit van het zorgverleningsproces aan ... en het gezin waarvan zij deel uitmaakte, Den Haag, 19 mei 2005.*
- 2 Andere recente voorbeelden betreffen de zaak Roermond waarin een vader zijn huis in brand stak, waarbij enige kinderen om het leven kwamen alsmede de zaak van het meisje van Nulde, dat eveneens door haar moeder en dier vriend om het leven is gebracht. Overigens was de wetgever al geruime tijd bezig met de vervanging van de Wet op de jeugdhulpverlening door de Wet op de jeugdzorg omdat die wet niet heeft opgeleverd wat ervan verwacht werd. Er was geen samenhan-

- gend aanbod van jeugdhulpverlening totstandgekomen en het lukte evenmin om samenwerkingsverbanden en de noodzakelijke jeugdhulpadvies-teams van de grond te krijgen.
- 3 Aanbiedingsbrief bij het rapport van de Inspectie Jeugdzorg over de zaak Savanna, Den Haag, 10 maart 2005, kenmerk 5340759/05/DJJ.
- 4 Wet van 22 april 2004, houdende regeling van de aanspraak op, de toegang tot en de bekostiging van jeugdzorg (Wet op de jeugdzorg), Stb. 2004, 306; Invoeringsbesluit, Stb. 2004, 701; Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg, Stb. 2004, 703. Er zijn verder nog enkele AmvB's en Ministeriële besluiten verschenen. Zie voor een uitgebreide tekst en uitleg A.A.W. van Unen, *Wet op de jeugdzorg*, Elsevier Overheid, 's-Gravenhage 2005 en

- M.F.M. van den Berg & P. Vlaardingerbroek, *Jeugdzorg. De Wet op de jeugdzorg toegelicht*, Sdu uitgevers, Den Haag 2005.
- 5 Civiele kindwet Wet van 6 februari 1901, Stbl. 62; Kinderstrafwet Wet van 12 februari 1901, Stbl. 63; Beginselenwet voor de kinderbescherming Wet van 12 februari 1901, Stbl. 64.
- 6 Overigens is deze opsomming nog lang niet volledig.
- 7 Voor beide soort gedingen kan een toevoeging worden verstrekt.

De kinderrechtshouders kunnen slechts marginaal toetsen, maar het zou mij verbazen als ze niet inhoudelijk naar het beroep keken

verstaat de wet alle zorg aan kinderen⁸ en hun ouders, stiefouders of pleegouders bij opgroei- of opvoedingsproblemen of dreiging van dergelijke problemen (art. 1c Wjz). Jeugdzorg kan zowel binnen als buiten het gezin geboden worden. Buiten het gezin betekent doorgaans in pleeggezinnen of in residentiële voorzieningen (tehuizen, inrichtingen).

De instellingen of personen die zorg aanbieden in het kader van de Wjz heten voortaan 'zorgaanbieders' en de instellingen die niet onder de Wjz vallen 'aanbieders van zorg'. Het is niet gelukt om één financieel kader te scheppen voor de jeugdzorg. Zo is de provinciaal gefinancierde jeugdzorg gebaseerd op de Wjz, geestelijke jeugdgezondheidszorg en zorg voor licht verstandelijk gehandicapte kinderen zijn gefundeerd op de AWBZ en civiele plaatsingen in justitiële jeugdinrichtingen zijn gerelateerd aan de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen.

ÉÉN CENTRALE TOEGANG

Uit de doelstelling van de Wjz, betere zorg voor en een sterkere rechtspositie van kinderen en hun ouders, vloeien vijf beleidsdoelstellingen voort. In de eerste plaats gaat de wet uit van vraaggestuurde jeugdzorg. Niet langer staat het aanbod van de zorgaanbieders centraal, maar de vraag van de (jeugdige) cliënt. Of de praktijk dit kan waarmaken, valt te bezien. Immers, de noodzakelijke hulpverleningsmethoden en de daarbijbehorende technieken worden niet van de ene op de andere dag ontwikkeld.

In de tweede plaats is het recht op jeugdzorg opgenomen (art. 3 Wjz). Niet eerder was er in een Nederlandse wet een recht op jeugdzorg geformuleerd. Ik ben geneigd om dit recht te rekenen tot de sociale grondrechten, ook al is het niet in de Grondwet opgenomen. Het doet namelijk denken aan het recht op gezondheidszorg, ontleend aan artikel 22 Grondwet. Het recht op zorg betekent een aanspraak op jeugdzorg. De begrenzing is uiteraard te vinden in het budget dat de overheid ter beschikking stelt van de jeugdzorg. Om vast te kunnen stellen dat er een recht op jeugdzorg bestaat, moet Bureau jeugdzorg een indicatie stellen. De zorg moet aan bepaalde in de wet of in het uitvoerings-

besluit neergelegde voorwaarden voldoen. Ze moet 'op tijd' en 'op maat' beschikbaar zijn.

In de derde plaats is er voortaan één centrale, herkenbare toegang tot de jeugdzorg. Daartoe zijn de Bureaus jeugdzorg in het leven geroepen, die als enige het verzoek om hulp beoordelen. Bureaus jeugdzorg zijn er in de twaalf provincies en in de grootste gebieden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam (art. 4 jo. art. 2 Wjz).

In de vierde plaats zijn de gezinsvoogdij-instellingen, de voogdij-instellingen, de advies- en meldpunten kindermishandeling (AMK's) en de jeugdreclassering, geïntegreerd in de Bureaus jeugdzorg (art. 10 Wjz). Vrijwillige en opgelegde jeugdzorg hebben allebei een plaats in Bureau jeugdzorg. Het Bureau jeugdzorg moet zelfs bij de aanmelding nagaan of hulpverlening, gebaseerd op de rechterlijke beschikking, noodzakelijk is (art. 9 lid 1 Wjz). De tijd zal leren of hier sprake is van een fuikfunctie. Er bestaan geen aparte (gezins)voogdij-instellingen meer. Hun functies zijn geheel opgegaan in het Bureau jeugdzorg. De medewerkers die deze functies uitoefenen worden voogdij- of gezinsvoogdijwerkers genoemd. De landelijk werkende instellingen verdwijnen daarmee, met uitzondering van Nidos (jeugdige asielzoekers). De hulp die in het kader van de (gezins)voogdij gegeven wordt, ligt in handen van de zorgaanbieders.

Ten slotte wordt de gezinscoach geïntroduceerd, die ervoor moet zorgen dat de verschillende vormen van hulpverlening aan één gezin op elkaar worden afgestemd; en hij ondersteunt waar nodig het gezin. Bij ernstige opgroei- en opvoedingsproblemen moet Bureau jeugdzorg regelen dat het gezin een gezinscoach krijgt, in andere gevallen is dat een verantwoordelijkheid van de gemeenten. De wetgever heeft nagelaten nadere regels voor de gezinscoach te stellen. Er is nauwelijks over nagedacht; het is een voorbeeld van paniekwetgeving, geëntameerd door een ernstig incident in Roermond.

INDICATIES EN TERMEN

Zonder indicatiestelling van Bureau jeugdzorg is geen recht op jeugdzorg (art. 5 e.v. Wjz), tenzij er sprake is van een crisissituatie of als er door een arts een diagnose is gesteld op grond waarvan een minderjarige rechtstreeks naar de kinder- en jeugdpsychiatrie is doorverwezen. In beide gevallen wordt dan achteraf alsnog door Bureau jeugdzorg een indicatiestelling afgegeven. In het indicatiebesluit wordt in elk geval opgenomen dat er hulp nodig is, welke vorm van jeugdzorg noodzakelijk is en gedurende welke periode de aanspraak geldt. Die periode is maximaal een jaar, daarna kan er een nieuwe aanspraak volgen. Wanneer een minderjarige langer dan twee jaar in hetzelfde pleeggezin verblijft en terugkeert naar de ouders uitgesloten lijkt, kan van het maximum worden afgeweken.

De invoering van de Wjz heeft tegelijkertijd enige wijzigingen in andere wetten meegebracht. Bijvoorbeeld in Boek 1 BW en in Rechtsvordering. Soms zijn het alleen terminologische wijzigingen.⁹ Verdergaande wijzigingen betreffen bijvoorbeeld de voorlopige voogdij (verlenging van de termijn van maximaal zes weken tot maximaal twaalf weken, artt. 1:241 lid 2 en 272 lid 3 BW), de ondertoezichtstelling (bijvoorbeeld ten aanzien van legaal in Nederland verblijvende jeugdige vreemdelingen, art. 1:254 BW) en de uithuisplaatsing in het kader van de ondertoezichtstelling (art. 1:261 BW).

Indien de kinderrechtshouder een machtiging tot uithuisplaatsing (MUP) wil afgeven moet er thans ook een indicatiebesluit zijn van Bureau jeugdzorg, tenzij het om een spoedmachtiging gaat. Het indicatiebesluit dient bij het verzoek om de MUP te worden overgelegd en in het verzoekschrift moet worden vermeld voor welke verblijfplaats de machtiging gevraagd wordt. Het indicatiebesluit dat strekt tot uithuisplaatsing treedt pas in werking als de kinderrechtshouder de benodigde MUP heeft verleend. De termijn van het indicatiebesluit loopt gelijk met de termijn

van de verleende machtiging. Die termijn kan korter zijn dan Bureau jeugdzorg in het indicatiebesluit heeft aangegeven (art. 3 lid 4 Wjz).

De extra vereisten bij de uithuisplaatsing in een justitiële jeugdinrichting zijn gehandhaafd: een uitdrukkelijk daartoe strekkende machtiging, alleen in geval van ernstige gedragsproblemen en ambtshalve toevoeging van een raadsman. Bij het verzoek verlenging MUP dient opnieuw een indicatiebesluit overgelegd te worden.

KINDERRECHTER ALS BESTUURSRECHTER

Een novum betreft de mogelijkheid om bij de kinderrechter in beroep te gaan tegen de ongegrondverklaring van het bezwaar van belanghebbenden tegen het indicatiebesluit van Bureau jeugdzorg. Dit kan omdat Bureau jeugdzorg een bestuursorgaan is in de zin van artikel 1:1 Awb. Hierdoor zijn de indicatiebesluiten die het bureau neemt, besluiten in de zin van artikel 1:3 Awb.

Wanneer een belanghebbende niet met het indicatiebesluit instemt, moet hij eerst bezwaar aantekenen. Na de bezwaarfase kan men in beroep gaan tegen het besluit. De termijn voor het indienen van het beroepschrift bedraagt zes weken (art. 6:7 Awb). Het verweerschrift van Bureau jeugdzorg moet binnen vier weken na de dag van de verzending van het beroepschrift aan Bureau jeugdzorg bij de rechtbank worden ingediend (art. 8:42 Awb). De absolute competentie ligt, in afwijking van artikel 8:2 Awb, bij de kinderrechter (art. 5 lid 5 Wjz).

De kinderrechters kunnen in deze zaken slechts marginaal toetsen, namelijk aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Het zou mij verbazen als ze niet verder gaan en dus toch inhoudelijk naar het beroep

kijken. Appèl tegen de beslissing van de kinderrechter als bestuursrechter kan worden ingesteld bij de Raad van State.

NIEUWE SAVANNA-ZAAK

De Wet op de jeugdzorg is voor de organisatie en de kwaliteit van de Nederlandse jeugdzorg van cruciale betekenis. De Bureaus jeugdzorg moeten een scala aan taken waarmaken. Kunnen zij en de zorgaanbieders aan alle vereisten voldoen? De wetgever verwacht dat professionals van verschillende disciplines nu ineens kunnen samenwerken in een Bureau jeugdzorg. Dat moet haast wel tot problemen leiden omdat wettelijke druk onvoldoende is om mensen zover te krijgen dat ze een geïntegreerde jeugdzorg aanbieden.

Eén centrale toegang tot de jeugdzorg per jeugdzorgregio, dat klinkt goed, maar betekent ook dat de keuzemogelijkheden van de cliënt zijn beperkt. Als hij namelijk problemen krijgt met Bureau jeugdzorg is er nauwelijks een alternatief voorhanden. Zo blijft het onbegrijpelijk dat de wetgever de landelijk werkende voogdij- en gezinsvoogdij-instellingen heeft opgedoekt. Juist zij waren ondanks hoge werkdruk bereid en in staat de lastigste gevallen een plaats te geven.

Het is zeer onzeker of aan de verwachtingen van de Wet op de jeugdzorg wordt voldaan. Een nieuwe Savanna-zaak kan er zeker niet zonder meer mee worden voorkomen en het is de vraag of de wet zelfs maar een bijdrage levert aan de preventie ervan. Beter lijkt het te investeren in optimale samenwerking tussen hulpverleners van verschillende snit. Zoals gezegd zit de oplossing niet in het stellen van regels, maar zullen professionals hun verantwoordelijkheid moeten nemen en elkaar daarop dienen aan te spreken. ●

- 8 Jeugdzorg is in beginsel bestemd voor minderjarigen en hun ouders, maar ook jongeren van achttien tot drieëntwintig kunnen hierop aanspraak maken. Omdat in de financiering hiervoor niet nadrukkelijk ruimte is gemaakt, valt te vrezen dat dit een dode letter blijft. Jammer, want voor deze leeftijdscategorie is er nauwelijks adequate hulp voorhanden.
- 9 Zo zijn de termen 'voogdij-' en 'gezinsvoogdij-instelling' vervallen en gewijzigd in: 'de stichting, bedoeld in artikel 1, onder f, van de Wet op de jeugdzorg'. Dit is de stichting die een Bureau jeugdzorg instandhoudt, door mij in deze bijdrage steeds kortweg Bureau jeugdzorg genoemd.

HONDERD JAAR KINDERWETTEN

Op donderdag 1 december a.s. wordt met een symposium aan de Vrije Universiteit te Amsterdam herdacht dat honderd jaar geleden de kinderwetten in werking traden, waardoor de fundamenteen werden gelegd van het huidige kinderschermingsysteem. Het programma behelst sprekers als Piet Hein Donner, Clémence Ross-van Dorp, Steven van Eijck, Jeroen Dekker, Jo Hermanns en Ybo Buruma van de Radboud Universiteit Nijmegen. Verder: een jongerenpanel, een interactief casuoverleg, theater en muziek en een informatiemarkt. Toegang gratis; meer informatie: www.100jaarkinderwetten.nl.

Geen preventieve zelfcontrole in het wilde weg

In zijn Jaarrede hield Frans van Velsen, voorzitter van de Belangenvereniging van Ondernemende Advocaten (BOA), op 7 oktober jl. een hartstochtelijk pleidooi tegen preventieve controle op advocaten met een beroep op terreurbestrijding. Niets wijst op ernstige misstanden of schandalen in de balie. De controle leidt volgens Van Velsen tot een onaanvaardbare inperking van het beroepsgeheim, ook als de Orde die zelf uitvoert. Hoe anders is de houding van de notarissen!

Frans van Velsen¹
voorzitter van de BOA

Overheden hebben de onuitroeibare gewoonte geen kans onbenut te laten om meer greep op hun onderdanen te krijgen.² Een treurig voorbeeld daarvan is de wijze waarop bestuurders en regelgevers hebben gereageerd op de terreuraanslagen sinds 9-11 en verbaazingwekkend is tegelijkertijd het geringe weerwoord dat daarop wordt gegeven vanuit de juridische wereld.

HANDEL IN ANGST

De wereldwijde reactie op de terreurgolf is er een geweest van controle, controle en nog eens controle waarbij, zoals iemand het laatst treffend formuleerde: burgerlijke rechten en vrijheden die in het verleden millimetergewijs zijn bevochten, nu met meters tegelijk het raam uitgaan. In Amerika moet men niet alleen zo ongeveer uit het ondergoed om een vliegtuig in te kunnen stappen, ook worden zeer vergaande controles uitgevoerd bij het in- en uitstappen van passagiers in een interlokale trein. En onder het hoofdje terreurbestrijding valt in Engeland binnenkort het aanpakken van dierenactivisten, en bij Schiphol zelfs het verwijderen van vliegtuigspotters.

Overheden hanteren de terroristische dreiging zoals verzekeraars dat plegen te doen: bij wege van 'handel in angst'. Alle gegevens van mobiele telefoongesprekken moeten worden bewaard door de providers; het surfgedrag van internetters moet door de aanbieders van die diensten ook worden opgeslagen en bewaard. En dat alles met de inmiddels niet anders dan als smoes te betitelen gedachte dat het ons zou behoeden voor terroristische aanslagen. Dat zowel bij de aanslag op het WTC als bij die op de treinen

in Madrid achteraf bleek dat *alle relevante gegevens* tevoren bekend waren maar niet waren opgemerkt, wordt consequent weggewuifd. Terwijl het filteren van de juiste gegevens uit een alsmaar grotere hoeveelheid natuurlijk steeds moeilijker wordt, zodat al die preventieve controle nergens toe leidt.

LUGUBERE WENS

Overheden maken van de terreurgolf ook meteen maar gebruik om fenomenen en beroepsgroepen die haar reeds geruime tijd doornen in het oog opleveren zoveel mogelijk aan te pakken. Zo zijn de regels die het bestaan van een zwart deel van de economie moeten bestrijden dramatisch uitgebreid. De rechtvaardiging daarvoor is niet langer het tot de folklore van vrijwel elk land behorende fenomeen dat mensen een deel van hun inkomen niet fiscaal aangeven. De legitimatie is zelfs niet meer dat 'criminele gelden' worden witgewassen. Er zou namelijk wellicht sprake zijn van financiering van terroristische organisaties. Dat die wereldwijde organisaties de facto helemaal niet bestaan en dat Al-Qaeda niet anders dan een noemer blijkt te zijn waaronder lokaal en incidenteel opererende groepjes fanatici werken als ware het een franchise-concept³, wordt geheel genegeerd.

Al wat riekt naar burgerlijke garanties en

vrijheden zal zoveel mogelijk worden ingeperkt. Zelfs een van de pijlers van dat bouwwerk, het bestaan van deskundige vertrouwenspersonen tot wie men zich kan wenden en zijn hele hart kan uitstorten onder zonder ook maar een seconde te hoeven vrezen dat die ontboezemingen ooit zullen worden doorgebriefd, is in de algehele waan van de dag door onbenullen op de tocht gezet. Onder het mom van terrorismebestrijding is de lugubere wens van opsporingsdiensten ontstaan dat dienstverlenende professionals met beroepsgeheim hun eigen klanten aan hen zouden moeten verraden. Hoe bedenk je zoiets?

GEEN PRIVILEGE

Over het beroepsgeheim wordt op dit moment in brede kring zoveel onzin uitgekraamd dat het geen kwaad kan om ons goed te blijven realiseren welke de strekking en inhoud daarvan is. In de eerste plaats is het beroepsgeheim niet van de geheimhouder, niet van de cliënt en ook niet van de beroepsgroep. Met name is het geen 'privilege' van de advocatuur, dat is wel de ergste misconceptie. Het beroepsgeheim is van iedereen en het is absoluut. Datgene wat aan een beroepsgeheimhouder wordt *toevertrouwd in diens hoedanigheid* blijft voor alle anderen verborgen. Dat fundamentele gegeven is er in

*Dat bij 9-11 en 'Madrid' alle relevante gegevens
tevoren bekend waren maar alleen niet
opgemerkt, wordt consequent weggewuifd*

ven: een willekeurige advocaat behoort daar niet toe 'omdat hij immers ook advocaat is'.⁴

PROEFBALLONNETJE

Dat alles lijkt evenwel voorbij te gaan aan onze eigen beroepsorganisatie want die heeft zich wel op een uiterst gevaarlijk pad begeven. Ter effectivering van het toezicht op de naleving door (onder anderen) advocaten van de voorschriften van de Wetten Wid/MOT, is een instituut aangewezen: het Bureau financieel toezicht (BFT). De medewerkers van dit bureau dienen krachtens de wet advocaten (en ook notarissen) te controleren. Uit het overleg dat het BFT heeft gevoerd met de KNB en de NOVA is naar voren gekomen dat men preventief toezicht wenst te houden en dat het daarbij onvermijdelijk zal zijn dat in dossiers zal moeten worden gesnuffeld. Het spreekt vanzelf dat dit regelrecht in strijd is met het beroepsgeheim en dus: onaanvaardbaar. Er staat bovendien nergens in de wet dat *deze vorm* van toezicht zou moeten plaatsvinden.

De Algemene Raad heeft aan het College van Afgevaardigden het verlangen van het BFT voorgelegd alsmede een beleidsvoornemen om daar iets aan te doen. De inbreuk op het beroepsgeheim zou 'zo klein mogelijk' kunnen worden gehouden indien niet een medewerker van het BFT, maar een collega-advocaat, door Orde en BFT opgeleid als *auditor*, de inzage neemt. Aan het College werd gevraagd of ingestemd kon worden met het voornemen op die wijze een systeem van zelfcontrole op te zetten waarbij de Orde de advocaat controleert en het BFT de Orde.

Het College heeft zich daar niet heel duidelijk tegen uitgesproken en één Collegevergadering later is dan ook in de vorm van een bijlage bij een van de stukken een proefballonnetje opgelaten: een concept-tekst voor een verordening die dit regelt. (Hiermee zou dus meteen de audit verder worden geïnstitutionaliseerd; wie had het daar over overheden die hun greep willen versterken?) Er is wat gemord door de afgevaardigden, daartoe sterk aangezet door de BOA-leden onder hen, maar het onderwerp is vervolgens verzand in de constatering dat er nog niet over gestemd hoefde te worden en dat zulks pas op 1 december zal gebeuren.⁵

het algemeen belang en de geheimhouder is er niet van ontslagen wanneer hijzelf, of zijn beroepsgroep of cliënt, dat meent. In dit kader is het van belang dat wij ons als juristen goed realiseren dat geheimhoudingsrechten en -plichten niet alleen kunnen en moeten worden ingeroepen wanneer wij in rechte worden geroepen getuigenis af te leggen, maar dat deze evenzeer gelden ten aanzien van beroepsgenoten.

In dat laatste type schending van het be-

roepsgeheim zijn artsen grootmeesters: zij wisselen lustig alle mogelijke gegevens over patiënten uit met beroepsgenoten en wel vanuit de gedachte dat hij of zij toch ook arts is. Wij weten als juristen wel beter. Onze secretaresses en eventuele kantoorgenoten vormen onderdeel van dezelfde 'behandelende sector' en daarbinnen is het fysiek onmogelijk behoudens zeer zeldzame uitzonderingen, dingen volstrekt geheim te houden. Daarmee is echter de gehele kring omschre-

1 De rede is ten behoeve van publicatie in het *Advocatenblad* licht bewerkt en geactualiseerd; zie <http://boa.instantpublishing.nl/?siteID=1&menuID=11&alt—view=1,0,0>, voor de oorspronkelijke tekst.

2 In *Seeing like a State*, het meesterwerk van James C. Scott, hoogleraar politicologie en antropologie aan de Yale Universiteit, wordt uiteengezet hoe dit fenomeen werkt en tot welke rampen het kan leiden.

3 Morrison, ex-chef van de Britse militaire inlichtingendienst, geciteerd in 'De onzichtbare vijand', *NRC Magazine M*, 31-12-2004.

4 Over aard, omvang en strekking van het beroepsgeheim bestaat overigens een reeks glasheldere arresten van de Hoge Raad.

5 Zie hierover ook het verslag van de vergadering in *Advocatenblad* 2005-14, p. 609.

In het tuchtrechtelijk proefproces zal de vrijwillige notaris zich laten bijstaan door een advocaat die zelf het lef niet had om die positie in te nemen

DAPPERE NOTARISSEN

Opmerkelijk is de veel principiëlere en dappere houding van onze lotgenoten in deze materie: het notariaat. Deze van nature weinig belligerente beroepsgroep heeft heel anders gereageerd. In de ledenraad van de KNB (de notariële evenknie van het CvA) bleek geen enkele bereidheid te bestaan om mee te werken aan een inbreuk op het beroepsgeheim. De KNB heeft justitie bericht dat men niet van plan was in te gaan op de wensen van het BFT. Het standpunt luidde dat een controle op de naleving Wid/MOT zich zou behoren te beperken tot het bezoeken van het notariskantoor en het zich doen voorlichten en overtuigen van de aldaar gevolgde procedures, eventueel voorzien van anonieme voorbeelden van de omgang met concrete gevallen in het verleden. Aan de minister is te kennen gegeven dat, wanneer hij van mening zou zijn dat het beroepsgeheim dient te wijken voor de controles, zulks maar wettelijk moet worden geregeld.

Heel aardig om te weten is dat de minister daar in het geheel niet voor bleek te voelen. Waarom niet? Zou hij wellicht vrezen dat in een zó openlijke confrontatie van de twee belangen de volksvertegenwoordigers een andere afweging maken dan hij? In elk geval is hiermee dus bewezen dat de herhaalde angstige kreet van de Orde 'als wij het niet doen, doet de minister het' volkomen onterecht is. De notarissen hebben aan het BFT laten weten dat zij geen inzage in dossiers geven en er is besloten tot een proefproces: het BFT zal een tuchtrechtelijke klacht indienen bij de Kamer van Toezicht tegen een daarvoor in overleg geselecteerde notaris.

CONFLICT

Het beroepsgeheim is absoluut, zoals gezegd, want het geldt jegens eenieder. Het is natuurlijk niet absoluut in de zin dat geen enkel ander belang ertegen zou kunnen opwegen. Wanneer bijvoorbeeld een echtscheidingscliënt bij de advocaat komt en deze toevertrouwt dat hij het huwelijk op een meer effectieve wijze tot een einde zal brengen en daartoe zojuist een vuurwapen heeft aangeschaft, behoort de advocaat daarover *niet* onder alle omstandigheden zijn mond

te houden. In dit conflict van rechtsplechten moet de plicht tot handelen ter voorkoming van moord en doodslag zwaarder wegen dan het beroepsgeheim. Maar is het belang van *preventieve* controle op de naleving van wetten die hoofdzakelijk het bestaan van zwart geld proberen tegen te gaan ook zo'n belang?

Hierbij moet nog een belangrijke nuancing worden aangebracht. Wanneer een *concrete verdenking* bestaat dat een advocaat zich bezighoudt met witwasactiviteiten of iets dergelijks, is er natuurlijk geen enkel bezwaar tegen dat er minutieus onderzoek wordt gedaan. Daar zijn ook procedures voor: dan wordt de deken gealarmeerd die met de opsporingsautoriteit meegaat naar het advocatenkantoor en er op toeziet op wat er wel en niet wordt ingezien en meegenomen. Wanneer mocht blijken dat de verdenking terecht was, zijn wij het bovendien aan de eer van onze beroepsgroep verschuldigd ervoor te zorgen dat die activiteit ook de laatste was die betrokkene als advocaat deed. Hier past een *zero tolerance*-beleid: daarover kan geen enkel misverstand bestaan. Maar: in het wilde weg *preventief* gaan controleren is iets heel anders.

IRRELEVANTE KENNIS

Is er aanleiding voor een dergelijke controle? Anders dan bij de accountants is mij niets bekend van ernstige misstanden of schandalen. Ik wil daarmee niet zeggen dat er helemaal geen advocaten zijn die over de schreef gaan. Elke beroepsgroep, hoe deftig ook, kent zijn rotte appels en dus ook de onze, dat is niet anders. Maar dat is allemaal nog geheel binnen hetgeen 'normaal' is: zoals af en toe een staatssecretaris, een rechter of burgemeester niet blijkt te deugen en verwijderd wordt. Maar de situatie in de advocatuur (en het notariaat) rechtvaardigt geenszins de preventieve doorlichting en controle van de gehele beroepsgroep, en de schending van het beroepsgeheim waar dat zo te pas komt.

Bovendien gaat het hek van de dam. Heel

treffend zeggen de notarissen: 'Er zijn zoveel goede doelen: milieucriminaliteit, kinderporno, is dat minder erg?' Hoeveel belangen zijn er dan wel niet waarvoor het beroepsgeheim eveneens zou moeten wijken?

Daar komt nog bij dat het opzijzetten van het beroepsgeheim van de advocatuur ten einde een overheidsdienst in staat te stellen zich er op voorhand en voor alle zekerheid toch maar van te overtuigen dat een alleenzitter in Appelscha zich niet schuldig maakt aan de financiering van terroristische organisaties, wat geforceerd aandoet. Het BFT hanteert een 'risico-indeling', die overigens klakkeloos door de Orde is overgenomen: hoe kleiner het kantoor, des te meer aanleiding voor controle. De gedachte daarbij is niet dat de kleintjes erg geneigd zouden zijn tot witwassen en het financieel faciliteren van terreur, maar 'dat de kleintjes de regels veel minder goed blijken te kennen dan de grote'. Dat kennis van die regels bij de kleintjes – en vooral: de alleenzitters – misschien ontbreekt omdat deze wel eens irrelevant zou kunnen zijn, is een gedachte die kennelijk niet opkomt. Wie alles zelf doet, weet precies waarmee en met wie men bezig is en heeft dus geen procedures, verslaglegging, registratie en rapportage nodig om te weten 'dat hij goed zit'.

SCHAAMTE

Ik wil u allen oproepen om een krachtig 'Nee' te laten horen tegen de opstelling van de Orde in deze fundamentele kwestie. Mijn tenen krullen van plaatsvervangende schaamte nu de notarissen de hakken in het zand hebben gezet en het laten aankomen op een tuchtrechtelijk proefproces. Daarbij zal immers de arme vrijwillige notaris zich laten bijstaan door een advocaat die zelf het lef niet had om die positie in te nemen.

Reactie

De Algemene Raad (AR) verwelkomt oppositie. Daarover geen misverstand. Die heeft elk bestuur nodig: het houdt scherp. Toch een weerwoord op een onderdeel uit de toespraak. Van Velsen betoogt bij zijn kritiek op het AR-voorstel voor eigen toezicht op de naleving van de Wetten Wid en MOT dat er licht zit tussen de opstelling van de AR en die van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisaties (KNB).

Het notariaat zou volgens Van Velsen veel principiëler en dapperder dan de AR staan voor het beroepsgeheim. Het notariaat is immers niet voornemens een soortgelijk eigen toezicht op te zetten. Dat laatste klopt, maar daarbij moet men wel in ogenschouw nemen dat het Bureau financieel toezicht (BFT) uit het notariaat voortkomt, en binnen die beroepsgroep al sinds jaar en dag financieel toezicht uitoefent.

Daarnaast is het een groot misverstand dat de AR bereid zou zijn mee te werken aan inbreuken op het beroepsgeheim. In het voorstel dat de AR in de Collegevergadering van 1 december brengt, is uitsluitend voorzien in de verschaffing van geanonimiseerde gegevens aan het BFT. De AR acht inzage in de dossiers door het BFT zelf, ook in eventuele

aparte Wid-dossiers met alleen NAW-gegevens, uit den boze. Bij een dergelijk verzoek van het BFT zal de advocaat zich met vrucht op de bescherming van artikel 5:20, tweede lid, Awb (verschoningsrecht) kunnen beroepen. Als de AR hierover in eerdere stukken voor het College onduidelijk is geweest, betreurt hij dat. In elk geval hoopt de Raad thans volkomen klare wijn te hebben geschonken.

Als Van Velsen bedoelt dat het beroepsgeheim (ook) zou worden geschonden doordat collega-advocaten als auditoren inzage zouden mogen hebben, verschilt de AR met hem van mening. Collega-advocaten zijn evenzeer aan het beroepsgeheim gebonden.

De BOA-voorzitter uit scherpe kritiek op de Wid en zeker op de Wet MOT. Dat is meer dan begrijpelijk. De meldingsplicht van beroepsbeoefenaren met een beroepsgeheim en met verschoningsrecht is zeer ongelukkig. Nog temeer omdat een melding niet aan de cliënt mag worden meegedeeld. Er zijn zeker vragen te stellen, zoals Van Velsen doet, bij de wanverhouding tussen de doelstellingen van deze wetten en de schade aan een essentieel rechtsbeginsel. In de Europese richtlijn zijn

de scherpe kantjes er weliswaar enigszins afgeslepen door de identificatie- en meldingsverplichting voor advocaten tot bepaalde diensten in bepaalde gevallen te beperken, maar toch.

Intussen is dit alles echter geldende regelgeving. Vandaar dit gebouw, met toezicht door advocaten zelf. En met geanonimiseerd toezicht op dat toezicht door het BFT.

*Namens de Algemene Raad,
Jan Suyver, algemeen secretaris*

Naschrift

‘Collega-advocaten zijn evenzeer aan het beroepsgeheim gebonden’, aldus Jan Suyver. Maar: het gaat om wat aan de advocaat *in diens hoedanigheid* wordt toevertrouwd. Als ik naar de bakker ga, ben ik een broodkoper die toevallig ook advocaat is, waardoor hetgeen daar voorvalt niet onder mijn beroepsgeheim

valt. Dat is bij de auditor precies zo. Die is wel advocaat, maar handelt niet in die hoedanigheid, hij komt immers als controleur (auditor). In deze rol heeft hij geen beroepsgeheim, integendeel: hij moet onderzoeken en blootleggen.

Het beroepsgeheim raakt aan de wortels

van ons vak. Er moet dus heel zuiver en met de grootste omzichtigheid mee worden omgesprongen. Het College van Afgevaardigden moet daarom deze ondoordachte verordening afwijzen. Dat is nu eens bij uitstek iets wat geldt in het algemeen belang.

(Frans van Velsen)

Advocaat op de sofa

Vera Spaans
journalist

Dirk Klees en Caroline Reineke coachen advocaten. Zij vertellen over hun ervaringen: waar komen de problemen vandaan en hoe kunnen ze worden opgelost? De zorgplicht van kantoren wordt zwaarder en steeds vaker worden coaches ingezet.

Caroline Reineke: 'Verantwoordelijkheid en zelfstandigheid, precies daar wringt vaak de schoen bij advocaten'

dezelfde problemen hebben, zoals perfectionisten die steeds meer te doen krijgen. Vaak werkt hij met juristen die zich 'gewoon' verder willen ontwikkelen. 'Coaching is meer gericht op het hier en nu,' zegt Klees. 'Dat is het grote verschil met reguliere therapie. Je hoeft niet meteen terug naar iemands jeugd. In plaats daarvan hou ik me bijvoorbeeld bezig met iemand die heel bescheiden is, maar toch in de maatschap wil komen.'

BEHOEFTE AAN COACHING

Coaching is veel laagdrempeliger geworden, bevestigt Caroline Reineke. Ook zij coacht advocaten. Niet als psycholoog of oud-advocaat, maar als organisatieadviseur. 'Iedereen is uiteindelijk mens,' zegt ze. 'De problematiek van hoe je om moet gaan met veranderingen of hoge werkdruk is voor iedereen hetzelfde.' Er wordt steeds meer verlangd van individuele werknemers, zegt Reineke. Hierdoor ontstaat meer en meer behoefte aan coaching. Ze geeft allerlei verschillende vormen van begeleiding: zowel individueel als aan kleine of grotere groepen.

Klees traint alleen individuele juristen. Hij zit op dit moment aan zijn maximum van 25 'kandidaten'. Advocaten, belastingad-

viseurs en (kandidaat-)notarissen van ruim tien van de grootste advocatenkantoren. Zowel stagiaires als ervaren medewerkers en compagnons. Gemiddeld voert hij vijf gesprekken met elke kandidaat van anderhalf uur per sessie. 'Dat werkt heel goed,' zegt Klees. 'Kandidaten worden zo rustiger. Je forceert ze uit het ritme waar ze elke zes minuten moeten declareren of verantwoorden. Het werkt bovendien niet wanneer je meteen al op de klok moet kijken.'

Reineke ontvangt haar 'coachees', – 'een ander woord is er moeilijk voor te bedenken' – eerst voor een intakegesprek. Het moet wel klikken, zegt ze. 'Hier bekijken we wat de aanleiding is voor het traject. Wie is het die iets wil? Is het de persoon zelf of eigenlijk de leidinggevende? Waar wil iemand aan werken?' Na het intakegesprek begint de coachee met een zogenoemde 360 gradenfeedback. Afhankelijk van het vastgestelde leerdoel, vraagt hij of zij naaste medewerkers, compagnons en partner naar zijn goede en slechte eigenschappen. 'Die mensen weten vaak zelf het best wat er speelt,' zegt Reineke. 'En zo raakt de omgeving direct betrokken bij het proces.' Soms levert het grappige si-

'Coaching is meer gericht op het hier en nu'

Foto: Chris van Houts

Bedrijven gaan steeds verder in het pampere van hun werknemers. Ambtenaren kunnen onder werktijd naar yoga van de zaak en intensieve persoonlijke cursussen zijn niet langer voorbehouden aan het management. De advocatuur heeft zelfs een psycholoog die voor zijn consulten 'aan huis' komt.

Dirk Klees is jurist en psycholoog. Sinds 1998 coacht hij juristen. Sommigen bevinden zich op het randje van overspannenheid, anderen zijn ziek geweest of hebben bijvoorbeeld een huilbaby gehad. Hij begeleidt advocaten die in hun werk structureel

Dirk Klees: 'Meer en meer wordt gedacht: ontwikkeling is je eigen verantwoordelijkheid'

de om de hoge werkdruk beruchte advocatuur. Maar Klees weet waar hij over praat. Zelf werkte hij vijf jaar bij NautaDutilh. 'Ik sta kritisch tegenover kantoren. Ik heb twee keer meegemaakt dat kantoren de kandidaten tegenwerkten. Als een kandidaat niet de ruimte krijgt, als zijn coachingstraject eigenlijk een excuuseroep is, dan waarschuw ik één keer en daarna neem ik van dat kantoor geen nieuwe mensen meer aan. Eén kantoor wilde zijn werknemer via mij laten weten dat hij niet functioneerde. Daar werk ik niet aan mee.'

werknemers. 'Dat is te kort door de bocht. De Wet verbetering poortwachter past in de lijn dat de verantwoordelijkheid meer bij de werkgever wordt gelegd: kantoor en advocaat moeten het samen aanpakken.' Tegelijk kaarten werknemers hun problemen ook steeds vaker aan bij hun werkgever. 'Meer en meer wordt gedacht: ontwikkeling is je eigen verantwoordelijkheid,' zegt Klees. 'Dat zie je ook aan alle rekken met zelfhulpboeken. We krijgen Amerikaanse toestanden hier. Maar kantoren stimuleren deze verantwoordelijke houding ook vaak, want die past bij een goed advocaat.'

Verantwoordelijkheid en zelfstandigheid, precies daar wringt vaak de schoen bij advocaten, zegt Reineke. Advocaten moeten al heel snel in hun loopbaan zelfstandig werken. Het is niet gezegd dat iedereen daar zomaar aan toe is. De aard van werken binnen de advocatuur, het tijdschrijven, de harde deadlines en hoge werkdruk leveren bepaalde specifieke problemen op. 'Ze beginnen als specialist, en worden op latere leeftijd opeens manager. Wie goed is in zijn vak, hoeft helemaal geen leidinggevende capaciteiten te hebben.' Ook ziet Reineke meer persoonlijke verschillen. 'Professionals zoals advocaten zijn vakfanaten,' stelt ze vast. 'Ze zijn vaak eigenwijzer. Bovendien zijn ze verbaal heel sterk en ze willen alles zelf kunnen. Erg leuk om mee te werken.'

ONGUNSTIGE ARBEIDSMARKT

Paradoxaal genoeg heeft juist ook de verslechterde economie het inroepen van een externe psycholoog in de hand gewerkt. Dirk Klees: 'Door de ongunstige arbeidsmarkt zitten mensen veel langer op hun plek. Ook werknemers die veel moeite hebben met hun werk zullen niet zo snel van baan wisselen. Dan ontstaat grotere behoefte aan begeleiding. En dan komen mensen zoals wij om de hoek kijken.'

tuaties op. 'Vooral de echtgenotes gaan soms los,' lacht Reineke. 'Dat is echt brullen.' Een van haar cliënten, een enorm daadkrachtig persoon, hoorde dat hij vaak als een bulldozer over zijn eigen mensen heen walste. Een ander leerde voor het eerst echt luisteren, vertelt ze. 'Hij was helemaal verbaasd! Hij kwam opeens zoveel te weten.'

Zij ziet haar cliënten vijf sessies, vier gesprekken en een evaluatie, met tussenpozen van ongeveer een maand. 'Juist in de tijd ertussen moet het gebeuren,' zegt ze. 'Het coachingsgesprek is alleen een reflectiemoment. Het gebeurt in de praktijk.'

Klees werkt met intensieve gesprekken, oefeningen en assessments. Een concreet actieplan wordt opgesteld. 'Soms heel simpel,' zegt Klees: 'Ga om zes uur naar huis, neem een week vakantie.'

Vijf keer anderhalf uur ertussenuit, voor donker het pand verlaten en dan met vakantie. Het is nogal wat om dat te vragen binnen

ZORGPLICHT

Meestal zijn kantoren juist heel coöperatief, ook al is het niet bepaald een goedkope oplossing, een psycholoog in huis halen. Dirk Klees lacht. 'Het kost stukken minder dan wat het bedrijven kost wanneer het misgaat met een werknemer.' Reinekes tarief ligt rond de tweeduizend euro per traject. Dat bedrag omvat de zes gesprekken, de voorbereiding en de begeleiding tussendoor. Klees doet hier geen uitspraak over, maar benadrukt dat het tarief een stuk lager ligt dan de advocatentarieven. 'Het blijven natuurlijk kruideniers, maar mensen zijn het kapitaal van advocatenkantoren. En de zorgplicht van kantoren wordt steeds groter.'

Deze zorgplicht is opgenomen in de Wet verbetering poortwachter, die sinds 1 januari 2004 van kracht is. In deze wet is geregeld dat de werkgever twee jaar lang verantwoordelijk is voor het verzuim van een werknemer. Gedurende die periode wordt zeventig procent van het laatstverdiende salaris doorbetaald. Pas daarna ontvangt de ex-werknemer een WAO-uitkering.

Toch ligt het volgens Klees niet aan deze wet dat de advocatuur aandacht begint te krijgen voor het geestelijk welzijn van de

'Professionals zoals advocaten zijn vakfanaten'

Heeft u uw PE punten al binnen?

Er zijn in 2005 nog 290 punten te verdienen bij Kluwer Opleidingen!

Kijk voor het complete aanbod op www.kluwer.nl/opleidingen

Studiemiddag, 24 november 2005 Rotterdam

Laat u informeren over

Actualiteiten ouderschap en echtscheiding

Het echtscheidingsrecht is volop in beweging. Wilt u ook in één middag volledig op de hoogte zijn van de nieuwste ontwikkelingen op uw vakgebied?

Onderwerpen o.a.:

- ✓ Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding
- ✓ Initiatiefvoorstel Luchtenveld
- ✓ De gevolgen van het ouderschapsplan voor de rechterlijke macht en de advocatuur
- ✓ De mogelijkheden voor mediation
- ✓ Demonstratie kennisbank Personen-en familierecht

Voor iedereen die met het personen- en familierecht te maken heeft, is deze middag een must. Meldt u zich dan vandaag nog aan.

Voor inschrijvingen of voor meer informatie kijk op www.elseviercongressen.nl of bel 070-441 57 67.

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

TOGA'S
Fa. G.J. Rhebergen
specialisten sinds 1894

Maatnemen na telefonische afspraak

Nu ook advocatentoga's in standaardmaten!
Compleet met 2 beffen à € 695,- (incl. BTW)

Amsteldijk 18 E
1074 HR Amsterdam
Tel./faxnr: 020-6629514

Beffen uit voorraad leverbaar

Het denkraam van de civilist

Georg van Daal

redactielid

In 1995 verscheen van de hand van Vranken in de Asser-serie het *Algemeen Deel*, náást het gelijknamige *Algemeen Deel* van Paul Scholten, dat in 1931 het licht zag. Ik moet bekennen dat ik er nooit in ben geslaagd om door het *Algemeen Deel* van Scholten heen te komen. Het *Algemeen Deel* van Vranken daarentegen heb ik in één ruk uitgelezen. Iedere jurist die ik dat mag voorhouden, val ik lastig met mijn mening dat hij of zij beter zal functioneren na lezing van dit *Algemeen Deel*.

Vranken beschouwt daarin de rechtsvinding vanuit het perspectief van de burgerlijk rechter. Ik heb ondervonden dat dit boek bijzonder nuttig is in de rechtspraktijk, waarin men zo gevoelig is voor autoriteitsargumenten. Als ik zelf zeg dat de Hoge Raad ongelijk heeft, is het resultaat een meewarig schouderklopje. Als ik daarentegen Vrankens stelling uit zijn *Algemeen Deel* paraphraseer, dat het zo jammer is dat de rechtsvinding bij de Hoge Raad ophoudt in plaats van dat zijn arresten een begin vormen voor verdere discussie, dan knikt men al gauw instemmend.

GEËNGAGEERD TOESCHOUWER

Het *Algemeen Deel, Een Vervolg*¹ leest moeizamer, is minder praktijkgericht, maar is niet minder belangrijk dan Vrankens *Algemeen Deel*. Het is de neerslag van het onderzoek dat Vranken deed sinds 1997, het jaar waarin hij weer voltijds hoogleraar werd. Het *Vervolg* is een verzameling beschouwingen over argumenteren in het burgerlijk recht, echter anders dan we gewend zijn. Vranken behandelt namelijk nauwelijks juridische technieken. Hij stelt zich op als 'geëngageerd toeschouwer, die ziet hoe juristen met het burgerlijk recht omgaan en zich daarbij soms verbaast, soms amuseert'.

Vranken probeert de onuitgesproken vooronderstellingen, uitgangspunten en vanzelfsprekendheden in de gereedschapskist van de civiel jurist te vinden om tot een analyse te komen van het denkraam van de civilist. Het *Vervolg* houdt de civilist een nuttige spiegel voor. Wie het heeft gelezen is beter dan daarvoor uitgerust voor reflectie en analyse in het juridisch debat.

VOORSTANDERS VERRIJKT

Vranken wil geen totaaloverzicht geven. Het *Vervolg* bestaat uit negen hoofdstukken, omdat Vranken dat, zoals hij zelf in zijn inleiding opmerkt, op een zeker ogenblik genoeg vond. Ik vind dat getuigen van zijn verfrissende onthechtheid, dan wel zekerheid ten aanzien van zijn eigen positie. Prettige bijkomstigheid daarvan is dat de hoofdstuktekst beperkt is gebleven tot het behapbare totaal van ruim 150 blad-

J.B.M. Vranken, *Mr. C. Asser's Handleiding tot de Beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, Algemeen Deel, Een Vervolg*, Kluwer, Deventer 2005, X + 194 p., ISBN 90 1302 107 7

zijden. In de eerste zeven hoofdstukken bespreekt Vranken steeds een eigenaardigheid, beperking zo men wil, van het civiel-juridisch redeneren. In het achtste hoofdstuk beschrijft Vranken hoe er ook anders kan worden geredeneerd, vooral aan de hand van de voors en tegens van mediation als alternatief voor overheidsrechtspraak.

Tegenstanders van mediation zullen dankbaar uit dat hoofdstuk kunnen putten. Ik denk echter dat het Vranken daar niet om gaat. Hij lijkt mediation een goed alternatief te vinden voor overheidsrechtspraak, maar weet aan de hand van wat hij in de eerste zeven hoofdstukken schreef de ook aan mediation inherente beperkingen en tunnelvisies bloot te leggen. Vooral voorstanders van mediation zouden door lezing daarvan geestelijk verrijkt kunnen worden.

UITSTIJGEN

Hoewel Vranken zelf zegt dat het *Vervolg* geen strak gecomposeerd betoog is, vormen wat mij betreft de hoofdstukken twee tot en met acht wel degelijk een duidelijke brug tussen het eerste en het laatste hoofdstuk. Het eerste en het laatste hoofdstuk houden ook rechtstreeks logisch verband. In het eerste hoofdstuk bespreekt Vranken de gerichtheid van het denken en handelen van de civilist op steeds weer een individuele casus, en hoe dat verhindert dat er argumenten in het debat komen die door overstijging van het individuele geval tot meerwaarde zouden kunnen leiden. Het laatste hoofdstuk is deels een heroverweging van de daaraan voorafgaande analyses, maar is vooral een daarop voortbouwend pleidooi voor het op een andere wijze beoefenen van de rechtswetenschap. Wat Vranken betreft is die wetenschap nu te veel gebonden aan de bestaande rechtspraktijk, en zou deze zich in elk geval deels moeten losmaken van het geldende recht en van de rechter als rolmodel.

Dit lijkt mij een uitstekend idee, maar gegeven de intense verwevenheid van faculteit en praktijk is de verwachting gerechtvaardigd dat het slechts weinigen zal zijn gegeven boven dat veld uit te stijgen. Vranken zelf is daar met zijn *Vervolg* alvast wel in geslaagd. Hoewel het wellicht minder ontspanning oplevert, raad ik eenieder aan om bij gelegenheid van de eerstvolgende vakantie eens het *Vervolg* in de koffer te steken in plaats van of in elk geval naast de nieuwste Grisham. Wie het dan ook nog leest, zal terugkeren met een ook commercieel relevant groter inzicht in hoe men als civilist zou kunnen praktiseren.

NOOT

1 Hierna kortweg: 'het *Vervolg*'

Irritaties, klachten en andere felle berichten over grote en kleine misstanden kunt u kwijt in deze rubriek. Alles mag, als het maar met uw werk, positie of imago van advocaat te maken heeft.

Babur Beg

advocaat te Amsterdam

Opeens waren ze er, de vergaande veiligheidsmaatregelen bij het binnentreden van gerechtsgebouwen. Alle 'bezoekers', daaronder begrepen de advocatuur, dienen zich bij het binnentreden van het gerechtsgebouw te onderwerpen aan de veiligheidscontrole. Daartoe wordt door de advocaat gebruik gemaakt van een andere (toegangs-)deur dan de andere professionele gebruikers van het pand.

Tot de toegangscontrole is besloten 'in verband met ontwikkelingen in de maatschappij en de daaruit voortvloeiende conse-

De incidenten, zoals die ook in de media zijn verschenen, die tot de risico-analyse hebben geleid, zijn in geen geval veroorzaakt door toedoen van de advocatuur. Deze incidenten zijn het gevolg geweest van blunders van personen die als 'medewerkers' (internen) aangemerkt worden, dan wel van boze, gefrustreerde of in de war geraakte justitiabelen. Als advocaten al gecontroleerd zouden moeten worden, dan toch zeker iedereen. Ik roep in herinnering dat ten tijde van de processen tegen de Molukse treinkapers, waarbij voor terroristische aanslagen werd gevreesd, de advocaten werden gecontroleerd, maar ook de rechters. Gelijke monniken; gelijke kappen!

Criminaliserende toegangscontrole voor advocaten

quenties voor de rechterlijke macht'. De Raad voor de Rechtspraak heeft een risico-analyse laten uitvoeren. Daaruit zijn aanbevelingen voortgekomen, zoals het plaatsen van detectiepoortjes. Er is daarbij een scheiding getrokken tussen 'eigen medewerkers en externen' omdat met de 'eigen medewerkers' een arbeidsrechtelijke verhouding bestaat, op grond waarvan sancties kunnen worden opgelegd, en met externen niet.

Echter: de leden van de advocatuur hebben een verklaring omtrent het gedrag moeten afgeven, daarna zijn ze beëdigd en zijn ze onderworpen aan 'tuchtrecht'. Hoe anders is dat niet met bijvoorbeeld de uitzendkracht in dienst van het schoonmaakbedrijf? De stelling dat tegen advocaten, indien zij de toegangsregels zouden overtreden, veel ingewikkelder of zelfs geen sancties zouden kunnen worden getroffen, is ongegrond.

Bij sommige gerechten wordt de tas van de advocaat op de band geplaatst en gescand terwijl de advocaat zelf door een detectiepoortje moet lopen. Bij andere gerechten gaat het zo ver dat beveiligingsmedewerkers de tas van de advocaat doorzoeken op *contrabande*. De tas van de advocaat maakt mijns inziens deel uit van het kantoor van een geheimhouder. Voor een dergelijke doorzoeking gelden dus bijzondere voorwaarden. Er moet sprake zijn van een ernstige verdenking tegen de advocaat zelf, de rechter-commissaris moet een machtiging verlenen en bij de zoeking aanwezig zijn en de deken van de (plaatselijke) orde van advocaten moet erbij worden gehaald. Aan al die vereisten wordt niet voldaan, waardoor de zoeking in elk geval onrechtmatig is.

Ook blijken sommige beveiligingsmedewerkers hun bevoegdheden niet aan te kun-

nen. Wat te denken van een beveiliging die een advocaat de schoenen laat uittrekken omdat deze niet piep vrij zijn, een beveiliging die een advocaat die 'piep vrij' door de poort is gegaan terugroept omdat het *papieren* dossier dat hij in de hand draagt (en dat evident niet heeft gepiept) op de band moet worden gelegd om te worden gescand, en een beveiliging die een advocaat die piep vrij door de poort is gegaan terugroept omdat hij met zijn handen in zijn zakken door de poort ging? De reden die wordt gegeven voor het 'handen uit de zakken halen', is dat de advocaat in zijn broekzak iets met zijn hand zou kunnen omklemmen. Dit 'omklemmen' kan ook (en nog gemakkelijker) in andere lichaamsholten, zoals de anus. Hoe lang gaat het nog duren voordat de raadsman daar wordt gevisiteerd alvorens de zittingszaal te mogen betreden?

Er zijn gerechten die het goede voorbeeld geven: zo wordt in Middelburg de advocaat op vertoon van zijn advocatenpaspoort niet verder gecontroleerd.

De behandeling die de advocatuur ten deel valt is in het geval van doorzoeking van de tas onrechtmatig en in alle andere gevallen op zijn minst onnodig criminaliserend. Het (gedeeltelijk) laten ontkleden van de advocaat acht ik een onmenselijke en vernederende behandeling, als bedoeld in art. 3 EVRM. De besturen van de gerechten die de maatregelen handhaven geven bovendien onvoldoende blijk van het besef dat in de rechtstaat de procesgang (en daarmee de rechter) door de advocaat dient te worden gecontroleerd en niet andersom. Willen we eigenlijk met hen nog wel 'door één deur' kunnen?

- 1 Zie *Advocatenblad* 2004-10, p. 479 voor een verslag van de eerste bijeenkomst, die evenals de tweede was georganiseerd door OSR Juridische opleidingen.
- 2 Zie hiervoor ook *Advocatenblad* 2004-13 en *Advocatenblad* 2005-11.

Mocht u vergelijkbare of bepaald andere ervaringen hebben, laat het de redactie weten; zie het colofon voorin.

Het schijnverhoor van de getuige-deskundige

prof. dr. Jan E.R. Frijters

fungeert regelmatig als getuige-deskundige inzake geuridentificatieproeven

Taal wordt niet alleen gebruikt voor sociale doeleinden, maar ook als vehikel voor wetenschappelijke bevindingen en theorieën. Die samenloop van sociale en wetenschappelijke functies komt tot uitdrukking in een technisch dispuut in het kader van een strafzaak. In het kader van een bewijsverweer luisteren de rechters met een bewijsrechtelijk oor naar hetgeen de door de verdediging opgevoerde wetenschapper heeft te vertellen over het technisch bewijs.

De wetenschapper die op commando van de president de op hem afgevuurde vragen zo goed mogelijk in de taal van alledag probeert uit leggen, heeft het vaak moeilijk. Dit kan nog worden verergerd door de onhebbelijkheid van sommige rechters om de deskundige te onderbreken en 'af te kappen', terwijl hij volop bezig is om aan de rechtsdienaren zo goed als het gaat uitleg te geven. Voor sommigen van die getuigendeskundigen is dit laatste een tweede natuur omdat zij aan universiteiten werken en zich daar het schoolmeestervak eigen hebben gemaakt. Moeilijke dingen makkelijk maken.

Terwijl de wetenschapper nog midden in de openbare vertaalslag zit en bezig is zich in te spannen om begrippen, argumentaties en redeneringen aan de rechterlijke man te brengen, kan hij onverhoeds worden gebruuskerd door het ongeduld van de rechters. En als zij het niet zijn, dan is het mis-

schien de staande magistraat die een poging wil ondernemen om de getuigende geleerde 'op de korrel' te nemen. Bijvoorbeeld omdat hij spitsvondig meent een onjuistheid in de explicatie van de expert te hebben ontdekt. Of omdat hij denkt dat er een fout zit in een voorbeeld dat de deskundige gaf, terwijl hij veronderstelt dat dit voorbeeld alleen om didactische redenen werd gegeven, teneinde voor de juridisch geschoolde leken zijn 'punt te maken'. Een vorm van welwillende neerbuigende coöperatie van de geleerde dus, die prompt wordt afgestraft met de lekenvraag van het OM 'of hij dit of dat wel zo goed ziet'.

De gedagvaarde geleerde zit achter zijn tafeltje om toe te lichten en uit te leggen, de officier staat erbij om de gedagvaarde aangeklaagde achter slot en grendel te krijgen, of te houden, en de rechters willen niet te veel vermoeid of gechoqueerd worden door wat de wetenschapper onder het toezien van Hare Majesteit zoal te berde brengt.

In de rechtspraakindustrie moet men *oneliners* produceren. Wanneer de beëdigde geleerde er blijk van geeft niet te beschikken over het vermogen om een hoofdstuk uit een boek in één of twee zinnen samen te vatten, of uit overtuiging niet bereid is aan dit type discours mee te werken, kan zijn potentiële bijdrage aan een zinvol verhoor niet goed tot uitdrukking komen. Het is dan onder het opgelegde regime verworpen tot een schijnverhoor.

Vanuit het oogpunt van het OM is dat niet erg, want er valt niets te winnen bij een geleerde die voorbij komt voor een inge-

kort college aan de dames en heren magistraten. Integendeel, als de strafrechtelijke materie ooit aankomt in de residentie om in cassatie te worden behandeld, kunnen de rechtsgeleerden dáár in elk geval vaststellen dat wat betreft het technisch bewijs de eerdere gerechtelijke procedure 'met voldoende waarborgen' was omkleed. En dat er aldus is voldaan aan het vereiste van de Straatsburgse wapengelijkheid.

De gefrustreerde geleerde zit dan allang weer in zijn lab, wetende dat hij een dag van zijn leven heeft verspild. Voor hem is het te hopen dat zijn tak van sport in de toekomst minder forensische aandacht krijgt, dan volgeer er immers ook minder van dergelijke onproductieve dagen. En blijft de bloeddruk laag. ●

VAN

Chantal Verweijmeren

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galeries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Chantal Verweijmeren (33, ongehuwd, stagiaire arbeidsrecht bij Van Amstel Advocaten in Bunnik) wil ook anderen van kunst laten genieten.

Jan Pieter Nepveu
journalist

Ballonvaart, olieverf op doek,
80 x 60 cm, 2005

‘Advocaten moeten zien dat er meer bestaat dan de muren van kantoor, rechtbank en hof’

“Iedereen heeft verschillende kwaliteiten in zich. In mijn geval kan ik die niet allemaal terugvinden in mijn werk. In mijn vrije tijd zit ik bij een schildersvereniging en huur samen met een aantal mensen atelierruimte. Kunst geeft mij plezier en ik vind het leuk om dat anderen ook aan te dragen.

We leven in een hectische maatschappij. Ik denk niet dat er veel mensen zijn die regelmatig naar een museum gaan. Daar hebben ze de tijd niet voor of misschien bestaat er drempelvrees. Deze zomer ben ik in Rusland geweest en het viel me op hoeveel mensen daar in de buurt van kloosters, kerken en stadjes aan het tekenen of schilderen waren. In Nederland zie je dat heel weinig. Ik vind het leuk als mensen van kunst genieten, even rondlopen en blijven stilstaan, even uit het normale dagelijkse bestaan gehaald worden en een moment rust vinden, tussen alle mobieltjes en drukte door.

Ik ben sinds 2000 vrijwilliger bij Lek Art (www.lekart.nl). Dat is een twejaarlijkse culturele manifestatie in de binnenstad van Culemborg. Wij proberen mensen op een laagdrempelige manier kennis te laten maken met beeldende kunst. Het thema in 2006 is *de tijd*. Iedereen mag daar zijn eigen interpretatie aan geven. Er hebben zich vanuit heel Nederland meer dan tweehonderd professionele kunstenaars aangemeld. De exposities van Lek Art worden altijd vormgegeven door een gastconservator. In 2006 is dat Chris Will van het museum Boijmans van Beuningen. Hij zal de kunstenaars selecteren.

Gedurende een Lek Art-weekend lopen er zo’n vijftienduizend mensen door de stad. Ze betreden kerken, tuinen, en een museum, waar tijdelijk allerlei vormen van kunst plaatsvinden. Op deze manier komt de kunst naar de mensen toe. Sommige dingen zullen de mensen niet aanspreken, andere weer wel. We hebben een aantal prijzen en een publieksjury. Het publiek stemt misschien niet altijd zoals critici zouden doen, maar de werkwijze leidt wel tot interactie tussen kunst en mensen.

Een ander project waar ik als vrijwilliger bij betrokken ben, is *Werk aan het Spoel*. Tussen de uiterwaarden van de Lek ten westen van Culemborg ligt een historisch verdedigingswerk, onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. We willen dit met grachten omringde complex van onder meer kazematten en bomvrije gebouwen in oude luister herstellen. Het moet een ontmoetingsplaats worden waar iedereen van kunst en natuur kan genieten.

Het aardige is weer die laagdrempeligheid. Elke week zal er in *Werk aan het Spoel* wat te doen zijn. Op het terrein is bijvoorbeeld een enorme kuil waarin een amfi-openluchttheater gemaakt wordt voor zowel professionele als amateurgezelschappen. Maar er komt ook een dakloos museum en een theehuis met biologische gerechten. Zodra de subsidie binnen is, kunnen we de plannen gaan uitvoeren.

Als advocaat werk je vooral vanuit de ratio, maar wanneer ik schilder werk ik met gevoel en emotie. Schilderen is handwerk, iets creë-

'Wat ik schilder heeft niets met mijn werk te maken, maar na sommige procedures is het schilderen extra heerlijk'

ren, iets vorm geven, iets tastbaars maken. Je bent intuïtief bezig zonder enige beperking of regels. Mijn werk kenmerkt zich met name door het kleurgebruik. Ik hou erg van evenwicht en helderheid in een schilderij. Ook in de advocatuur heb ik dat verlangen. In mijn juridische stukken streef ik steeds naar een evenwichtig en helder verhaal, zodat het voor een rechter makkelijk leesbaar is.

Wat ik schilder heeft niets met mijn werk te maken. Maar na sommige procedures is het schilderen wel extra heerlijk. Dan ga ik lekker met olieverf aan de gang om de ontspan-

ning te zoeken. Je zoekt eigenlijk steeds een balans, een rustpunt in je leven. De een vindt die in muziek, en ik dus in het schilderen. Ik ruim er altijd tijd voor in. Op kantoor weten ze dat ik op woensdagavond, mijn vaste schilderavond in het atelier, op tijd thuis wil zijn. Ze vinden het belangrijk dat je naast je werk ook andere dingen doet, want je moet jezelf ook ontwikkelen. Zeker voor advocaten denk ik dat het belangrijk is dat je oog hebt voor allerlei mensen en zaken in de maatschappij, dat je ziet dat er meer bestaat dan alleen de muren van kantoor, rechtbank en hof. ”

VOORKENNIS

De mooiste rubriek in uw advocatenblad blijft toch 'Disciplinaire beslissingen'. Het blijft mij verbazen hoeveel creativiteit sommige aangeklaagde advocaten bezitten om de boel te belazeren en hoe mild raad en hof vaak beslissen. Ronduit verbijsterd neem ik echter kennis van de uitspraak van het Hof van Discipline d.d. 17 september 2004 (*Advocatenblad* 2004-14, p. 662).

Mr. X is in onderhandeling met mr. Y over een ontslagzaak, na de ontbindingszitting. Mr. X informeert bij de griffie en verneemt dat de uitspraak zal zijn 38.000 euro ontbindingsvergoeding. Daarna accepteert hij het aanbod van mr. Y tot betaling van een bedrag van 125.000 euro all in. Mr. Y ontdekt de handelwijze van mr. X en dient een klacht in. Raad en hof achten de klachten ongegrond, zo begrijp ik de uitspraak, want mr. Y had dan maar een voorbehoud moeten ma-

ken. In essentie zeggen raad en hof dat mr. X slim is geweest en mr. Y niet zo dom had moeten zijn. Wat een onaanvaardbare visie!

Mr. X had tijdens de onderhandelingen in de ochtend aan mr. Y meegedeeld dat hij telefonisch contact had gezocht met de griffie en mr. Y (naar waarheid) laten weten dat er nog geen uitspraak was en *daarop* had mr. Y zijn bod gedaan, geldig tot en met de middag. Daarom en alleen daarom al had mr. X moeten weten dat mr. Y zijn bod dus nooit gedaan zou hebben, als hij op de hoogte was geweest van de uitspraak. Desalniettemin informeert mr. X die middag bij de griffie, verneemt de uitspraak en accepteert daarop zo snel mogelijk het aanbod.

Wat hier onaanvaardbaar aan is (voor degenen die nog steeds niet met mij 'meevoelen')?

Dat onderhandelingen lopende een gerechtelijke procedure per definitie enkel tot een schikking kunnen leiden buiten de

gerechtelijke uitspraak om. Het kan dus niet zo zijn dat de één wetenschap van de uitkomst van de procedure heeft (nota bene verkregen door zijn handelen en niet bij toeval) en de ander niet. Klaar.

Dat raad en hof dit nu niet kunnen bedenken... onbegrijpelijk.

Betoog ik daarmee dat mr. X nu de slechterik is en mr. Y de te goeder trouw handelende advocaat? Nee. Ik ken mr. Y niet en meen dat hij inderdaad dom is geweest. Maar daar gaat het nu niet om. Waar het om gaat is dat het tuchtrecht hier had kunnen en moeten ingrijpen en tegen mr. X had moeten zeggen: jammer, leuk geprobeerd, maar uw slimmigheid gaan wij niet belonen. Dan had u maar niet zo dóm moeten zijn om telefonisch contact op te nemen met de griffie en u zelf zo in een betere positie te manoeuvreren dan uw wederpartij.

Voorkennis dus.

(J.W. Aartsen, advocaat te Utrecht)

Over mijn advocaat II

In dit nummer het tweede deel van een kleine, driedelige serie van stukjes die een secretaresse over haar advocaat heeft geschreven. De schrijfster gebruikt een pseudoniem; naam en adres zijn bij de redactie bekend.

Kruitvat

Een kruitvat dat elk moment kan exploderen: op die manier gedraagt mijn advocaat zich vandaag op kantoor. Hij moet namelijk een topprestatie leveren. Driftig loopt hij heen en weer tussen de paperassen waarmee zijn bureau en zijn vergadertafel bezaaid zijn. Onbegrijpelijk dat hij er zelf nog wijs uit kan.

Voor mij zou het niet onplezierig zijn als mijn advocaat iets eerder begon met de voorbereiding van zijn topprestaties, maar hij behoort tot diegenen die het heilige vuur pas krijgen als ze de hete adem van de deadline in hun nek voelen. Raakt het heilige vuur hem eenmaal, dan staat hij ook meteen in lichterlaaie.

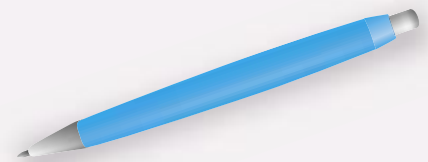
Tussen de middag neem ik afstand van het kruitvat en eet een broodje in het park (mijn advocaat eet niet, hij leeft vandaag op adrenaline). Als je collega's hebt, is het mogelijk de gemoedstoestand van

je baas tussen de bedrijven door te bespreken, maar ik heb geen collega's. Bij gebrek daaraan bel ik mijn man met mijn mobiele telefoon en meld dat mijn werkgever een beetje gestrest is.

's Middags roept mijn advocaat dat hij de tegenpartij bij de lurven heeft. Het begint erop te lijken dat zijn krachttoer in een beslissende fase komt. Een paar uur later is de strijd definitief gestreden en de topprestatie geleverd. De kruitvateigenschappen van mijn advocaat dalen weer tot een aanvaardbaar niveau. De rust keert weer op kantoor.

Ik blader de agenda door en kijk wanneer de volgende topprestatie de vlam weer in de pan kan doen slaan.

(Françoise, secretaresse)

Besluitenlijst Collegevergadering

22 september 2005

1. MEDEDELINGEN

De deken doet mededelingen over de volgende onderwerpen:

- De rol van het Openbaar Ministerie, politie, rechtbank en hof in de De Schiedamse parkmoord-zaak. Dit heeft de aandacht van de Algemene Raad.
- De samenstelling van de Algemene Raad. Aankondiging van de verkiezing van mr. H.D. Cotterell als lid van de Algemene Raad per 1 december 2005.
- Gedragsregel 7.
- Commissie Advocatuur. De Algemene Raad wordt op 18 oktober formeel gehoord door de commissie.
- Advies aan de minister van Justitie over de cassatieadvocatuur. De Algemene Raad heeft gereageerd op het advies van de commissie Neleman.

2. VERKIEZINGEN/BENOEMINGEN

Verkiezing Hof van Discipline

Het College verkiest

- prof. mr. P.J. Baauw te Utrecht als lid per 1 januari 2006;
- mr. R.W. de Ruuk te Amsterdam als lid per 1 januari 2006;
- mr. W.M. Poelmann te Nijmegen als lid per 1 januari 2006;
- mr. E.W.M. Meulemans te Zwolle als plv. lid per 1 januari 2006 en
- mr. Ch.M.E.M. Paulussen te Maastricht als plv. lid per 1 januari 2006.

Verkiezing Raad van Discipline

Het College verkiest mr. J.J. Trap te Amsterdam als plv. lid per 1 januari 2006.

Verkiezing lid Algemene Raad

Het College verkiest mr. W.M.J. Bekkers als lid van de Algemene Raad per 1 oktober 2005.

3. CATEGORIE-INDELING FINANCIËLE BIJDRAGE 2006

Het College verleent goedkeuring aan het voorstel voor de categorie-indeling financiële bijdrage 2006.

4. JAARVERSLAG STICHTING PENSIOENFONDS

Het jaarverslag Stichting Pensioenfonds Nederlandse Orde van Advocaten wordt goedgekeurd.

5. WID EN WET MOT

Er wordt een voorstel besproken voor een systeem waarbij de Orde toezicht houdt op de naleving van de verplichtingen op grond van de Wet identificatie bij dienstverlening (Wid) en de Wet melding ongebruikelijke transacties (Wet MOT).

De Algemene Raad zal, gehoord alle commentaar, in december met een aangepast voorstel komen.

6. GEDRAGSREGEL 10

Een voorstel voor een gewijzigde Gedragsregel 10 wordt besproken. De Algemene Raad licht toe dat de reden om het voorstel te doen is te voorkomen dat de wetgever op dit gebied regels gaat stellen. De Algemene Raad zal het voorstel opnieuw agenderen voor de volgende vergadering van het College.

De data van de Collegevergaderingen in 2006 zijn als volgt:

- Donderdag 1 december 2005, Het Slot Zeist
- Donderdag 30 maart 2006, in de buurt van Utrecht
- Donderdag 29 juni 2006, Jaarbeurs Utrecht
- Donderdag 28 september 2006, Haarlem (de dag voor de Ordevergadering)
- Donderdag 7 december 2006, Jaarbeurs Utrecht

Agendapunten voor de Collegevergadering van 1 december 2005 o.a.:

- Gedragsregel 10
- Wid/MOT
- Begroting
- Vaststelling hoofdelijke omslag
- Verkiezing mr. H.D. Cotterell als lid van de Algemene Raad

(advertentie)

Een (digitaal) kantoorhandboek maken een tijdrovende en dure klus?

Nu niet meer! Met onze vernieuwde kantoorevaluatie stelt u of uw secretaresse via internet snel een digitaal handboekje samen. Vele modellen/checklist maken het makkelijk. Voor slechts € 60,- (ex BTW) per jaar.

Bent u geïnteresseerd?

Kijk op www.skir.nl en kies voor producten.

inmovest

Mr Roeland B.C. van Passel

Nederlands advocaat in Spanje

- Onroerend goed
- Overeenkomsten
- Onderneming
- Notariële aktes

Tel.: +34 968 233151
www.inmovest.com
roeland@inmovest.com

Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

PERMANENTE OPLEIDING

ARBEIDSRECHT

Praktijkmiddag Fiscaliteiten & Arbeidsrecht

15-11-2005 13:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252
Docent(en) drs. L. Jansen
Cursusprijs € 295 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Ontslag wegens disfunctioneren en wangedrag

17-11-2005 10:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. E.C.M. Dik, mr. A.H. van Empel, mr. dr. H.H. de Vries, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Praktijkmiddag Fiscaliteiten & Arbeidsrecht

22-11-2005 13:00 - 16:30
Plaats Enschede
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252
Docent(en) drs. L. Jansen
Cursusprijs € 295 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Praktijkmiddag Opriscursus Arbeidsrecht

24-11-2005 13:15 - 18:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. C.C. Oberman, mr.

A.P.J.M. Verbeek
Cursusprijs € 320 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Masterclass arbeidsrecht

28-11-2005 15:30 - 21:00
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252
Docent(en) prof. mr. C.J. Loonstra, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 495 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Masterclass arbeidsrecht

29-11-2005 15:30 - 21:00
Plaats Zwolle
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252
Docent(en) prof. mr. C.J. Loonstra, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 495 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Masterclass arbeidsrecht

06-12-2005 15:30 - 21:00
Plaats 's-Hertogenbosch
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252
Docent(en) prof. mr. C.J. Loonstra, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 495 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Quod iure Arbeidsrecht Onderweg

06-12-2005 16:00 - 21:30

Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. P.H. Burger, mr. R. Hampsink, mr. R. Hulkenberg, mr. P.S. van Minnen
Cursusprijs € 320 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten arbeidsrecht

07-12-2005 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. J.R. Berculo, mr. P.S. Fluit, mr. D.M. van Genderen
Cursusprijs € 420 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

De Levensloopregeling en de Nieuwe Fiscale regels voor VUT en (pre)Pensioen

07-12-2005 13:00 - 17:45
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling ORP Erasmus Universiteit Rotterdam,
tel. 010-4081597
Docent(en) mr. J. de Haan, prof. mr. dr. J.J.M. Jansen
Cursusprijs € 525 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

De gevolgen van artikel 32 AA en andere fiscaliteiten voor de arbeidsrechtelijke praktijk

13-12-2005 13:30 - 18:00
Plaats Enschede
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling RC Opleiding & Training,
tel. 053-4500045

Docent(en) mr. P. Rietbroek, mr. I. Vermeeren-Keijzers
Cursusprijs € 295 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Jar Verklaard 14

19-12-2005 16:00 - 20:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Hugo Sinzheimer Instituut,
tel. 020-5253400
Docent(en) mr. R.M. Beltzer, mr. M.S.A. Vegter, prof. mr. E. Verhulst
Cursusprijs € 295 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

ARBITRAGE

Regionaal Congres Ontslagrecht 'Disfunctioneren- wangedrag & arbeidsconflicten'

22-12-2005 09:45 - 17:00
Plaats Groningen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252
Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. J. Meijer, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

BANK- EN EFFECTENRECHT EN FINANCIERING

Wfd en wat nu?

15-12-2005 09:30 - 17:00
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) mr. H.L. de Boer, ing. F. Elion,

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisoniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

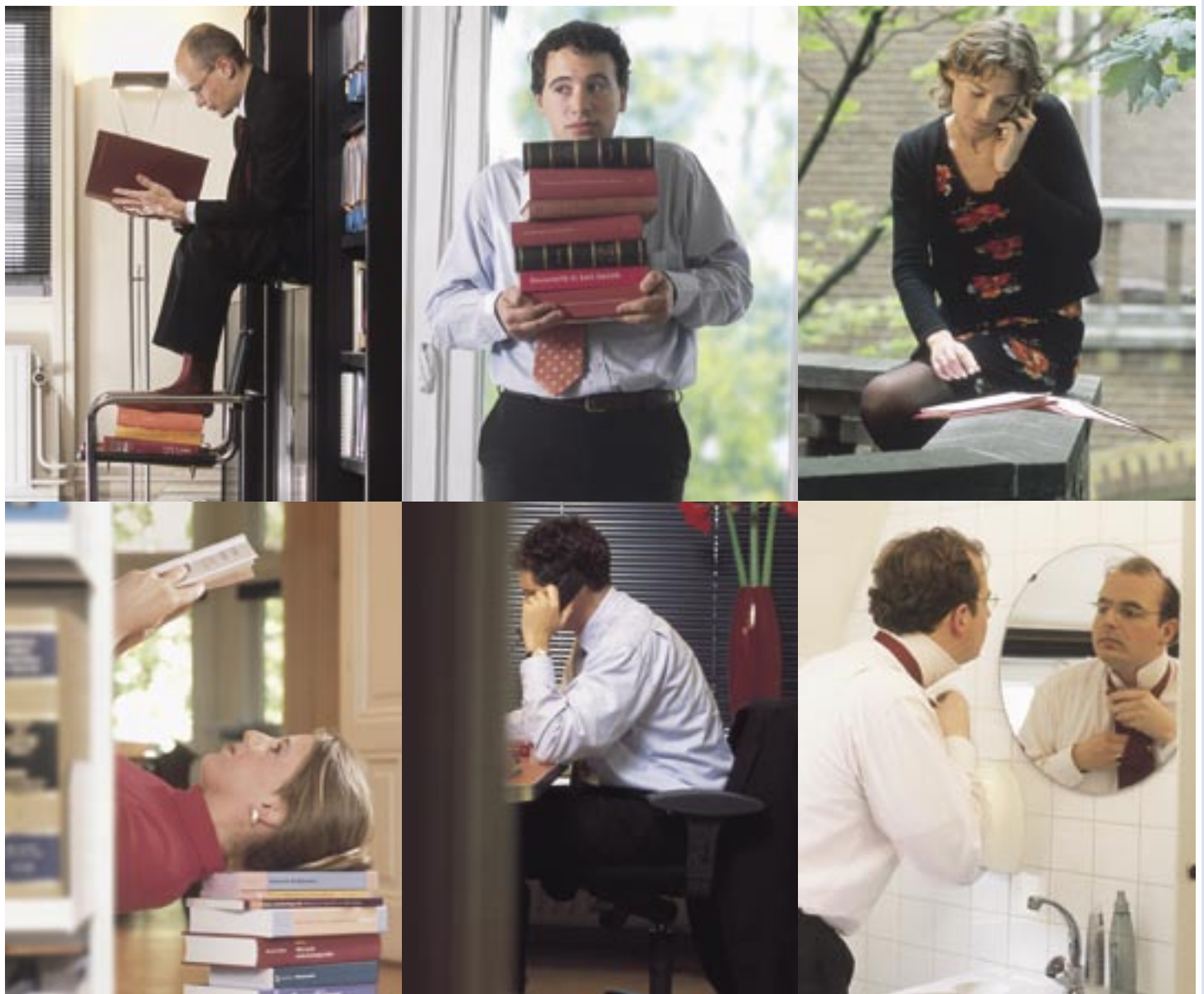
Opdrachtgever en interim-jurist. Ziet u het verschil?

brünellegal
Spreekt uw taal

Brunel Legal is onderdeel van beursgenoteerd zakelijk dienstverlener Brunel International N.V., en helpt ondernemingen en instellingen bij het oplossen van juridische vraagstukken. Dit doen we door de inzet van gekwalificeerde juristen. Daarbij bieden we drie diensten aan: Legal Support (juridische ondersteuning), Legal Interim (ervaren interim-juristen) en Legal Projects (juridische projecten). Voor meer informatie: www.brunel-legal.nl, tel. 020-312 5000

**Advocaten
gaan het
vanaf
21 november
helemaal
anders doen!**

Höcker Rueb Doeleman Karsten Sapir Van Eeghen Roos Endtz Brunt Wolters
Van Hulst Booij Van de Meent Van den Berg Borrius Hofstee Uijen Janse de Jonge
Schipper Bobbert Schipper Hanneman Griffiths Frieling Bilderbeek Timmerman
Thuijs Hendriksen Hagenaars Webster Verduijn Bulte Hess Van Woudenberg
Brons Zimmermann Van Emstede Costantin De Graaf Van der Plas **Advocaten**
zijn op zoek naar twee advocaat-stagiaires en een medewerker voor de sectie
ondernemingsrecht. Ook voor de sectie fiscaal (proces)recht zijn wij op zoek
naar een medewerker. Interesse? Kijk dan voor meer informatie op www.hrd.nl

mr. C.J. de Jong, dr. B.P.M. Joosen, E. Mars MBA, drs. J.A. Pennink, mr. I. van Velzen, prof. mr. J.H. Wansink
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Praktijkmiddag Actualiteiten Burgerlijk Procesrecht

14-12-2005 13:15 - 17:45
Plaats 's-Hertogenbosch
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. S.M.A.M. Venhuizen
Cursusprijs € 320 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

EUROPEES RECHT

De EU: de interstatelijkheid voorbij?

14-11-2005 09:15 - 17:45
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling VU Law Academy,
tel. 020-5986255
Docent(en) mr. B.J. Drijber, prof. mr. L.A. Geelhoed, prof. dr. L. Hancher, prof. mr. B. Hessel, mr. H. Hijmans, mr. dr. E.R. Manunza, dr. K.J.M. Mortelmans, mr. E. Pijnacker Hordijk, prof. mr. L.A.J. Senden, prof. mr. J.A. Winter
Cursusprijs € 175 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten in het Europese Mededingingsrecht

25-11-2005 09:00 - 18:30
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling T.M.C. Asser Instituut,
tel. 070-3420300
Docent(en) mr. L.J. Brinkhorst, mr. B.J. Drijber, prof. mr. I. Govaere, mr. P. Kalbfleisch, mr. drs. D.P. Kuipers, mr. W.A.J. van Lierop, prof. mr. F.A. Nelissen, prof. mr. J. Steenberg, prof. mr. E. Steyger, mr. I. Verloren van Themaat, prof. mr. F.O.W. Vogelelaar, prof. mr. G.J. Vonk
Cursusprijs € 350 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

FAILLISSEMENTS- EN INSOLVENTIERECHT

Opfriscursus Insolventierecht

17-11-2005 13:30 - 17:45
Plaats Groningen
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) mr. H. Dulack, prof. mr. F.M.J. Verstijlen
Cursusprijs € 410 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

FISCAAL RECHT

Aandachtspunten en tips Internationaal belastingrecht

08-12-2005 14:30 - 20:00
Plaats Breukelen
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. J.H.C. Hellebrekers, mr. W.J. Otterspeer RA
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Omgang met fiscus en FIOD

21-12-2005 14:30 - 20:00
Plaats Heemstede
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. R.A. Fibbe, mr. L.C.A. Wijsman
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

HUURRECHT

Opstapcursus Huurrecht

09-12-2005 09:45 - 16:15
16-12-2005 09:45 - 16:15
Plaats Amsterdam
Doelgroep VSO
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. L.L. de Boef, mr. I.M.M. Verhaak
Cursusprijs € 695,-
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Praktijkmiddag Het ROZ-model bedrijfsruimte in de praktijk

06-12-2005 16:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. H.M. Hielkema, mr. W. Raas-de Lange
Cursusprijs € 320 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Praktijkmiddag Algemene huurvoorwaarden woonruimte

22-12-2005 16:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. H.M. Hielkema, mr. F. Swart
Cursusprijs € 320 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

Benelux Merkendag

18-11-2005 10:25 - 16:30
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. T. Cohen Jehoram, R.A. Kurz LLM, mr. K. Limperg, mr. P. Maeyaert, mr. E.A.M. Marijnissen, J.M. Voorberg
Cursusprijs € 650 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

De beursgenoteerde onderneming en beschermingsconstructies

15-12-2005 09:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecentrum Kerckebosch,
tel. 030-6984222
Docent(en) mr. M. Brink, drs. P.W. van Gerwen, prof. dr. H.J. de Kluiver, mr. P.J. van der Korst, drs. R. Pieterse, mr. G.W.C.H. Visser
Cursusprijs € 585 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Aandeelhoudersconflicten naar huidig en komend recht

15-12-2005 15:00 - 20:30
Plaats Tilburg
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Juridisch PAO- en Congressbureau UvT,
tel. 013-4662139
Docent(en) mr. L.L.M. Prinsen, prof. mr. M.J.G.C. Raaijmakers, mr. G.J.H. van der Sangen
Cursusprijs € 400 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Nieuwe regelgeving personenvennootschappen

20-12-2005 09:30 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. J.M. Blanco Fernández, prof. mr. J.B. Huizink, prof. mr. W.M. Kleijn, prof. mr. H.M.N. Schonis
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Aansprakelijkheid bestuurders, commissarissen en moedervenootschappen

21-12-2005 09:15 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) prof. mr. H. Beckman, mr. A. van Hees, mr. M.H.J. van Maanen, prof. mr. J.B. Wezeman
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

Lezing Energierecht: liberalisering of regulering?

01-12-2005 13:30 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling VU Law Academy,
tel. 020-5986255
Docent(en) prof. mr. J.B. Huizink, mr. drs. H.P.A. Knops
Cursusprijs € 175 geen BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Boekhouden en fraude-onderzoek voor curatoren

08-12-2005 09:00 - 18:00
Plaats Zeist
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Deloitte Academy,
tel. 040-2345500
Docent(en) E.M.G. Curfs, mr. C.J.A. van Geffen, mr. A.H.M. de Groot RA, drs. R.F.J. Vingerhoed
Cursusprijs € 650 exclusief BTW
Opleidingspunten
07 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
07 Totaal

Juridische aspecten kabels en leidingen

15-12-2005 09:30 - 17:30
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) mr. A.R. Klijn, drs. W.G.B.M. de Natris, mr. J.C. Toorman
Cursusprijs € 695 inclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Opstapcursus Alimentatierekenen

25-11-2005 09:30 - 16:30
02-12-2005 09:30 - 16:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep VSO
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. A.S. Fontein, mr. D.H.P.C. Glaudemans
Cursusprijs € 695
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Actualiteiten Familie- en Jeugdrecht

21-12-2005 09:45 - 17:15
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. A.P. van der Linden, prof. mr. P. Vlaardingebroek
Cursusprijs € 440 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Workshop Alimentatierekenen Basis

22-12-2005 15:00 - 21:15
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420

Docent(en) mr. A.S. Fontein, mr. D.H.P.C. Glaudemans
Cursusprijs € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Actualiteiten aanbestedingsrecht

14-12-2005 09:30 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. drs. I.J. van den Berge, mr. A.E. Broesterhuizen, J. Petrus, M. Roederkerk
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Strafrecht – Module 3 – Getuigenverhoor in strafzaken

25-11-2005 09:45 - 17:00
09-12-2005 09:45 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep VSO
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. M.L. van Gaalen, mr. drs. M.S. van der Kuil, prof. dr. W.A. Wagenaar
Cursusprijs € 695
Opleidingspunten
05 Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

De deskundige – (g)een verlengstuk van de rechter?

17-11-2005 10:00 - 17:00
Plaats Leiden
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling E.M. Meijers Instituut,
tel. 071-5275200
Docent(en) drs. R.N. van Alem, prof. dr. A.P.A. Broeders, mr. J.M.T. van der Hoeven-Oud, prof. mr. J.F. Nijboer, prof. mr. J.E.M. Polak, mr. P.M. Verbeek
Cursusprijs € 150 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Forensisch bewijs in de strafrechtpraktijk – introductiecursus

13-01-2006 10:00 - 17:30
Plaats Zutphen

Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Juridisch PAO Utrecht,
tel. 030-2537022/7032
Docent(en) prof. dr. G.G.J. Knoops LL.M. Ph.D., dr. A.S.M. Koeleman, A.B.M. Slot, mr. R.F.B. van Zutphen
Cursusprijs € 580 exclusief BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Actualiteiten Contractenrecht

19-12-2005 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. A.S. Hartkamp
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

VERZEKERINGSRECHT

Symposium Nieuw Verzekeringsrecht kritisch beschouwd

16-12-2005 13:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling PAO Eggens Instituut UvA,
tel. 020-5253407
Docent(en) mr. drs. M.L. Hendrikse, mr. dr. W.M.A. Kalkman, prof. dr. H. Keuzenkamp, mr. H.P.A.J. Martius, prof. mr. J.H. Wansink
Cursusprijs € 150 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

ADR/MEDIATION

aMediation in arbeidsverhoudingen

17-11-2005 10:00 - 16:30
Plaats Leiden
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. E.C.M. Dik, mr. A.H. van Empel, mr. dr. H.H. de Vries, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Postdoctorale beroepsopleiding ADR voor juristen

06-12-2005 09:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) dr. ir. A.P. Baanders, mr. M. Bakker, drs. N. Bremerkamp, prof. mr. A.F.M. Brenninkmeijer, drs. T. van Dijk, dr. M.C. Euwema, mr. H.F.M. van de Griendt, mr. A. Hanekroot, mr. drs. A.A.H. van Hoek, mr. C. de Jong, G. Kiers, L. Netsch, mr. M. Pel, mr. M. Schreuder-Tromp, mr. E. Schutte, mr. J. Spierdijk
Cursusprijs € 9.450 geen BTW
Opleidingspunten
08 Juridisch
91 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
99 Totaal

Mediation in arbeidsverhoudingen

08-12-2005 10:00 - 17:30
Plaats Leiden
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. M.C. Berghuijs, mr. J.K.W.F. Goossens
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Snellezen en mindmappen voor juristen

01-12-2005 08:45 - 17:00
Plaats Naarden
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Reed Business Information,
tel. 070-4415167
Docent(en) J. Cliteur
Cursusprijs € 625 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Cameratoezicht

08-12-2005 10:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) M. Joostens, M.A. Nanninga, mr. U. van de Pol, A.H.C.M. Smeets, dr. L. Smit, C.J.F. Westrik
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Snellezen – Mind Mapping

en Geheugentechnieken voor juristen

20-12-2005 09:30 - 17:45

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) G. Essers

Cursusprijs € 645 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

06 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

06 Totaal

KWALITEITZORG

Kwaliteit op het Advocatenkantoor –

Richtlijn Klachten- en geschillenregeling

– Kwaliteitseisen

08-12-2005 13:00 - 17:00

Plaats Groningen

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Nederlandse Orde van

Advocaten,

tel. 070-3353578

Docent(en) R. Creusen, mr. F.J. van der

Grinten, mr. G. Schakenraad, mr. G.A.

Vleming, mr. L.B. Vossenberg

Cursusprijs € 50 n.v.t. BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

– Beroepsvaardigheden

03 Management/Organisatie

03 Totaal

MARKETING

Het advocatenkantoor van de toekomst

24-11-2005 13:00 - 17:00

Plaats Rotterdam

Doelgroep PO

Niveau *

Instelling Nederlandse Orde van

Advocaten,

tel. 070-3353578

Docent(en) drs. M. Flikkema, dr. F.

Kwakman, mr. D.H. Lodder, mr. G.

Schakenraad

Cursusprijs € 125 geen BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

– Beroepsvaardigheden

03 Management/Organisatie

03 Totaal

PERSONEELSBELEID

Wijzigingen arbeidsterverlening

08-12-2005 09:30 - 16:40

Plaats Soestduinen

Doelgroep PO

Niveau * Actualiteiten

Instelling Elsevier Congressen,

tel. 070-4415745

Docent(en) drs. G.P.M. van den Berg, drs.

M. Caubo, Geers (prof. mr. A., J.C.M.),

drs. R. van Leusden, drs. C. Verschuren

Cursusprijs € 695 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

– Beroepsvaardigheden

04 Management/Organisatie

04 Totaal

Nationaal WAO Debat

14-12-2005 09:15 - 16:50

Plaats Leiden

Doelgroep PO

Niveau * Actualiteiten

Instelling Elsevier Congressen,

tel. 070-4415745

Docent(en) drs. M.T.J. A-Tjak, prof. mr.

I.P. Asscher-Vonk, A.G. van Dommelen,

drs. R.A. Heida, drs. T.P.M. Hulsman, J.

Laurier, mr. J.H. Ouweland, drs. J.G.M.

Schreurs, J. Spanjer, drs. J.H.L. Wijers

Cursusprijs € 695 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

– Beroepsvaardigheden

04 Management/Organisatie

04 Totaal

Personalialia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Alta, mw. mr. M., Lavendelheide 9 (9202 PD) postbus 186 (9200 AD) Drachten, tel. 020-6234111, fax 020-6265941, e-mail adure@ltonoord.nl

Altena-Staalenhoef, mw. mr. M.M., Weteringschans 120 (1017 XT) Amsterdam, tel. 020-6234111, fax 020-6265941, e-mail m.altena@advocatenamsterdam.nl

Arkel, mw. mr. E.G. van, Keizersgracht 639 (1017 DT) Amsterdam, tel. 020-5315959, fax 020-5315950

Arnouts, mw. mr. C.J.J.C., Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953230, fax 020-7942978, e-mail cornelie.arnouts@bdn.nl

Baal, mw. mr. M.I. van, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Baan, mw. mr. H.J. van der, Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741493, fax 020-6741821, e-mail hilde.vanderbaan@allenoverly.com

Baars, mw. mr. M., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail mintsje.baars@nautadutilh.com

Bakker, mw. mr. A.T., Melkpad 41 (1217 KB) Hilversum, tel. 035-5388808, fax 035-6288809, e-mail info@speltensent.nl

Balm, mw. mr. A.H.B., Herengracht 480 (1017 CB) postbus 633 (1000 AP) Amsterdam, tel. 020-5245245, fax 020-4210044, e-mail info@wmp.nl

Beekman, mr. G., Oostmarsumsestraat 73 (7602 JR) postbus 31 (7600 AA) Almelo, tel. 0546-820493, fax 0546-822389, e-mail almelo@ddh-advocaten.nl

Berendsen, mw. mr. H.C., Hendrik

Hoogersstraat 2 (6524 AB) postbus 1125 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3225245, fax 024-3600927, e-mail phijffer@balienet.nl

Berg, mw. mr. A.F. van den, Pikeursbaan 4 (7411 GV) postbus 6356 (7401 JJ) Deventer, tel. 0570-612535, fax 0570-649718, e-mail advocaten@kiers-vanderlem.nl

Berg, mr. E. van den, Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825233, fax 020-5825261, e-mail evandenberga@akd.nl

Bergh, mr. M.J.E. van der, Olympisch Stadion 33 (1076 DE) postbus 75727 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-5650400, fax 020-5650411, e-mail mail@theooffice.nl

Bergsma, mw. mr. C.L.M.J., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail conny.bergsma@kvd.nl

Blok, mw. mr. M.W.P. de, Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953417, fax 020-7942969, e-mail madelon.deblok@bdn.nl

Bockhoven, mw. mr. D.J. van, Boschdijk 525 (5621 JG) postbus 80003 (5600 JZ) Eindhoven, tel. 040-2783156, fax 040-2788069, e-mail daphne.vanbockhoven@philips.com

Boef, mw. mr. E.A.M. den, Weena 666 (3012 CM) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail marina.denboef@simmons-simmons.nl

Boelens, mr. W.C., Schoolplein 5-a (3581 PX) postbus 1331 (3507 LH) Utrecht, tel. 030-2313646, fax 030-2342995

Boer, mr. D.N. de, Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736818, fax 020-5736887, e-mail info@lexence.com

Boon, mw. mr. E.B., Vincent van Goghweg 81-83 (1506 JB) postbus 1350 (1500 AJ) Zaandam, tel. 075-6810080, fax 075-6167353, e-mail info@kostercs.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Boots, mw. mr. V.E.J.A., Fred.

Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785814, e-mail veronique.boots@loyensloeff.com

Bordes, mw. mr. H.S. de, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119171, fax 020-7119999, e-mail henriette.debordes@cliffordchance.com

Bos, mr. E.C., Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119220, fax 020-7100220, e-mail erwin.bos@cliffordchance.com

Bos, mr. W.H.A., Deken van Oppenbergsingel 13 (5911 AA) postbus 1215 (5900 BE) Venlo, tel. 077-3209191, fax 077-3208438, e-mail info.venlo@zon.bureaurechtshulp.nl

Boskma, mr. K.T., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595577, fax 030-2595505, e-mail tboskma@vbk.nl

Bosma, mr. S., Lavendelheide 13 (9202 PD) postbus 622 (9200 AP) Drachten, tel. 0512-334134, fax 0512-334149, e-mail bosma@vwl-advocaten.nl

Bout-Kuhlmann, mw. mr. D. van den, Bezuidenhoutseweg 195 (2594 A) Den Haag **Buter**, mr. J., Keizersgracht 219 (1016 DV) Amsterdam, tel. 020-3308308, fax 020-3308309, e-mail buter@hengeveldadvocaten.nl

Bouwens, mw. mr. W.A.M., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111, e-mail eveline.bouwens@allenoverly.com

Bouwhuijsen, mw. mr. W.M.C.T. van den, Wilhelminasingel 79 (6221 BG) postbus 3169 (6202 ND) Maastricht, tel. 043-3561570, fax 043-3257590, e-mail w.vd.bouwhuijsen@wolfsadvocaten.nl

Bouwman, mr. A.A., Oostzijde 1 (1502 BB) postbus 1343 (1500 AH) Zaandam, tel. 076-6168307, fax 075-6708189

Bouwmeester, mw. mr. A.M., Strawinskylaan 1439 (1077 XX) Amsterdam, tel. 020-6625501, fax 020-6643416, e-mail ambouwmeester@strik-law.nl

Braakhuis, mw. mr. M.P., Wilhelminastraat 11 (2011 VH) postbus 450 (2000 AL) Haarlem, tel. 023-5173270, fax 023-5173279, e-mail m.braakhuis@haarlem.bureaurechtshulp.nl

Brabers, mr. L.J., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Brinkman, mr. B.H.S., Grupellostraat 8-10 (6461 EV) postbus 220 (6460 AE) Kerkrade, tel. 045-5457130, fax 045-5464673, e-mail ggr@westlex.nl

Broek, mr. J.M., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvd.nl

Brogtop, mr. M.F.P.M., Burg. Van Hasseltstraat 50 (4611 BH) postbus 328 (4600 AH) Bergen op Zoom, tel. 0164-241650, fax 0164-266039, e-mail brogtop@vrijling-advocaten.nl

Bronkhorst, mw. mr. E.S., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171792, fax 020-7171346, e-mail eveline.bronkhorst@nautadutilh.com

Brons, mw. mr. C.W.M., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail info@houthoff.com

Broos, mr. A.A.M., Varrolaan 100 (3584 BW) postbus 85398 (3508 AJ) Utrecht, tel. 030-2637600, fax 030-2637615

Bruns, mr. P.H., Jacob Obrechtstraat 70 (1071 KP) Amsterdam, tel. 020-3058250, fax 020-3058260, e-mail p.bruns@hvm-law.nl

Butter, mr. M., Oostzijde 1 (1502 BB)

postbus 1343 (1500 AH) Zaandam, tel. 075-6168307, fax 075-6708189

Buijs, mw. mr. L. van den, Statenweg 200 (3033 JA) postbus 27561 (3003 MB) Rotterdam, tel. 010-4432124, fax 010-4668375, e-mail lvandenbuijs@rechtshulprotterdam.nl

Camp, mw. mr. M.A.R.M. van, Koningslaan 35 (1075 AB) postbus 75272 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5755005, fax 020-5755000, e-mail margotvancamp@er-advocaten.nl

Colen, mr. J.M.H.J., Looiersgracht 4 (6211 JK) postbus 598 (6200 AN) Maastricht, tel. 043-3251859, fax 043-3253043, e-mail wagemans@wagemansadvocaten.nl

Coppus, mr. R.F.P.J., Sint Martinusstraat 5 (5911 CJ) postbus 377 (5900 AJ) Venlo, tel. 077-3515041, fax 077-3513182, e-mail meulenkamp@plex.nl

Corstiaans, mr. K.L.M., Fellenoord 204 (5611 ZC) postbus 6151 (5600 HD) Eindhoven, tel. 040-2698333, fax 040-2698349, e-mail koen.corstiaans@dvan.nl

Croese, mr. D.W., Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119354, fax 020-7100354, e-mail diederick.croese@cliffordchance.com

Daal, mw. mr. F.A.L.M. van, Vijfhuizenberg 207-a (4708 AJ) postbus 1250 (4700 BG) Roosendaal, tel. 0165-554888, fax 0165-555401, e-mail info@brekelmansvandervan.nl

Daal, mr. J.S. van, J.J. Viottastraat 43 (1071 JP) Amsterdam, tel. 020-5732121, fax 020-5732173, e-mail jsvandaal@vinkenpartners.nl

Dickhoff, mw. mr. M.P., De Lairesestraat 137-143 (1075 HJ) postbus 75547 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3053333, fax 020-3053330, e-mail m.dickhoff@bd-advocaten.nl

Diepenhorst, mr. M.L., Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953276, fax 020-7942977, e-mail martijn.diepenhorst@bdn.nl

Doleweerd, mr. J.J.D. van, Nicolaas Beetsstraat 10 (3511 HE) postbus 19269 (3501 DG) Utrecht, tel. 030-

2306050, fax 030-2306051, e-mail info@vanboomadvocaten.nl

Dorst, mr. D., Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119196, fax 020-7119999, e-mail diederik.dorst@cliffordchance.com

Dijk, mr. A.J.A. van, Weteringschans 108 (1017 XS) Amsterdam, tel. 020-6389542, fax 020-6206612, e-mail toonvandijk@chello.nl

Dijkman, mr. G.J., Kruisstraat 307 (3581 GK) postbus 13017 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2718855, fax 030-2716672, e-mail g.dijkman@pietersadvocaten.nl

Eekhout, mw. mr. W. van, Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Elkhuizen, mr. M.J., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Engelsma, mr. J., Olympisch Stadion 33 (1076 DE) postbus 75727 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-5650400, fax 020-5650411, e-mail mail@theoffice.nl

Ent, mw. mr. C. van der, Catharinastraat 16 (4811 XH) postbus 1130 (4801 BC) Breda, tel. 076-5441111, fax 076-5310510, e-mail c.vanderent@steinadvocaten.com

Es, mw. mr. E.A. van, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333

Essen, mr. T.T. van, Schippersgracht 1-3 (1011 TR) postbus 75538 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5300160, fax 020-5300170, e-mail essen@solv.nl

Faese, mr. R.C., M.H. Tromplaan 10-12 (7511 JK) postbus 2121 (7500 CC) Enschede, tel. 053-4331133, fax 053-4330381, e-mail enschede@jpr.nl

Faber, mr. C.W.J., Stationsweg 7 (6101 HK) postbus 39 (6100 AA) Echt, tel. 0475-485080, fax 0475-482268

Faber, mw. mr. S.M., Mensingheweg 1 (9301 KA) postbus 330 (9300 AH) Roden, tel. 050-5015080, fax 050-5015045, e-mail

suzanne.faber@tiebout.nl

Ferwerda, mw. mr. E.R., Euclideslaan 251 (3584 BV) postbus 602 (3500 AP) Utrecht, tel. 030-6008383, fax 030-2331712, e-mail mferwerda@ujg.nl

Fliehe Boeschoten, mr. R.E.G.L., Helperpark 302 (9723 ZA) postbus 1182 (9701 BD) Groningen, tel. 050-3144280, fax 050-3124985, e-mail info@yspeert.nl

Flierman, mr. S., Concertgebouwplein 12 (1071 LN) postbus 75800 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-4712345, fax 020-6626818, e-mail sf@abeln.nl

Fluit, mr. R., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail info@loyensloeff.com

Folkertsma, mr. J.P., Het Bat 16 (6211 EZ) postbus 865 (6200 AW) Maastricht, tel. 043-3506100, fax 043-3506109, e-mail info@peil-heuts.nl

Franssen, mr. E., Wilhelminasingel 1 (9672 AL) Winschoten, tel. 0597-416662, fax 0597-423080

Garnett, mw. mr. E.L., Spinhuiswal 2 (5211 JG) postbus 1308 (5200 BJ) Den Bosch, tel. 073-6158800, fax 073-6158809

Gasteren, mw. mr. J.P. van, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517412, fax 020-6267949, e-mail judith.vangasteren@bakernet.com

Geerts, mw. mr. A.C.M., Spuiboulevard 300 (3311 GR) postbus 8 (3300 AA) Dordrecht, tel. 078-6398487, fax 078-6398080

Godthelp, mw. mr. R., Stadsring 147 (3817 BA) Amersfoort, tel. 033-4652800, fax 033-4652807, e-mail info@damman-advocaten.nl

Goossens, mw. mr. S.M., Leidsegracht 10 (1016 CK) postbus 10180 (1001 ED) Amsterdam, tel. 020-5305200, fax 020-5305299, e-mail stephanie.goossens@steklaw.com

Goslings, mr. L.R., Lage Mosten 7 (4822 NJ) postbus 3115 (4800 DC) Breda, tel. 076-5490590, fax 076-5490591, e-mail info@lawton.nl

Graaf, mr. G.F. de, Oostzijde1 (1502 BB) postbus 1343 (1500 AH) Zaandam, tel. 075-6168307, fax 075-6708189

Graaf, mw. mr. I.P.H. van der, Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail info@plp.nl

Groen-van den Wildenberg, mw. mr. C.J.P.M. de, Biltstraat 101 (3572 AL) postbus 13336 (3507 LH) Utrecht, tel. 030-2333248, fax 030-2343965, e-mail info@dewaalzumpolle.nl

Groeneweg-Heijkoop, mw. mr. C.A.C., Admiralteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-27253600, fax 010-2725400, e-mail info@akd.nl

Hagemans, mr. H.J., Emmalein 2 (1075 AW) postbus 75638 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5730360, fax 020-5709670, e-mail info@rechtstaete.nl

Haaren, mw. mr. E.M.J. van, Reyer Anslotstraat 4-6 (1054 KZ) Amsterdam, tel. 020-5302510, fax 020-5302515

Harsma Buma, mw. mr. J.W. van, Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2345480, fax 040-2345620, e-mail jvanhaersmabuma@akd.nl

Halder, mr. S.J.E. van, Fred. Roeskestraat

100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail info@loyensloeff.com

Harms, mr. F.M.W.A., Amstelvenneweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419671, fax 020-5419963, e-mail frederik.harms@dlapiper.com

Harten, mw. mr. T. van, Delflandlaan 1 (1062 EA) postbus 1031 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-2060700, fax 020-2060750, e-mail tvanharten@devos.nl

Heemskerk, mw. mr. M.J., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857617, fax 020-5727617, e-mail marijn.heemskerk@freshfields.com

Hendriks, mr. G., Wipstrikerallee 95 (8023 DW) postbus 516 (8000 AM) Zwolle, tel. 038-4530340, fax 038-4530241, e-mail ghendriks@schulding.nl

Hessing, mw. mr. A.M.B., Maliesingel 20 (3581 BE) postbus 354 (3500 AJ) Utrecht, tel. 030-2320800, fax 030-2341644, e-mail info@wijnenstaen.nl

Heuvel, mr. R. van den, Dijsselhofplantsoen 16-18 (1077 BL) postbus 76729 (1070 KA) Amsterdam, tel. 020-5747476, fax 020-5747475, e-mail amsterdambv@vndiepen.com

Hiemstra, mr. M., Burg. van Roijensingel 2 (8011 CS) postbus 1036 (8001 BA) Zwolle, tel. 038-4280077, fax 038-4218573, e-mail mhiemstra@benthem-gratama.nl

Hillebrandt, mr. K.J., Weteringschans 79 (1017 RX) Amsterdam, tel. 020-3446100, fax 020-3446111, e-mail hillebrandt@palthoeberman.nl

Hoek, mw. mr. S., Koningslaan 35 (1075 AB) postbus 75548 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3058888, fax 020-3058889

Hoezen, mw. mr. P.W.E., Welbergweg 50 (7556 PE) postbus 56 (7550 AB) Hengelo, tel. 074-2488888, fax 074-2488899, e-mail hengelo@damste.nl

Hoffmann, mw. mr. I.K.M., Lasondersingel 94-96 (7514 BV) postbus 126 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4840000, fax 053-4341799, e-mail enschede@damste.nl

Holl, mw. mr. K., Westerdoksdijk 40 (1013 AE) postbus 10302 (1001 EH) Amsterdam, tel. 020-5210100, fax 020-5210101, e-mail karlijn@blenheim.nl

Hoogervorst, mw. mr. N.F., Herengracht 464 (1017 CA) postbus 15680 (1001 ND) Amsterdam, tel. 020-6262758, fax 020-6272462, e-mail nhoogervorst@moszkowicz.nl

Hoogh, mw. mr. H.M. de, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517134, fax 020-6267949, e-mail harmke.dehoogh@bakernet.com

Hopmans, mw. mr. A.J.H.M., Rockanjestraat 13-a-d (3082 SM) postbus 59043 (3008 PA) Rotterdam, tel. 010-4295377, fax 010-4950093, e-mail hopmans@ao-c.nl

Horck, mr. M.F., Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-6056700, e-mail info@houthoff.com

Horst, mr. M.W.J. van der, Lingedijk 58 (4002 XL) postbus 124 (4000 AC) Tiel, tel. 0344-677188, fax 0344-677190, e-mail info@baw.nl

Hovenier, mw. mr. E.M., Radioweg 2 (1324 KW) postbus 60012 (1320 AA) Almere, tel.

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP	TELEFOONNUMMER	E-MAILADRES
Advocatenpaspoort	070 - 335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (brochures, Vademecum)	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Audit (auditbureau, aanvragen)	070 - 335 35 71/82	audit@advocatenorde.nl
Opleiding		
• Beroepsopleiding (BO)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
(vragen van stagiaires inzake BO)	(09.00-12.00 uur)	
• Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
(vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)		
• Permanente Opleiding (PO)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
(vragen van erkende opleidingsinstellingen)		
• Permanente Opleiding (PO)	070 - 335 35 41/89	jz@advocatenorde.nl
(vragen van advocaten inzake PO-punten, inclusief ontheffing PO)		
• Vrijstellingen BO en VSO	070 - 335 35 41/89	jz@advocatenorde.nl
BalieNet-certificaten	070 - 335 35 71/86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige (praktijk)vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Neuhauskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

036-5460040, fax 036-5460041, e-mail almere@dehaaninfo.nl

Hu, mw. mr. S.W., Pr. Hendrikkade 84-85 (1012 AE) Amsterdam, tel. 020-6222565, fax 020-6221440, e-mail hu@vanderschuur.nl

Hulten, mr. R.J.E.M. van, Magistratenlaan 200 (5223 MA) postbus 1068 (5200 BC) Den Bosch, tel. 073-6837702, fax 073-6837729, e-mail roland.van.hulden@brabantwater.nl

Huizinga, mr. M.A., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857000, fax 020-4880901, e-mail email@freshfields.com

Hijden, mw. mr. M.A.H. van der, Jodenbreestraat 25 (1011 NH) postbus 1900 (1000 BX) Amsterdam, tel. 020-5527107, fax 020-5527544, e-mail m.vanderhijden@wonen.amsterdam.nl

Ibrahim, mw. mr. S., Deken van Oppenbergsingel 23 (5911 AA) postbus 490 (5900 AL) Venlo, tel. 077-3548951, fax 077-3545330, e-mail ibrahim@boelszanders.nl

Idenburg, mw. mr. E.W.M., Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-6056700, e-mail e.idenburg@houthoff.com

Jagersma, mw. mr. V.S., Raadhuisstraat 1 (9321 BA) postbus 40 (9300 AA) Roden, tel. 050-5020361, fax 050-5013574, e-mail v.jagersma@raethuysadvocaten.nl

Jalandoni, mr. J.E., Schoolplein 5-a (3581 PX) postbus 13319 (3507 LH) Utrecht, tel. 030-2313646, fax 030-2342995, e-mail pjalandoni@xs4all.nl

Jansberg, mr. E., Prof. Dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626490, fax 040-2626581, e-mail evert.jansberg@hollandlaw.nl

Jaspers, mw. mr. J.C., Reimersbeek 2 (1082 AG) postbus 87400 (1080 JK) Amsterdam, tel. 020-3015555, fax 020-3015678, e-mail info@russeell.nl

Jeltes, mw. mr. M., Herengracht 252 (1016 BV) postbus 10149 (1001 EC) Amsterdam, tel. 020-3300414, fax 020-3306955, e-mail jeltes@brinkattorneys.com

Jong, mr. B.A., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail info@nautadutilh.com

Jong, mr. J.J.I. de, Amstelveld 7 (1017 JD) Amsterdam, tel. 020-6276684, fax 020-6206489, e-mail advocaten@gesselblauw.nl

Jong, mr. L.I.C. de, Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533745, fax 020-5533785, e-mail christiaan.dejong@lovels.com

Jongh, mw. mr. ir. W. de, Agro Business Park 91-b (6708 PV) postbus 150 (6700 AD) Wageningen, tel. 0317-425300, fax 0317-421922, e-mail wag@aeans.nl

Jurjus, mw. mr. Y.E.M., Onderwijsboulevard 215 (5223 DE) postbus 732 (5201 AS) Den Bosch, tel. 073-6925226, e-mail yem.jurjus@avans.nl

Kaauwen, mr. H.J. van, Kerkenbos 1018-c (6546 NA) postbus 1495 (6501 BL) Nijmegen, tel. 024-3608142, fax 024-3558746

Kizilocak, mr. B., Ungerplein 2 flat 2 (3033 BR) postbus 477 (3000 AL) Rotterdam, tel. 010-2418282, fax 010-2418283, e-mail info@vanmeursadvocaten.nl

Kleef, mw. mr. B.A.M. van, Beethovenstraat 184 (1077 JX) postbus 83032 (1080 AA)

Amsterdam, tel. 020-4202000, fax 020-4203555, e-mail vankleef@bgvadvocaten.nl

Klein, mw. mr. I., Statenlaan 3 (5223 LA) postbus 44 (5201 AA) Den Bosch, tel. 073-6278080, fax 073-6278090, e-mail i.klein@vanierselluchtman.nl

Kleverlaan, mw. mr. E.C., Paardenmarkt 1 (1811 KH) postbus 172 (1800 AD) Alkmaar, tel. 072-5144666, fax 072-5144600, e-mail info@schenkeveldoomans.nl

Knottenbelt, mr. H.W., Stationsweg 29-a (9401 KW) postbus 845 (9400 AV) Assen, tel. 0592-315736, fax 0592-317196

Koers, mw. mr. W.A., Noordersingel 4 (8917 BA) postbus 709 (8901 BM) Leeuwarden, tel. 058-2169068, fax 058-2157013, e-mail lw@aens.nl

Koeslag, mw. mr. C.H., Willem Dreesweg 4 (1314 VB) postbus 10058 (1301 AB) Almere, tel. 036-5346220, fax 036-5345984

Kok, mw. mr. F. de, Koningshoeven 63 (5018 AA) postbus 265 (5000 AG) Tilburg, tel. 013-5070740, fax 013-5070742, e-mail pensioen@gommeradvocaten.nl

Kokken, mw. mr. E., Wilhelminapark 122 (5041 EH) postbus 3219 (5003 DE) Tilburg, tel. 013-5362088, fax 013-5361245

Korossiadi, mr. W., Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail wasili.korossiadi@dlapiper.com

Kort, mr. W., F.C. Donderstraat 1 (3572 JA) postbus 13036 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2769511, fax 030-2716144, e-mail w.kort@rechtshulp midden.nl

Kortleve, mw. mr. E.J., Ramstraat 31-33 (3581 HD) postbus 13086 (3507 LB) Utrecht, tel. 030-2122800, fax 030-2520244, e-mail kbs@kbs.netlaw.nl

Körver, mr. P.H.J., Wassenaarseweg 20 (2596 CH) Den Haag, tel. 070-3469646, fax 070-3560490, e-mail p.h.j.korver@mgv.nl

Koster, mw. mr. S., Weteringschans 237 (1017 XH) postbus 15845 (1001 NH) Amsterdam, tel. 020-6760481, fax 020-6760482, e-mail info@jaegeradvocaten.nl

Krasnova, mw. mr. A.V., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246224, fax 010-4125839

Kruidenier, mw. mr. L.F., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240358, fax 010-2240638, e-mail lidwien.kruidenier@nautadutilh.com

Kuijken, mw. mr. E.M., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Kwinkelenberg, mw. mr. M.E.A., Randstad 22-125 (1316 DW) postbus 109 (1300 BH) Almere, tel. 036-5335021, fax 036-5331915, e-mail info@wbadvocaten.nl

Lamsvelt, mr. F.G.A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741836, e-mail folkert@lamsvelt@allenovery.com

Lange, mr. C.J. de, Keizersgracht 639 (1017 DT) Amsterdam, tel. 020-5315959, fax 020-5315950

Langedijk, mw. mr. W.M., Jozef Israelskade 48-b (1072 SB) Amsterdam, tel. 020-6963000, fax 020-6964008, e-mail info@khp-advocaten.nl

Langenberg, mw. mr. S.L., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-

4857689, fax 020-5727689, e-mail susanne.langenberg@freshfields.com

Lanshage, mr. S., J.P. Blikstraat 2-e (3201 PL) postbus 73 (3200 AB) Spijkenisse, tel. 0181-618293, fax 0181-629521

Lansing, mr. W.J.H., Einsteendreef 109-113 (3562 GB) postbus 9907 (3506 GX) Utrecht, tel. 030-2635078, fax 030-2635070, e-mail lansing@vrau.nl

Lenglet, mw. mr. M.J.E., Maliesingel 22 (3581 BG) postbus 14197 (3508 SG) Utrecht, tel. 030-2333553, fax 030-2331161, e-mail info@tzb.advocaten.nl

Loon, mr. M.J. van, Sint Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail advocaten@paulissen.nl

Lubach, mr. R.D., Gustav Mahlerplein 50 (1082 AM) postbus 75055 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-6056700, e-mail info@houthoff.com

Lugg, mr. J.G.A., Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419673, fax 020-5419956, e-mail jonathan.lugg@dlapiper.com

Magielsen, mr. R.A., Oostelijke Achterweg 82 (3241 CM) postbus 50 (3240 AB) Middelharnis, tel. 0187-485000, fax 0187-486162, e-mail ramagielsen@denhollander.nl

Maliepaard, mw. mr. R.M., Van der Lindenlaan 2 (1217 PK) Hilversum, tel. 035-6286640, fax 035-6286647, e-mail office@kroonadvocaten.nl

Man, mw. mr. Y.S., Dijkshofplantsoen 16-18 (1077 BL) postbus 76729 (1070 KA) Amsterdam, tel. 020-5747474, fax 020-5747475, e-mail y.man@vandiepen.com

Meerman, mw. mr. A.M., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785117, fax 020-5785843, e-mail annette.meerman@loyensloeff.com

Megen, mw. mr. M.C. van, Stadionplein 25 (1076 CG) Amsterdam, tel. 020-6767878, fax 020-3795488, e-mail info@devildervanoosten.nl

Meignen, mr. J.C., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517850, fax 020-6267949, e-mail jean-clement.meignen@bakernet.com

Meure, mr. E.C., Wilhelminalaan 4-c (3451 HJ) postbus 22 (3450 AA) Vleuten, tel. 030-6775636, fax 030-6774313, e-mail info@raadgever.nl

Meijer, mr. E.C.A., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171327, e-mail erik.meijer@nautadutilh.com

Meijer, mr. K., Robijnstraat 56 (1812 RB) postbus 9013 (1800 GA) Alkmaar, tel. 072-5114032, fax 072-5115337, e-mail meijer@castelijns-kaandorp.nl

Michel, mr. J.H.G., 's-Gravelandseweg 65 (1217 EJ) postbus 1500 (1200 BM) Hilversum, tel. 035-6931044, fax 035-6918553, e-mail j.michel@vandiepen.com

Mol, mw. mr. L.R.N., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail liesbeth.mol@loyensloeff.com

Molenaar, mr. J.J., Eindhovenseweg 128 (5582 HW) postbus 193 (5580 AD) Waalre, tel. 040-2215015, fax 040-2212135, e-mail jmolenaar@boomen.nl

Moree, mr. D.M., Weena 750 (3014 DA)

postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Nederlof, mw. mr. V., Koninginneweg 51 (1075 CG) Amsterdam, tel. 020-6798020, fax 020-6798660, e-mail secretariaat@giflaw.demon.nl

Nes, mr. G. van, Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail info@nautadutilh.com

Neumann, mw. mr. E., Piet Heinkade 55 (1019 GM) postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622, e-mail amsterdam@vmw.nl

Nieuwburg, mr. T., Prinsengracht 739-741 (1017 JX) postbus 15593 (1001 NB) Amsterdam, tel. 020-5238030, fax 020-5238042, e-mail info@piekadvocaten.nl

Nieuwstad, mw. mr. P.T., Meentweg 12-a (8224 BP) postbus 2036 (8203 AA) Lelystad, tel. 0320-245005, fax 0320-231408, e-mail info@wbadvocaten.nl

Nijboer, mr. J.P.W., Herengracht 464 (1017 CA) postbus 15680 (1001 ND) Amsterdam, tel. 020-6262758, fax 020-6272462, e-mail jnijboer@moszkowicz.nl

Ograjensek, mw. mr. P., Geleenstraat 72 (6411 HT) postbus 285 (6400 AG) Heerlen, tel. 045-5719551, fax 045-5740461, e-mail bvrbrln@worldonline.nl

Oorsouw, mw. mr. M.W.M., St. Canisiusweg 19-f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810737, fax 024-3810739, e-mail info@hogeveandenbroek.nl

Oosterbroek, mr. J.H.W., Haaksbergweg 13 (1101 BP) postbus 51109 (1007 EC) Amsterdam, tel. 020-6509050, fax 020-6509051, e-mail janhuwoosterbroek@cs.com

Oosterhoff, mr. I.S., Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825113, fax 020-5825150, e-mail ioosterhoff@akd.nl

Osinga, mr. E., De Biltstraat 110-112 (3572 BJ) postbus 13273 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2733122, fax 030-2735311

Oskam, mr. A.J., Westersingel 96 (3015 LC) postbus 1522 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2092777, fax 010-2092744, e-mail oskam@lvh-advocaten.nl

Oskam, mw. mr. P., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506785, e-mail p.oskam@kvdl.nl

Pal, mw. mr. B. van der, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail brechje.vanderpal@simmons-simmons.com

Panjeh Shahi, mw. mr. B., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333

Pasveer, mw. mr. N.A., Balijelaan 46 (3521 GV) Utrecht, tel. 030-2888666, fax 030-2886610

Pauwels, mr. R.H.R.R., Hoofdweg 288 (9765 CN) postbus 36 (9765 ZG) Eelde, tel. 050-3110808, fax 050-3117500, e-mail advo@haarsma-advocaten.nl

Peek, mw. mr. S.M., Piet Heinkade 55 (1019 GM) postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622, e-mail peek@vmw.nl

Peelen, mw. mr. S.C., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857659, fax 020-5727659, e-mail sacha.peelen@freshfields.com

Peeters, mr. W.P.R., St. Bavostraat

18 (4811 CJ) Rijsbergen, tel. 076-5968560, fax 076-5968961, e-mail w.a.venema@venema-advocaten.nl

Peterson, mr. P.J., Rivium Westlaan 46 (2909 LD) Capelle a/d IJssel, postbus 4043 (3006 AA) Rotterdam, tel. 010-2888800, fax 010-2888828, e-mail mail@damkru.nl

Philipsen, mr. G.J.M., Beemstraat 1-a (5653 MA) postbus 7153 (5605 JD) Eindhoven, tel. 040-2380510, fax 040-2380519, e-mail eindhoven@vanhelvoortdevries.nl

Plas, mw. mr. C.G. van der, Van Eeghenstraat 98 (1071 GK) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail mail@hrd.nl

Polderman, mw. mr. P.J., IJsselkade 21 (7201 HD) postbus 236 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-516340, fax 0575-517080, e-mail zutphen@pr.nl

Raaijmaker-de Rooij, mw. mr. H.C.M., F.C. Donderstraat 1 (3572 JA) postbus 13036 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2769511, fax 030-2716144

Ramaekers, mw. mr. K.A.M., Onder de Toren 2 (8302 BT) postbus 131 (8300 AC) Emmeloord, tel. 0527-610710, fax 0527-610720, e-mail info@hulshof-holtrop.nl

Reinders, mw. mr. A.E.M., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460623, e-mail info@stibbe.com

Riet, mw. mr. M. van der, Koninginneweg 6 (1075 CX) Amsterdam, tel. 020-5774000, fax 020-5774040, e-mail mr@bradakuttner.com

Rietveld, mw. mr. A.C., Wagenweg 12-b (1442 BX) Purmerend, tel. 0299-423035, fax 0299-436436, e-mail secretariaat@de-advocaten.nl

Rietveld, mr. J.P., Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Roethof, mw. mr. M.J.R., Heemskerkstraat 2 (6828 ZE) postbus 30363 (6803 AJ) Arnhem, tel. 026-3705070, fax 026-3704590, e-mail info@roethof-advocaten.nl

Roos, mw. mr. H.M.de, Wilhelminastraat 11 (2011 VH) postbus 450 (2000 AL) Haarlem, tel. 023-5173270, fax 023-5173279

Rooij, mr. K.J. de, Piet Heinkade 55 (1013 GM) postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622, e-mail derooij@vnm.nl

Rotscheld-van Bemmel, mw. mr. R.K., Krugerstraat 140 (1782 ES) Den Helder, tel. 0223-616509, fax 0223-620531, e-mail vdheidsen@multiweb.nl

Rutten, mw. mr. A.L., Radioweg 2 (1324 KW) postbus 60194 (1320 AE) Almere, tel. 036-5460040, fax 036-5460041, e-mail almere@dehaaninfo.nl

Ruttink, mw. mr. A.L., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172746, e-mail info@houthoff.com

Rijnders, mw. mr. N.E.L., Hoogoord 140-b (1102 CH) postbus 22652 (1100 DD) Amsterdam, tel. 020-6918877, fax 020-6919622, e-mail info@amrani.nl

Schäfer, mw. mr. K., Prinsengracht 668 (1017 KW) Amsterdam, tel. 020-6263138, fax 020-6261658, e-mail prins668@xs4all.nl

Schaper, mr. W.H., Jachtahvenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789327, fax 020-6789589

Scheffer, mr. H.J., Hofplein 20 (3032 AC) Rotterdam, tel. 010-2178800

Scheltens, mr. J.L., Wilhelminastraat 11 (2011

VH) postbus 450 (2000 AL) Haarlem, tel. 023-5173270, fax 023-5173279

Schmitz, mw. mr. M.C., Sint Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail m.schmitz@paulussen.nl

Schoe, mw. mr. F.G., Weteringschans 28 (1017 SG) Amsterdam, tel. 020-5247474, fax 020-5247475, e-mail schoe@everaert.nl

Scholte, mr. P., Emmalaan 23 (1075 AT) Amsterdam, tel. 020-6797929, fax 020-6626606, e-mail info@ka-advocaten.nl

Schoonewille, mr. T.G., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785735, fax 020-5785812, e-mail martijn.schoonewille@loyensloeff.com

Schulten, mr. R.J.R., Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017414, fax 020-3017350, e-mail schulten@eu.gtlaw.com

Seker, mr. T., Stromarkt 8 (7411 PJ) postbus 6150 (7401 HD) Deventer, tel. 0570-613327, fax 0570-641283, e-mail tseker@fievezadvocaten.nl

Sitsen, mw. mr. J.M., Parkstraat 8 (4818 SK) postbus 4729 (4803 ES) Breda, tel. 076-5202266, fax 076-5202288, e-mail hertoghs@hertoghsadvocaten.nl

Slieker, mr. T.H., Jacob Mosselstraat 2 (2595 RH) Den Haag, tel. 070-3832233, fax 00-3815357

Sluis, mw. mr. S.M. van, Oostenburgervoorstraat 94-104 (1018 MR) postbus 2982 (1000 CZ) Amsterdam, tel. 020-3305958, fax 020-3305957, e-mail gg@gg-advocaten.nl

Smaling, mw. mr. J.M.F., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785412, fax 020-5785809, e-mail judith.smaling@loyensloeff.com

Smeele, mw. mr. K.D., Amsteldijk 280 (1079 LC) postbus 71914 (1008 EC) Amsterdam, tel. 020-6610731, fax 020-6465080

Smelt, mr. P.C., Westersingel 96 (3015 LC) postbus 1522 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2092777, fax 010-2092778, e-mail info@lvh-advocaten.nl

Smid, mw. mr. M.A., Wilhelminastraat 11 (2011 VH) postbus 450 (2000 AL) Haarlem, tel. 023-5173270, fax 023-5173279, e-mail m.smid@nwdadvocaten.nl

Snoep, mw. mr. M., Oostmaaslaan 71 (3063 AN) postbus 2630 (3000 CP) Rotterdam, tel. 010-4244637, fax 010-4244306

Soest, mw. mr. E.F.A., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789206, fax 020-6789589, e-mail soest@van-doorne.com

Sol, mw. mr. E.M., Staten Bolwerk 2 (2011 ML) postbus 1140 (2001 BC) Haarlem, tel. 023-5326240, fax 023-5322706, e-mail info@koppensjager.nl

Sprekkel, mw. mr. S.C.J., Sint Annalaan 34-b (6217 KA) Maastricht, tel. 043-3432859, fax 043-3430324, e-mail sprekkel@tiscali.nl

Stevens, mw. mr. L., Keizersgracht 332 (1016 EZ) Amsterdam, tel. 020-6275411, fax 020-6226577, e-mail info@drpadvocaten.nl

Straten, mr. I.J.C., van, Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460353, fax 020-5460731, e-mail ijsbrand.vanstraten@stibbe.com

Tapper, mw. mr. M., Jachthavenweg 121

(1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Taryakchi, mr. A., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444, e-mail cyrus.taryakchi@nautadutilh.com

Tekin Erdogan, mr. A., Oostzijde 1 (1502 BB) postbus 1343 (1500 AH) Zaandam, tel. 075-6168307, fax 075-6708189

Tennekes, mr. P.C., Molenkamp 60 (3732 EV) De Bilt, postbus 14125 (3508 SE) Utrecht, tel. 030-2331347, fax 030-2315491, e-mail vanzelmcsvanzelmmlaw.com

Thiel, mw. mr. N.M. van, Biltstraat 110-112 (3572 BJ) postbus 13273 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2733122, fax 030-2735311

Toirkens, mr. N.D.R., Janskerkhof 12 (3512 BL) postbus 602 (3500 AP) Utrecht, tel. 030-6008383, fax 030-2331712, e-mail itjisterman@uigvelo.nl

Tukker, mw. mr. F., Schouwstede 1-b (3431 JA) postbus 132 (3430 AC) Nieuwegein, tel. 030-6013510, fax 030-6013515, e-mail info@sturkenboom-advocaten.nl

Tijkotte, mr. B.J.W., Hoofdweg 679 (2131 BC) postbus 562 (2130 AN) Hoofddorp, tel. 023-5643227, fax 023-5643230

Tijsterman, mw. mr. L., Amsterdamsestraatweg 55-a (3744 MA) postbus 377 (3740 AJ) Baarn, tel. 035-5480320, fax 035-5480329, e-mail itjisterman@wakim.nl

Uitslag, mw. mr. P.M., Oostmarsumsestraat 6 (7573 GL) postbus 412 (7570 AK) Oldenzaal, tel. 0541-537156, fax 0541-537016, e-mail kuipersadvocatenkantoor@intraweb.nl

Verdoes Kleijn, mw. mr. D.W., Buitenveldertsealaan 106 (1081 AB) postbus 75810 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-7997190, fax 020-7997197, info@bootadvocaten.nl

Verdonk, mr. S.P.A., Spoorlaan 388 (5038 CD) postbus 211 (5000 AE) Tilburg, tel. 013-5841484, fax 013-5841485, e-mail verdonk@jinnsen.nl

Verfuurden, mw. mr. C., Godfried Bomansstraat 7 (4103 WR) postbus 531 (4100 AM) Culemborg, tel. 0345-544100, fax 0345-517042, e-mail info@kroezervierenland.nl

Vermaas, mr. W., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121648, fax 030-2121152, e-mail wouter-vermaas@cms-dsb.com

Vermeulen, mr. B., Landdrostreef 100 (1314 SK) postbus 10080 (1301 AB) Almere, tel. 036-5488000, fax 036-5488008, e-mail b.vermeulen@willems-advocaten.nl

Versteegh-Leenstra, mw. mr. L.W., Vondelstraat 80 (1054 GN) Amsterdam, tel. 020-4121271, fax 020-4121552, e-mail lversteegh@maet.nl

Vervuurt, mr. J.B., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171973, fax 020-7171362, e-mail juan.vervuurt@nautadutilh.com

Vianen, mw. mr. L., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 010-6789123, fax 020-6789589, e-mail vianen@van-doorne.com

Visser, mw. mr. P.J.C., Wilhelminapark 30-a (3581 NH) postbus 14032 (3508 SB) Utrecht, tel. 030-2380799, fax 030-2341197, e-mail p.visser@meestersinhetrecht.nl

Vleuten, mw. mr. J.A.G.W.M. van der,

Eerschotsestraat 52 (5491 AD) Sint-Oedenrode, tel. 0413-490270, fax 0413-490553

Vlieger, mr. J.S., Molukkenstraat 200 (1098 TW) Amsterdam, tel. 020-6633724, fax 020-6655811, e-mail advcharry@tiscali.nl

Vliet, mw. mr. M. van, Twentelaan 15 (7609 RE) postbus 479 (7600 AL) Almelo, tel. 0546-533633, fax 0546-820827, e-mail almelo@damste.nl

Volwerk, mr. M.M., Westzeedijk 108 (3016 AH) postbus 25025 (3001 HA) Rotterdam, tel. 010-4662333, fax 010-2251317

Vos, mw. mr. F., Eindhoveneweg 128 (5582 HW) postbus 193 (5580 AD) Waalre, tel. 040-2215805, fax 040-2212135, e-mail info@boomen.nl

Vos, mw. mr. G.M., Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804200, fax 053-4804299, e-mail g.m.vos@kienhuishoving.nl

Vosmeijer, mw. mr. H., Van der Hooplaan 7 (1185 EV) postbus 9104 (1180 MC) Amstelveen, tel. 020-6434966, fax 020-6436548, e-mail vosmeijer@lammersdegroot.nl

Waard, mw. mr. G.E.C. de, Burg. de Bruinelaan 101 (3331 AD) postbus 80 (3330 AB) Zwijndrecht, tel. 078-6127233, fax 078-6122949

Wal, mw. mr. G. van der, Roelof Hartstraat 31 (1071 VG) Amsterdam, tel. 020-6731548, fax 020-6795568

Weerd, mw. mr. C.T. de, Lavendelheide 9 (9202 PD) postbus 186 (9200 AD) Drachten, tel. 0512-305160, fax 0512-305161, e-mail idweerd@ltonoord.nl

Welsink, mw. mr. N.W.J., Postmastraat 40 (4105 DW) postbus 497 (4100 AL) Culemborg, tel. 0345-533481, fax 0345-533418, e-mail n.welsink@israelsvankessel.nl

Werf, mw. mr. K.K.S. van, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7190000, fax 020-7199999

Wester, mr. H.M., Biltstraat 110-112 (3572 BJ) postbus 13273 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2733122, fax 030-2735311

Westerhuis, mw. mr. A.M., Willemskade 5 (8911 AW) postbus 835 (8901 BP) Leeuwarden, tel. 058-2120005, fax 058-2155860, e-mail beekadvocaten@planet.nl

Weijers, mw. mr. I.E., Keizersgracht 745-747 (1017 DZ) Amsterdam, tel. 020-6269111, fax 020-6276781, e-mail weijers@smitsadvocatenadam.nl

Willemsen, mw. mr. Q.M., Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017435, fax 020-3017374, e-mail willemsenq@eu.gtlaw.com

With, mr. P. de, Parkstraat 8 (4818 SK) postbus 4729 (4803 ES) Breda, tel. 076-5202266, fax 076-5202288, e-mail hertoghs@hertoghsadvocaten.nl

Woerdman, mw. mr. M., Amstelplein 8-a (1096 BC) postbus 94700 (1090 GS) Amsterdam, tel. 020-3016301, fax 020-3016333, e-mail marloes.woerdman@cms-dsb.com

Wolters, mr. R., Groenewoudsedijk 41 (3528 BG) Utrecht, tel. 030-6697000, fax 030-6697015, e-mail rwolters@kaiservanas.nl

Wolthers, mr. N.T., Grote Kerkstraat 42 (7902 CK) postbus 486 (7900 AL) Hoogeveen, tel. 0528-267231, fax 0528-268102, e-mail info@vansteenenpronk.nl

Woord, mr. I.B. ter, Broerenstraat 41 (6811 EB) postbus 1015 (6801 BA) Arnhem, tel.

026-3530882, fax 026-3530883, e-mail rechtshulp@arnhem.bureaurechtshulp.nl
Wijffels, mw. mr. I.M., Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350
Ijzerman, mw. mr. N., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail nynke.ijzerman@stibbe.com
Zalucha, mw. mr. P.D., Sint Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail p.zalucha@paulussen.nl
Zeilmaker-Smit, mw. mr. M.P., Keulenstraat 12 (7418 ET) postbus 2024 (7420 AA) Deventer, tel. 0570-627880, fax 0570-627425, e-mail info@gvk-advocaten.nl
Zwaan, mw. mr. J.S. van der, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517434, fax 020-6267949, e-mail judith.vanderzwaan@bakernet.com

PRAKTIJK NEERGELEGD

Aerts, mw. mr. K.H. Amsterdam 15-05-2005
Alkemade-van Rooijen, mw. mr. A.C. Amsterdam 14-08-2005
Arentz, mr. B. Amsterdam 01-09-2005
Baarsen, mw. mr. C.H.G. van Alkmaar 01-09-2005
Bazelmans, mw. mr. J.M. Amsterdam 01-10-2005
Beek, mw. mr. E.T.G.J. Rotterdam 01-08-2005
Bekkering, mw. mr. N.P. Eindhoven 01-09-2005
Bella, mw. mr. L. di Den Haag 01-07-2005
Berendsen, mr. D.F. Utrecht 22-08-2005
Bienfait-van Kampen, mw. mr. M.C. Amsterdam 31-03-2005
Bogaard, mr. E.M.J. van den Nijmegen 01-09-2005
Boogaard, mw. mr. C.M.H. van den Den Haag 01-08-2005
Bos, mw. mr. A.J.G. Rotterdam 10-07-2005
Bree, mw. mr. F.A.M. van Den Haag 01-05-2005
Brinkman-Markx, mw. mr. F.M. Rotterdam 13-09-2005
Broerse, mr. H. Amsterdam 16-08-2005
Bruins Slot, M.J.A.C. Enschede 01-06-2005
Buuren, mr. R. van Amsterdam 01-08-2005
Ceelen, mr. J.J.A. Deventer 01-07-2005
Contant, mr. M. Delft 27-04-2005
Daamen, mw. mr. F.E.A. Rotterdam 01-07-2005
Dalar-Ummaz, mw. mr. Ö. Nijmegen 01-09-2005
Damsteegt, mw. mr. F. Den Haag 01-08-2005
Davidson, mw. mr. G.H. Amsterdam 05-04-2005
Diekman, mw. mr. W.J.M. Den Haag 01-06-2005
Douwes, mr. G.W.M. Rotterdam 01-10-2005
Driel van Wageningen, mr. J.P.H. van Utrecht 01-09-2005
Duker, mr. M.J.A. Den Haag 31-08-2005
Dijkmans, mw. mr. V.E. Amsterdam 21-07-2005
Eden, mw. mr. T.N. van Breda 01-06-2005
Enters, mw. mr. V.A.D. Den Haag 01-09-2005
Evelein, mr. K.P. Amsterdam 01-08-2005
Eversdijk, mr. E.P.W. Breda 14-09-2005
Follender Grossfeld, mr. S.L.M. Amsterdam 20-04-2005

Gans, mr. J. de Rotterdam 01-10-2005
Geenen, mw. mr. I. Nijmegen 01-09-2005
Gels, mw. mr. L.C.M.C. Hoogeveen 01-09-2005
Gemund, mr. J.H. van Amsterdam 01-09-2005
Geurts-de Veld, mw. mr. W.J. Rotterdam 13-09-2005
Geus, mr. B. de Den Haag 31-08-2005
Glansbeek, mw. mr. E.J. Middelharnis 24-05-2005
Goeij, mw. mr. M.W. de Rotterdam 01-07-2005
Goffin, mw. mr. F.E.J. Amsterdam 01-10-2005
Gorissen, mr. J. Bergen op Zoom 01-10-2005
Haas, mr. J.D. Amsterdam 30-08-2005
Hartman, mr. R.H.G. Rotterdam 30-09-2005
Heloma Lugt, mr. M.R. van Amsterdam 01-09-2005
Heuvel, mr. R. van den Amsterdam 30-09-2005
Houten, mw. mr. T.O. van Den Haag 01-07-2005
Husken, mr. B. Amsterdam 01-09-2005
Jacobsen Jensen, mr. J.N.M. Rotterdam 02-08-2005
Jong, mw. mr. C.C.J. de Culemborg 17-05-2005
Jongerden, mw. mr. B. Amsterdam 01-08-2005
Karnebeek, mw. mr. A.B. van Rotterdam 27-06-2005
Kater, mr. H.A. Amsterdam 27-05-2005
Kentgens, mr. J.C.A. Amsterdam 30-09-2005
Kleef, mw. mr. L. van Amsterdam 01-09-2005
Kleerekooper, mr. S.B. Utrecht 01-05-2005
Kluft, mr. M. Haarlem 13-06-2005
Knuistingh Neven, mw. mr. F.M. Amsterdam 01-05-2005
Kooi, mw. mr. A.T. van der Noordwijk 01-09-2005
Kool, mw. mr. M.M. Amsterdam 01-09-2005
Koppes, mr. A.J.M. Maastricht 14-06-2005
Kwakman, mw. mr. E.H.G. Groningen 01-07-2005
Lent, mr. E. van Utrecht 30-05-2005
Logher, mr. J. Amsterdam 28-07-2005
Loppersum, mw. mr. F. Utrecht 08-07-2005
Martino, mr. M.S. Haarlem 01-08-2005
Meuleman, mr. J. Amsterdam 01-09-2005
Mölenberg, mr. L.J.H. Heerlen 01-09-2005
Nas, mr. S.C.M. Nijmegen 31-08-2005
Neutel, mw. mr. A.T.S. Heerenveen 01-07-2005
Noordwijk, mw. mr. I.M.J. van Rotterdam 06-07-2005
Nooijen, mr. R. van Rotterdam 01-10-2005
Nowak, mw. mr. M.F.A. Maastricht 01-08-2005
Oerle, mr. R.C.K. van Amsterdam 01-09-2005
Olthoff, mw. mr. F.P.I. Amsterdam 01-05-2005
Oosterhout, mw. mr. C.H.M. van Eindhoven 13-07-2005
Oosting, mw. mr. M.E. Utrecht 01-09-2005
Oostveen, mr. V.G. van Amsterdam 01-09-2005
Ostendorf, mw. mr. K. Arnhem 01-06-2005
Oud, mw. mr. N.M. Apeldoorn 01-09-2005
Oijen, mw. mr. F.M.C.H. van Haarlem 01-06-2005
Palstra, mr. J.T.M. Nijmegen 05-08-2005
Piena, mr. J. Amsterdam 20-09-2005
Polman, mw. mr. M.M.A.A. Ede 28-07-2005
Quist, mw. mr. E. Almere 01-07-2005
Rasquin, mw. mr. V.M.C. Amsterdam 01-09-2005
Ris, mr. G. Dordrecht 01-08-2005

Röell, mw. mr. S.V.C. Amsterdam 01-09-2005
Ruijter, mw. mr. C. de Utrecht 01-09-2005
Rijssel, mr. G.L. Amsterdam 29-08-2005
Sauerwein, mw. mr. L.B. Amsterdam 15-08-2005
Stadhouders, mw. mr. I.A. Ede 01-06-2005
Steenland, mr. M.H.G.I. Drachten 01-10-2005
Sterren, mw. mr. drs. N.I. van der Amsterdam 01-05-2005
Streng, mr. R.P. Rotterdam 02-09-2005
Tekin Erdogan, mr. A. Utrecht 26-07-2005
Valen, mr. M.A. van Amsterdam 01-05-2005
Vehmeyer, mw. mr. E.R.M. Amsterdam 01-09-2005
Verheijen, mw. mr. E.E.P. Amsterdam 01-09-2005
Verjans, mw. mr. E.J.S. Rosmalen 03-10-2005
Vermeulen, mr. W.R.F. Utrecht 06-07-2005
Visser, mr. T.J.W. Rotterdam 01-09-2005
Voetelink, mw. mr. L. Amsterdam 01-09-2005
Volf, mw. mr. H.M.T. Utrecht 29-06-2005
Vrijhof, mr. M.F.H.M. Maastricht 30-06-2005
Waas, mr. T.K.G. Utrecht 25-08-2005
Wackie Eysten, mr. P.A. Den Haag 01-10-2005
Welschen, mr. N.L.J. Rotterdam 02-08-2005
Wermeskerken, mw. mr. H.G. van Den Haag 01-09-2005
Weijden-Zeevenhooven, mw. mr. C.A.B. v d Amsterdam 01-04-2005
Wiarda, mr. W.D.T.D. Amsterdam 01-10-2005
Wildschut, mr. E. Utrecht 01-06-2005
Witsen Elias, mw. mr. Q.A. Zaandam 31-08-2005
Wörsdörfer-Nestby, mw. mr. K. Rotterdam 01-07-2005
Ilsenbrandt, mr. T. Nijmegen 17-06-2005

KANTOORVERPLAATSING

Aalten, mw. mr. J.M.G. (Amsterdam): Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725391, fax 010-2725592, e-mail jaalten@akd.nl
Arkel, mr. J. van (Middelburg): Claushof 4 (4532 BB) postbus 273 (4530 AG) Terneuzen, tel. 0115-610799, fax 0115-683336, e-mail vanarkel@scotadvocaten.nl
Bannenbergh, mw. mr. M.G.: Westblaak 31 (3012 KD) postbus 19200 (3001 BE) Rotterdam, tel. 010-2800265, fax 010-4134199
Beersma-Groen, mw. mr. M.F. (Hengelo): Begoniastraat 13 (7601 AA) Almelo, tel. 0546-827775, fax 0546-825952
Belcheva, mw. mr. A.D.: Van der Helstplein 3 (1072 PH) postbus 51143 (1007 EC) Amsterdam, tel. 020-6750756, fax 020-6765896, e-mail advocaten@cleeridin-hamer.nl
Bemmelan van Gent LL.M., mr. E.E. van: Amaliastraat 9 (2514 JC) postbus 291 (2501 CG) Den Haag, tel. 070-3306275, fax 084-8350999, e-mail ernst@vanbemmelanvangent.com
Berkhout, mr. P.B.: Amstelveneseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail mail@dlapiper.com
Besten, mr. M. den (Apeldoorn): Piet Heinstraat 7 (7201 JN) postbus 210 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-583758, fax 0575-583737, e-mail m.denbesten@nysingh.nl
Blauw, mr. J.E. de: Hardwareweg 4 (3821 BM) Amersfoort, tel. 033-4546670, fax 033-4546666, e-mail info@akdb.nl
Blokzijl, mr. M.J. (Stadskanaal): Lopende

Diep NZ 1 (9712 NV) Groningen, tel. 050-4023560, fax 050-4023561, e-mail mjblokzijl@home.nl
Bogaard, mw. mr. H.M.J. (Den Haag): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail helene.bogaard@debrauw.com
Boshouwers, mw. mr. C.F.L.A. (Rotterdam): Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2345704, fax 040-2345602, e-mail caboshouwers@akd.nl
Both, mw. mr. A.M. (Gouda): Ramstraat 23 (3581 HC) postbus 13217 (3507 LE) Utrecht, tel. 030-2109010, fax 030-2109020, e-mail info@both-advocaten.nl
Braak, mr. J.E. (Houten): Nieuwegracht 17 (3512 LC) Utrecht, tel. 030-2341150, fax 030-2341153
Breeuwer, mw. mr. drs. M.P.C. (Roden): Amerikaweg 8-2 (9407 TK) postbus 517 (9400 AM) Assen, tel. 0592-377030, fax 0592-342828, e-mail m.breeuwer@speciaaladvocaten.nl
Breure, mr. J.E. (Rotterdam): St. Canisiusingel 19-f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820, e-mail info@hoge Vandenberg.nl
Bijlsma, mw. mr. J.C. (Rotterdam): Kanaalpark 144 (2321 JV) postbus 1144 (2302 BC) Leiden, tel. 071-5791700, fax 071-5722462, e-mail info@teekenskarstens.nl
Daalen, mr. O.L. van (Den Haag): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail amsterdam@debrauw.com
Daatselaar, mr. M.T. van (Eelde): Van Starckenborghkan NZ 37 (9804 PB) Noordhorn, postbus 78 (9800 AB) Zuidhorn, tel. 0594-507034, fax 0594-529610, e-mail advo@haarsma-advocaten.nl
Dam, mr. J.M. van (Nieuwegein): Huijgensstraat 2 (2515 BC) Den Haag, tel. 070-3877900, fax 070-3874006, e-mail baumg@xs4all.nl
Damstra, mr. N.J. (Arnhem): Stationsstraat 174 (7311 MJ) postbus 10210 (7301 GE) Apeldoorn, tel. 055-5262020, fax 055-5262021, e-mail nj.damstra@dommerholt.nl
Davina, mw. mr. S.E.A. (Den Haag): Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953953, fax 020-7953900, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl
Deinum, mr. M. (Rotterdam): Bekkerweg 1 (6411 EG) Heerlen, tel. 045-5626982, fax 045-5626983, e-mail info@pfeil-heuts.nl
Dekker, mr. G.R. den (Amsterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285491, fax 070-3245979, e-mail guido.dendekker@debrauw.com
Demirtas, mw. mr. M.: 1^e Wijkstraat 6 (6828 EA) Arnhem
Deurvorst, mr. F.T.M. (London/Groot-Brittannië): Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail frank.deurvorst@loyensloeff.com
Donker, mr. S.J.: Paramaribostraat 73-1 (1058 VH) Amsterdam, tel. 020-7760180, fax 020-7760180
Dijk, mw. mr. P.H. van: Van der Vinnestraat 10 (2023 AH) Haarlem, tel. 023-5242195
Dijk, mr. P. van (Den Haag): Velperweg 10 (6824 BH) postbus 9220 (6800 AK) Arnhem,

tel. 026-3575757, fax 026-4424942, e-mail info@nysingh.nl

Eeuwijk, mr. H.W. van (Wijk bij Duurstede): Maliebaan 57 (3581 CE) postbus 2169 (3500 GD) Utrecht, tel. 030-2333502, fax 030-2315674, e-mail mail@deleon.nl

Evers, mr. M.G.: Hoge Rijndijk 65 (2313 KH) Leiden, tel. 071-5132494, fax 071-5127504, e-mail info@egelan-domein.nl

Faber, mr. S. (Amsterdam): Wilhelminastraat 11 (2011 VH) postbus 450 (2000 AL) Haarlem, tel. 023-5173270, fax 023-5173279

Fossé, mw. mr. B. du: Paradijslaan 24-a (5611 KN) postbus 884 (5600 AW) Eindhoven, tel. 040-2649849, fax 040-2649845, e-mail b.dufosse@dsv-advocaten.nl

Gast, mw. mr. G.J.C. de (Breda): Arendstraat 37-a (4901 JJ) postbus 4305 (4900 CH) Oosterhout, tel. 0162-461330, fax 0162-471165, e-mail info@advocatenkantoor-verstrep.nl

Geleijns, mw. mr. E.D.A.: Mgr. Nolenslaan 1 (2555 XX) Den Haag, tel. 070-3230705, fax 070-3629169, e-mail geleijns@egelanadvocaten.nl

Ghonedale, mw. mr. A. (Hilversum): Vondelstraat 89 (1054 GM) Amsterdam, tel. 020-6166676, fax 020-6185246, e-mail info@seegers-cs-advocaten.nl

Gielen, mw. mr. A.P.G.: Koningslaan 35 (1075 AB) postbus 75548 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3058888, fax 020-3058889

Gier, mr. P.N.M. de: Westersingel 84 (3015 LC) postbus 1629 (3000 BP) Rotterdam, tel. 010-2666666, fax 010-2666655, e-mail paul.degier@smeetsgijbels.com

Goness, mr. A.J.F.: Laan van Meerdervoort 125 (2517 AV) Den Haag, tel. 070-3644221, fax 070-3644277

Goris, mw. mr. M.M.A.J. (Amsterdam): Wierdensestraat 25 (7607 GE) Almelo, tel. 020-6727676, fax 020-6727718, e-mail j.k.govers@goversvanzooest.nl

Groen, mw. mr. A.C.: De Boelelaan 28 (1083 HJ) Amsterdam, tel. 020-3052042, fax 020-3052050, e-mail a.groen@lieshoutadvocaten.nl

Groot, mw. mr. M.J. de (Rotterdam): Ramstraat 31-33 (3581 HD) postbus 13086 (3507 LB) Utrecht, tel. 030-2122800, fax 030-2520244, e-mail kbs@kbs.netlaw.nl

Grosfeld, mw. mr. P.J.A.: Heuveleind 7 (4901 LL) postbus 6098 (4900 HB) Oosterhout, tel. 0162-463663, fax 0162-464626, e-mail patricia@grosfeldadvocaten.nl

Grosfeld, mw. mr. Y.I.B.: Heuveleind 7 (4901 LL) postbus 6098 (4900 HB) Oosterhout, tel. 0162-463663, fax 0162-464626, e-mail yvonne@grosfeldadvocaten.nl

Gijbels, mw. mr. L.J.H.: Westersingel 84 (3015 LC) postbus 1629 (3000 BP) Rotterdam, tel. 010-2666666, fax 010-2666655, e-mail loes.gijbels@smeetsgijbels.com

Haarbosch, mr. S.G.C. (Utrecht): PC Hooftlaan 3 (3818 HG) Amersfoort, tel. 010-2666666, fax 010-2666655, e-mail loes.gijbels@smeetsgijbels.com

Haas, mw. mr. M.C.M. de:m Prinseneiland 18 (1013 LR) Amsterdam

Havermans, mr. A.H.M. (Rotterdam): Huijgensstraat 2 (2515 BC) Den Haag, tel. 070-3877900, fax 070-3874005, e-mail baumg@xs4all.nl

Haije, mr. D.: Prins Hendriklaan 17 (1075 AZ) Amsterdam, tel. 020-6760780, fax 020-6752764, e-mail info@3k.nl

Heeresma, mr. M.H.: De Boelelaan 28 (1083 HJ) postbus 79062 (1070 NC) Amsterdam, tel. 020-3052061, fax 020-6420054

Heesmans, mw. mr. M.M.M. (Breda): Vijfhuizenberg 50 (4708 AL) postbus 69 (4700 AB) Roosendaal, tel. 0165-592000, fax 0165-592072, e-mail heesmans@haansbeijens.nl

Hermans, mr. M.J.B.R.: Boschdijk 525 (5621 JG) postbus 80003 (5600 JZ) Eindhoven, tel. 040-2782506, fax 040-2788069, e-mail mike.hermans@philips.com

Hermens, mr. S.W.T.R.: Grote Markt 109 (1315 JC) Almere, tel. 036-5470945, fax 036-5470946, e-mail info@derooijadvocaten.nl

Heijnen, mr. E.J. (Den Haag): Parkstraat 4 (3016 BD) postbus 23156 (3001 D) Rotterdam, tel. 010-4400500, fax 010-2250709, e-mail heijnen@dvdw.nl

Hollander, mr. H.P. den (Alphen a/d Rijn): Chopinplein 13 (2421 TT) postbus 16 (2420 AA) Nieuwkoop, tel. 0172-575807, fax 0172-575589, e-mail hdh@denhollander-advocaat.nl

Hop, mr. M.G.: van Stolkweg 10 (2585 JP) postbus 80504 (2508 GM) Den Haag, tel. 070-3504055, fax 070-3506187, e-mail info@pettenadv.nl

Hoytema van Konijnenburg, mw. mr. S.E. van: De Boelelaan 28 (1083 HJ) postbus 2982 (1000 CZ) Amsterdam, tel. 020-3305958, fax 020-3305957, e-mail l.hoytema@wintertaling.com

Jansen-Milek, mw. mr. B.T.M. (Deventer): Zaadmarkt 110 (7201 DE) postbus 4035 (7200 BA) Zutphen, tel. 0575-594233, fax 0575-594222, e-mail zutphen@rechtshulpooist.nl

Janssen, mr. R.W. (Maastricht): Templesplein 21-22 (6411 ET) postbus 608 (6400 AP) Heerlen, tel. 045-5719005, fax 045-5718172, e-mail info@thispartners.nl

Jong, mr. C.B. de (Amsterdam): Koninginneweg 6 (1075 CX) Amsterdam, tel. 020-5774000, fax 020-5774040, e-mail info@bradakuttner.com

Joosen, mr. E.P.M.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419905, fax 020-5419956, e-mail bart.joosen@dlapiper.com

Kieft, mw. mr. M.: Zuiderspoorstraat 11-19 (7512 AX) Enschede, tel. 053-4325988, fax 053-4329608

Kist, mr. J.: Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736736, fax 020-5736737, e-mail info@lexence.com

Klein Robbenhaar, mw. mr. M. (Leusden): Lucasbolwerk 6 (3512 EG) postbus 815 (3500 AV) Utrecht, tel. 030-2303010, fax 030-2303011, e-mail info@degier-stam.nl

Kloth, mw. mr. V. (Venlo): Templesplein 29 (6411 ET) Heerlen, tel. 045-5713000, fax 045-5716666, e-mail info@luckersadvocaten.nl

Koetsier, mr. M.B.: Willem Andriessenlaan 11 (1187 HC) Amstelveen, tel. 020-6401002, fax 020-6401202, e-mail advo@koetsier.nl

Kriek, mr. J.M.P. (Culemborg): Nieuwegracht 1 (3512 LB) postbus 1003 (3500 BA) Utrecht, tel. 030-2361010, fax 030-2361036, e-mail info@avs.nl

Kromdijk, mw. mr. S. (Hoogeveen): Ubbo Emmiusingel 23 (9711 BB) postbus 1280 (9701 BG) Groningen, tel. 050-3140840, fax 050-3128112, e-mail info@overesadvocaten.nl

Licht, mw. mr. E.N.F.: Mgr. Nolenslaan 1 (2555 XX) Den Haag, tel. 070-3230705, fax 070-3629169, e-mail licht@egelanadvocaten.nl

Lieshout, mr. G.A.M.: De Boelelaan 28 (1083 HJ) Amsterdam, tel. 020-3052042, fax 020-3052050, e-mail g.lieshout@lieshoutadvocaten.nl

Lohuis, mw. mr. P.E. (Utrecht): Vuursteeglaan 14 (2161 GE) postbus 100 (2160 AC) Lisse, tel. 0252-420653, fax 0252-416042, e-mail contact@bosbreton.nl

Lok, mr. D.J.: Hobbemastraat 14 (1071 ZB) postbus 75401 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6700034, fax 020-6700035, e-mail info@hellingmanbunders.com

Lugard-van Basten Batenburg, mw. mr. M.L.C. (Barendrecht): Weena 614 (3012 CN) Rotterdam, tel. 010-2012939, fax 010-2012949, e-mail r@borsboomham.nl

Luijn, mr. L.B. (Rotterdam): Ligusterbaan 1 (2908 LW) postbus 872 (2900 AW) Capelle a/d IJssel, tel. 010-4581422, fax 010-4519198, e-mail larsvanluijn@dijkmanlaw.nl

Majkowski, mw. mr. R.C. (Heerlen): Wilhelminasingel 77 (6221 BG) postbus 3021 (6202 NA) Maastricht, tel. 043-3215929, fax 043-3251494, e-mail info@kerckhoffsadvocaten.nl

Martens, mr. D.L.J.: Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail dmartens@plp.nl

Mazel, mw. mr. J.E.: Orteliuslaan 1041 (3528 BE) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2995628, fax 030-2995506, e-mail jmazel@akd.nl

Mensink, mr. D.J.: Ubbo Emiusingel 37-b (9711 BC) postbus 1413 (9701 BK) Groningen, tel. 050-3600444, fax 050-3600443, e-mail dj@micta.nl

Meulen, mr. R.G. van der: West-Voorstraat 1 (3262 JP) postbus 1121 (3260 AC) Oud-Beijerland, tel. 0186-615400, fax 0186-610666

Meijerink, mw. mr. S.N. (Woerden): Emmalaan 23 (1075 AT) Amsterdam, tel. 020-6797929, fax 020-6626606, e-mail info@ka-advocaten.nl

Moons, mw. mr. T.P.M. (Almere): Stadsring 53 (3811 HN) postbus 1275 (3800 BG) Amersfoort, tel. 033-4631250, fax 033-4619230, e-mail info@keistadadvocaten.nl

Mooij, mw. mr. C.J.: Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75994 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736736, fax 020-5736737, e-mail c.mooij@lexence.com

Mijs-Zillekens, mw. mr. M.E.T.: Wilhelminaplein 16 (3072 DE) postbus 50535 (3007 JA) Rotterdam, tel. 010-4100055, fax 010-4810569, e-mail mijs@herikverhulst.nl

Neck, mw. mr. M.E. van: Koningslaan 42 (1076 AE) postbus 75914 (1070 AX) Amsterdam, tel. 020-7988211, fax 020-7988201, e-mail vanneck@warendorf.nl

Nieuwenhuis, mr. W.J.F. (Zutphen): Velperweg 10 (6824 BH) postbus 9220 (6800 KA) Arnhem, tel. 026-3575757, fax 026-4424942, e-mail w.j.f.nieuwenhuis@nysingh.nl

Nowak, mw. mr. V.F.G. (Eindhoven): Sint Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail advocaten@paulussen.nl

Nunes, mw. mr. E.: Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 7510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953721, fax 020-7942981, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl

Renkema, mr. D. (Roden): Oranjejstraat 2 (9401 KJ) postbus 605 (9400 AP) Assen, tel. 0592-316362, fax 0592-317470, e-mail d.renkema@sluyter-advocaten.nl

Roelofs, mr. S.J.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail simon.roelofs@dlapiper.com

Roos, mw. mr. A.J. (Dokkum): Heliconweg 52 (Eindhoven), tel. 040-2649849, fax 040-2649845, e-mail a.sanders@dsv-advocaten.nl

Scheenstra, mr. E.S.Th.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail eduard.scheenstra@dlapiper.com

Scheffer, mr. F.F. (Deventer): Zaadmarkt 110 (7201 DE) postbus 4035 (7200 BA) Zutphen, tel. 0575-549233, fax 0575-549222, e-mail zutphen@rechtshulpooist.nl

Schipper, mw. mr. H.A. (Den Haag): Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail h.schipper@gmw.nl

Schippers-Jansen, mw. mr. S.E.J.: Wibautstraat 224 (1097 DN) postbus 12929 (1100 AZ) Amsterdam, tel. 020-5600600, fax 020-5600500, e-mail info@fplaw.nl

Shokking, mr. F.W. (Nuland): Vrolijkstraat 407-d (1092 TE) Amsterdam, tel. 020-7740907, fax 020-7741018

Schreuder, mr. J.C. (Amsterdam): Anton Mauvelaan 19 (1401 CJ) Bussum

Schuermans, mw. mr. D.M.S. (Den Haag): Den Burghstraat 27 (2275 TM) Voorburg, tel. 070-3908182

Sliepenbeek, mr. P.J.W.M. (Rotterdam): Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2345704, fax 040-2345602, e-mail psliepenbeek@akd.nl

Smeets, mw. mr. C.L.M.: Westersingel 84 (3015 LC) postbus 1629 (3000 BP) Rotterdam, tel. 010-2666666, fax 010-2666655, e-mail carla.smeets@smeetsgijbels.com

Smeltekop, mr. H.W.J.: Mauritskade 11 (1091 GC) postbus 15717 (1001 NE) Amsterdam, tel. 06-22372210, e-mail info@smeltekop.com

Smit, mr. P. (Rhoon): Koningin Julianaplein 12 (3201 CH) postbus 285 (3200 AG) Spijkenisse, tel. 0181-619099, fax 0181-624328, e-mail info@smitadvocaten.nl

Sonneveld, mw. mr. M.: Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail info@fortadvocaten.nl

Spaan, mw. mr. G.I.T. (Leeuwarden): Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail advocaten@paulussen.nl

Nunes, mw. mr. E.: Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 7510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953721, fax 020-7942981, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl

Renkema, mr. D. (Roden): Oranjejstraat 2 (9401 KJ) postbus 605 (9400 AP) Assen, tel. 0592-316362, fax 0592-317470, e-mail d.renkema@sluyter-advocaten.nl

Roelofs, mr. S.J.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail simon.roelofs@dlapiper.com

Roos, mw. mr. A.J. (Dokkum): Heliconweg 52 (Eindhoven), tel. 040-2649849, fax 040-2649845, e-mail a.sanders@dsv-advocaten.nl

Scheenstra, mr. E.S.Th.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail eduard.scheenstra@dlapiper.com

Scheffer, mr. F.F. (Deventer): Zaadmarkt 110 (7201 DE) postbus 4035 (7200 BA) Zutphen, tel. 0575-549233, fax 0575-549222, e-mail zutphen@rechtshulpooist.nl

Schipper, mw. mr. H.A. (Den Haag): Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail h.schipper@gmw.nl

Schippers-Jansen, mw. mr. S.E.J.: Wibautstraat 224 (1097 DN) postbus 12929 (1100 AZ) Amsterdam, tel. 020-5600600, fax 020-5600500, e-mail info@fplaw.nl

Shokking, mr. F.W. (Nuland): Vrolijkstraat 407-d (1092 TE) Amsterdam, tel. 020-7740907, fax 020-7741018

Stedumermaar 8 (9735 AC) Groningen, tel. 050-3134750, fax 050-3138586

Spetter, mw. mr. M.T. (Groningen): Stadsring 189 (3817 BA) postbus 765 (3800 AT) Amersfoort, tel. 033-4613048, fax 033-4617240

Spit, mw. mr. M.J.: Weteringschans 126 (1017 XV) postbus 15955 (1001 NL) Amsterdam, tel. 020-5219999, fax 020-5219990, e-mail spit@bousie-advocaten.nl

Stege, mr. A.: Olympisch Stadion 33 (1076 DE) postbus 75727 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-5650400, fax 020-5650411, e-mail mail@theoffice.nl

Stroom-Willemsen, mw. mr. W.A. van der: Westersingel 84 (3015 LC) postbus 1629 (3000 BP) Rotterdam, tel. 010-2666666, fax 010-2666655, e-mail wendy.vanderstroom@smeetsgijbels.com

Tuinman, mr. J.A.: Nieuwendijk 62-c (1012 MP) postbus 10126 (1001 EC) Amsterdam

Veldkamp, mw. mr. J.M.: Westersingel 84 (3015 LC) postbus 1629 (3000 BP) Rotterdam, tel. 010-2666666, fax 010-2666655, e-mail julia.veldkamp@smeetsgijbels.com

Velthoven, mr. J. (Wageningen): Grote Brugse Grintweg 12-c (4005 AH) Tiel, tel. 0344-654315, fax 0344-654337

Velthoven, mw. mr. M.D. van: Westblaak 31 (3012 KD) postbus 19200 (3001 BE) Rotterdam, tel. 010-2800265, fax 010-4134199

Verheul, mr. A.M.C.: Marktmeesterstraat 6-c/8-c (1315 GE) postbus 10316 (1301 AH) Almere, tel. 036-5302507, fax 036-5302576

Verloren van Themaat, mr. W. (Brussel/België): Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-6056700

Verweij, mw. mr. A.M.C. (Rotterdam): Piet Heinkade 55 (1019 GM) postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622

Vink, mr. C.A.M.H. (Veghel): Vugterweg 3 (5211 CJ) postbus 2090 (5202 CB) Den Bosch, tel. 073-6911979, fax 073-6911988, e-mail info@vissers-advocatuur.nl

Vollebregt, mr. G.P.F. (Eindhoven): Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail pvollebregt@akd.nl

Vrancken Peeters, mr. J.F.L.P.M. (Rotterdam): Evertsenstraat 5 (5224 HN) postbus 2154 (5202 CD) Den Bosch, tel. 073-6205105, fax 073-6205100, e-mail jvranckenpeeters@ewijk-wouw.nl

Vreeburg, mw. mr. E.T. (Arnhem): Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 ZM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail et.vreeburg@kneppelhout.nl

Vreeswijk, mr. A.L.M. (Bussum): Singel 117 (1012 VH) Amsterdam, tel. 020-4226654, fax 020-4226656, e-mail info@mrreeswijk.nl

Vullings, mw. mr. J.M.H.: Paradijslaan 24-a (5611 KN) postbus 884 (5600 AW) Eindhoven, tel. 040-2649849, fax 040-2649845, e-mail jm.vullings@dsv-advocaten.nl

Wal, mw. mr. N. van der (Alkmaar): Klaproos 2 (1716 VS) postbus 10 (1716 ZG) Opmeer, tel. 0226-354884, fax 0226-354269, e-mail n.vanderwal@klaver-partnersadvocaten.nl

Werf, mr. W.J.E. van der: Burgerweeshuispad 301 (1076 HR)

postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail willem.vanderwerf@debrauw.com

Wesdorp, mr. A.J.: Delflandlaan 1 (1062 EA) postbus 7266 (1007 JG) Amsterdam, tel. 020-2060657, fax 020-2060250, e-mail ries.wesdorp@pellicaan.nl

Westerhout, mr. B.: Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736736, fax 020-5736737, e-mail info@lexence.com

Wiel, mw. mr. C.G. van der: Teleportboulevard 110 (1043 EJ) postbus 59329 (1040 KH) Amsterdam, tel. 020-6821200, fax 020-6825202, e-mail info@mrwandel.nl

Wiel, mr. E. van der: Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5746766, fax 020-5736737, e-mail info@lexence.com

Willems, mw. mr. H.W. (Amsterdam): Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3813131, fax 024-3222074, e-mail willems@dirkzwager.nl

Winkel, mw. mr. K.A.: A.J. Ernststraat 595-e (1082 LD) postbus 71878 (1008 EB) Amsterdam, tel. 020-3011080, fax 020-4422066, e-mail info@zandhuis-tazelaar.nl

Withaar, mw. mr. M.D. (Hoogeveen): Dobbe 73 (8032 JX) Zwolle, tel. 038-4223020, fax 038-4223070, e-mail info@tebiesebeeek.nl

Woensel, mr. L.P.J.M. van (Eindhoven): Parkweg 12 (5282 SM) postbus 127 (5280 AC) Boxtel, tel. 0411-657500, fax 0411-684895, e-mail woensel@bogaertsenengroenen.nl

Wouda, mr. D.S.M. (Roden): Amerikaweg 8-2 (9407 TK) postbus 517 (9400 AM) Assen, tel. 0592-377030, fax 0592-342828, e-mail d.wouda@speciaaladvocaten.nl

Wouters, mr. J.C.J. (Rotterdam): Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419877, fax 020-5419956, e-mail mail@dlapiper.com

Wouw, mw. mr. A.W.M. van de: Wilhelminapark 122 (5041 EH) postbus 3219 (5003 DE) Tilburg, tel. 013-5362088, fax 013-5361245, e-mail j.van.de.wouw@dehaas-dejong.nl

Wouw, mr. M.J. van (Amsterdam): Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032

Zoest, mw. mr. A.E. van: De Lairesestraat 129 (1075 HJ) Amsterdam, tel. 020-6727676, fax 020-6727718, e-mail a.vanzoest@goversvanzoest.nl

Zijp, mr. R.P. (Hoorn): Helderseweg 14 (1815 AB) postbus 3020 (1801 GA) Alkmaar, tel. 072-5143070, fax 072-5127363, e-mail rzijp@alkmaar.bureaurechtshulp.nl

NIUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Bannenbergh Van Velthoven Advocaten (mrs. M.G. Bannenbergh en M.D. van Velthoven) Westblaak 31 (3012 KD) postbus 19200 (3001 BE) Rotterdam, tel. 010-2800265, fax 010-4134199

Du Fossé Sanders Vullings Advocaten (mrs. D. du Fossé, S. Sanders-Sijbom en J.M.H. Vullings) Paradijslaan 24-a (5611 KN) postbus 884 (5600 AW) Eindhoven, tel. 040-2649849, fax 040-2649845

EGEL Advocaten (mrs. E.D.A. Geleijns en E.N.F. Licht) Mgr. Nolenslaan 1 (2555 XX)

Den Haag, tel. 070-3230705, fax 070-3629169, e-mail info@egeladvocaten.nl

GoversVanZoest advocaten B.V. (mrs. C.J.M.A. Govers en A.E. van Zoest) De Lairesestraat 129 (1075 HJ) Amsterdam, tel. 020-6727676, fax 020-6727718, e-mail info@goversvanzoest.nl

Grosfeld & Grosfeld Advocaten (mrs. Y.I.B. Grosfeld en P.J.A. Grosfeld) Heuveleind 7 (4901 LLO) postbus 6098 (4901 LL) Oosterhout, tel. 0162-463663, fax 0162-464626, e-mail info@grosfeldadvocaten.nl

SpeciaalAdvocaten (mrs. M.P.C. Breeuwer en D.S.M. Wouda) Amerikaweg 8-2 (9407 TK) postbus 517 (9400 AM) Assen, tel. 0592-377030, fax 0592-342828

NAAMSWIJZIGING

Legal Capital te Laren thans: **Amelink Advocaten**

Bakhuys Advocaten te Apeldoorn thans: **Bakhuys & Wekking Advocaten**

De Haan & Slager Advocaten te Rotterdam thans: **De Haan Bommer Advocaten**

Kalk & Kieft Advocaten te Enschede thans: **Kalk Advocatenkantoor**

Evers & Lagraauw Advocaten te Leiden thans: **Lagraauw Advocaten**

Bureau Rechtshulp Zutphen te Zutphen thans: **Rechtshulp Oost Advocaten**

Salvador Kempermann & Vrijhof advocaten – procureurs te Maastricht thans: **Salvador Kempermann Ingelse advocaten – procureurs**

Bannenbergh Seebregts & Saey Advocaten te Rotterdam thans: **Seebregts & Saey Strafrechtadvocaten**

Bureau Rechtshulp Dordrecht te Dordrecht thans: **Vest Advocaten**

Petten, Tideman & Sassen te Den Haag thans: **Wessel, Tideman & Sassen**

Winter, mr. M.D. te Den Haag thans: **Winter & Gonesh Advocaten**

BEZOEKADRES/POSTBUS / TEL./FAX/E-MAIL

Bier, mw. mr. dr. L. te Vught: Esscheweg 70 (5262 TX) Vught

Bierens & Van Boven Advocaten te Assen: Postbus 399 (9400 AJ) Assen

Van Breevoort & Ter Meulen te Woerden: Korenmolenlaan 1-d (3447 GG) postbus 73 (3440 AB) Woerden

Damman Advocaten te Amersfoort: Stadsring 248-250 (3811 HS) Amersfoort

Fontijn Stibbe Advocaten te Amsterdam: Jozef Israëlskade 48-f (1072 SB) Amsterdam

Holland Van Gijzen advocaten en notarissen te Rotterdam: Boompjes 258 (3011 XZ) Rotterdam

Kalk Advocatenkantoor te Enschede: e-mail kalk@kalkadvocatenkantoor.nl

Köster Advocaten te Beverwijk: Wenckebachstraat 142-144 (1951 JW) Velsen-Noord, e-mail info@ksklaw.nl

Legal Assistance Advocatenkantoor te Amsterdam: Vijverhoef 65 (1081 AW) Amsterdam

Lingen-Schuur, mw. mr. I.H. van te Oudorp: Kennemerstraatweg 17 (1851 AS) Heiloo

Peters Tonnaer Advocaten & Belastingkundigen te Geleen: Rijksweg Noord 59 (6162 AC) Geleen, tel. 046-4585052, fax 046-4746470, e-mail

info@peters-tonnaer.nl

Rechtshulp Oost Advocaten te Zutphen: e-mail zutphen@rechtshulpoost.nl

Ribbert Van der Kroft Advocaten te Amsterdam: Herengracht 514 (1017 CC) Amsterdam

Rosina Eising advocaten te Amsterdam: Emmaplein 2 (1075 AW) Amsterdam

Seebregts & Saey Strafrechtadvocaten te Amsterdam: Postbus is opgeheven

Socrates Advocaten B.V. te Almere: Andantestraat 2 (1312 TV) Almere

Vondenhoff Sijben Advocaten te Heerlen: Akerstraat 104 (6517 BN) Heerlen

Weda & Vorstman Advocaten te Amsterdam: tel. 020-3205885, fax 020-3205884

